

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Mehmet Sefa ÇELEBİ

HZ. PEYGAMBER'İN TAHNİK UYGULAMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2024

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Mehmet Sefa ÇELEBİ

HZ. PEYGAMBER'İN TAHNİK UYGULAMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Abdulalim DEMİR

MUŞ-2024

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
ÖN SÖZ.....	VI
KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
TABLolar DİZİNİ	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHNİK UYGULAMASI

1.1. TAHNİK'İN YAPILIŞ BİÇİMİ	12
1.2. TAHNİK KİM TARAFINDAN UYGULANIR?	14
1.3. TAHNİK'İN HÜKMÜ	15
1.4. TAHNİK İLE BERABER YAPILAN BAŞKA UYGULAMALAR.....	16
1.5. TAHNİK İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER.....	22
1.5.1. Tahnik'in Kutsama Amacıyla Yapıldığı	22
1.5.2. Tahnik Uygulamasının Hz. Peygamber'e Özgü Olduğu.....	24
1.5.3. Tahnik'in Âdet Sünnetlerden Olduğu	25
1.5.4. Hz. Peygamber'in Tahnik Yaptığı Kişilerin Sahâbî Sayılması.....	27
1.6. TİBBÎ DEĞERLENDİRME	30
1.7. HZ. PEYGAMBER'İN TAHNİK YAPTIĞI SAHÂBİLER	31
1.7.1. Abdullah b. Abbâs.....	32
1.7.2. Abdullah b. Âmir b. Küreyz.....	34
1.7.3. Abdullah b. Ebû Talha el-Ensârî.....	34
1.7.4. Abdullah b. Hâris b. Amr el-Kureşî	35
1.7.5. Abdullah b. Hâris el-Hâşimî	35
1.7.6. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm	36
1.7.7. Abdurrahmân b. Zeyd	38
1.7.8. Hz. Alî.....	39
1.7.9. Hz. Hasan	40
1.7.10. Hz. Hüseyin.....	42
1.7.11. İbrâhîm b. Mûsâ el-Eş'arî	43

1.7.12. Muhammed b. Nübayt.....	44
1.7.13. Muhammed b. Sâbit b. Kays	44
1.7.14. Muhammed b. Talha	44
1.7.15. Münzir b. Ebî Üseyd es-Sâidî	45
1.7.16. Nu‘mân b Beşîr	46
1.7.17. Sinân b. Seleme el-Hüzeli	47
1.7.18. Yahyâ b. Hallâd ez Züракî	48
1.8. GÜNÜMÜZDE TAHNÎK UYGULAMASINA RASTLANAN YERLER.....	48
1.9. TAHNÎK’İN HİKMETİ	50
1.10. GENEL DEĞERLENDİRME	51

İKİNCİ BÖLÜM

TAHNÎK İLE İLGİLİ HADİSLER

2.1. HZ. ÂİŞE RİVÂYETİ-1	53
2.1.1. Hadîsin Tahrîci.....	53
2.1.2. Değerlendirme.....	61
2.2. HZ. ÂİŞE RİVÂYETİ-2	62
2.2.1. Hadîsin Tahrîci.....	63
2.2.2. Değerlendirme.....	67
2.3. EBÛ MÛSÂ RİVÂYETİ.....	68
2.3.1. Hadîsin Tahrîci.....	69
2.3.2. Değerlendirme.....	73
2.4. EBÛ RÂFİ‘ RİVÂYETİ	76
2.4.1. Hadîsin Tahrîci.....	76
2.4.2. Değerlendirme.....	81
2.5. ENES B. MÂLİK RİVÂYETİ.....	84
2.5.1. Hadîsin Tahrîci.....	84
2.5.2. Değerlendirme.....	98
2.6. HZ. ESMÂ RİVÂYETİ	99
2.6.1. Hadîsin Tahrîci.....	100
2.6.2. Değerlendirme.....	107
2.7. GENEL DEĞERLENDİRME	109
SONUÇ.....	111

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HZ. PEYGAMBER'İN TAHNİK UYGULAMASI

Mehmet Sefa ÇELEBİ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Abdulalim DEMİR

2024, 135 sayfa

Hız. Peygamber'in yeni doğan çocuklara yönelik muamelelerinden biri olan tahnîk uygulamasını incelemek ve tahnîk ile ilgili rivâyetleri ele alarak değerlendirmek çalışmamızın konusunu ve amacını teşkil etmektedir.

İki bölümden oluşan tezin giriş bölümünde çalışmanın konusu, önemi, amacı, yöntemi ve kaynakları ortaya konulmuştur. Birinci bölümde tahnîkin anlamı, hükmü, kimler tarafından uygulanabildiği, hikmeti belirtilerek tıbbi yönü hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde rivâyetlerden hareketle tahnîkin hangi sahâbîlere uygulandığı üzerinde durulmakta, tahnîk ile ilgili görüşlerden ve günümüzde uygulandığı bölgelerden bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise temel hadîs kaynaklarında yer alan tahnîk ile ilgili rivâyetler ele alınarak bu rivâyetler sened ve metin yönünden genel bir inceleme ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Son olarak sonuç bölümünde çalışmayla ilgili genel bir değerlendirmede bulunulmuştur.

Tahnîk konusu incelenirken öncelikle temel hadîs kaynakları, şerhler, tabakât, garîbü'l-hadîs kitapları ve tahnîkten bahseden çalışmalar vb. eserler inceleme ve sentez yöntemiyle ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hadîs, Hz. Peygamber, Tahnîk, Sahâbe, Hadîs Tahrîci.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
PROPHET'S TAHNİK APPLICATION

Mehmet Sefa ÇELEBİ

Advisor: Assistant Prof. Abdulalim DEMİR

2024, Page: 135

Examining the Tahnîk application used by Prophet Muhammad on newborn babies and evaluating rumors that are related to Tahnîk is the subject and aim of my study.

At the entrance part of my thesis which consists of two parts, it's my main goal to present some aspects like main topic, target, methods and sources. At first part the necessary information is given about its meaning, provision, practicality and profundity by expressing its medical point of view. In this part, it is emphasized on which companions it was applied according to the rumors. Additionally, the opinions about Tahnîk application and the regions in which it is applied is also mentioned. In the second part, rumors are evaluated and examined from the point of text and hinge by handling the rumors that took place in the sources of the Prophet Muhammad's sayings. In conclusion, there has been a general assessment about the work.

While analyzing the topic of "Tahnîk", the main sources of the Prophet Muhammad's sayings, exegesis, tabaqah, Gharibul Hadith books, the terminology of the Hadith and the works related to Tahnîk was evaluated by the ways of examination and syntheses.

Key Words: Hadith, Prophet Muhammad, Tahnîk, The Companions, Tahrîc.

ÖN SÖZ

Çocukların dinî, ahlâkî, ilmî ve meslekî açıdan terbiye edilmesi, anne ve babanın en elzem ve meşakkatli görevlerindedir. Çocuğun aile içinde kazandığı bilgiler ve izlenimler, onun istikbalindeki dinî, ahlâkî, ictimâî ve meslekî kişiliğinin teşekkülünde mühim derecede etkili olmaktadır.

Çocukların yetiştirilmesi için çeşitli yöntem ve arayışların olduğu günümüzde çocuk yetiştirmede en iyi rol model hiç şüphesiz Hz. Peygamber'dir. Çünkü onun gayesi, vahiy odaklı bir Müslüman kimliği teşekkül ettirmek ve bu doğrultuda bir gelenek inşa etmektir. Bundan dolayı basit anlamda dahi olsa, yaşamın her tarafını bu kimlik ve gelenek çerçevesinde şekillendirmeye çalışmıştır.

Çeşitli kültürlerde yeni doğan çocuklara yönelik uygulanan birçok âdet ve gelenek bulunmaktadır. Küreselleşen dünyada sonradan ortaya çıkan israf içerikli birçok uygulamanın olduğu ve özendirildiği bu dönemde itidal çizgisinden ayrılmamak için Nebî'nin (sav) yeni doğan çocuklara yönelik uygulamalarını bilmek büyük önem taşımaktadır. Resûlullah (sav) duygusal, fiziksel ve eğitsel açıdan "çocuğa nasıl yaklaşırdı?" "Ona yönelik ne tür muameleleri vardı?" Bu tür sorulara cevap bulabilmek için Hz. Peygamber'in yeni doğan çocuklara yönelik sünnetlerinin incelenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmamızın konusu olan tahnîk sünneti, çeşitli yönleriyle araştırılmış ve ilgili rivâyetler incelenmiştir. Tahnîk, Hz. Peygamber'in yeni doğan çocuğa yönelik tatlı bir ikramıdır. Hakkında sahîh kaynaklarda birçok rivâyetin bulunduğu tahnîkin uygulanması, zorunlu bir ibadet olmayıp, müstehâb kabul edilmiştir. Çalışmamızda tahnîk konusu iki bölümde incelenmiştir. İlk bölümde tahnîk ile ilgili bilgiler verilerek çeşitli açılardan ele alınmıştır. Tahnîkin anlamı üzerinde durulmuş, tahnîkle birlikte yeni doğan çocuğa yönelik hangi uygulamaların olduğundan bahsedilmiştir. Daha sonra tahnîkin hangi madde ile ve kim tarafından yapılacağı üzerinde durulmuş, tıbbî değerlendirme yapılmış, tahnîkin hikmetinden bahsedilerek tahnîkle ilgili görüşler işlenmiştir. Bu bölümde rivâyetlere binaen Hz. Peygamber'in tahnîk yaptığı sahâbîlerin hayatlarına kısaca değinilmiştir. İkinci bölümde ise temel hadîs kaynaklarında geçen tahnîk ile ilgili rivâyetler sened ve metin yönünden incelenmiştir. Senedin râvîlerinin

cerh ve ta'dîl durumları incelenerek rivâyetlerin tahrirleri yapılmış ve rivâyetler değerlendirilmiştir.

Çalışmamda bana fikirleriyle, ilgisiyle ve sabrıyla her daim yardımcı olan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Abdulalim Demir'e, katkılarından dolayı Prof. Dr. Recep Aslan ve Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Doğan hocalarımaya çok teşekkür ederim.

Aynı zamanda her vakit desteğiyle yanımda olan değerli eşim şeyma Çelebi ile öğrenim hayatım boyunca maddi ve manevi olarak beni destekleyen ve ömür boyu yanımda olan aileme çok teşekkür ederim.

Gayret bizden tevfiik ve başarı Allah'tandır.

Muş-2024

Mehmet Sefa ÇELEBİ

KISALTMALAR DİZİNİ

b.	:	bin/ibn
bt.	:	binti
bk.	:	bakınız
c.c.	:	celle celaluhu
CUİFD	:	Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
çev.	:	Çeviren
çev. ed.	:	Çeviri Editörü
DİB	:	Diyanet İşleri Başkanlığı
drl.	:	Derleyen
ed.	:	Editör
h.	:	Hicrî
hzl.	:	Hazırlayan
HÜİF	:	Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
İFAV	:	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
nşr.	:	Neşreden
ö.	:	vefat tarihi
sav	:	Sallahu Aleyhi Vesellem
SÜİFD	:	Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
thk.	:	tahkik
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
TYEKB	:	Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
r.a.	:	Radiyallahu Anh
r.anha	:	Radiyallahu Anha
vb.	:	ve benzeri

v.dğr. : ve diğeri

Yay. : Yayınları

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 2.1. Ebû Bekr b. Ebî Şeybe Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	54
Tablo 2.2. Abdullah b. Nümeyr Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	54
Tablo 2.3. Hişâm b. Urve Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	55
Tablo 2.4. Urve b. Zübeyr Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	55
Tablo 2.5. Yûsuf b. Mûsâ er-Razî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler.....	58
Tablo 2.6. Ebû Üsame Hammâd b. Üsame Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	58
Tablo 2.7. Ebû'l Hasen Osmân b. Ebî Şeybe Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	59
Tablo 2.8. Muhammed b. Fudayl Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	59
Tablo 2.9. Müsedded b. Müserhed Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	63
Tablo 2.10. Yahyâ b. Saîd el-Kettân Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	64
Tablo 2.11. Muhammed b. el-Müsenna Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	65
Tablo 2.12. Ebû Kureyb Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	66
Tablo 2.13. İshâk b. Nasr es-Sa'dî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	69
Tablo 2.14. Ebû Üsame Hammâd b. Üsame Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	69
Tablo 2.15. Ebû Bürde Büreyd b. Abdullah Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	70
Tablo 2.16. Ebû Bürde Âmir b. Ebî Mûsâ el-Eş'arî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	70
Tablo 2.17. Abdullah b. Berrad el-Eş'arî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler.....	72
Tablo 2.18. Süfyân es-Sevrî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	77
Tablo 2.19. Âsım b. Ubeydullâh Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	77
Tablo 2.20. Ubeydullâh b. Ebî Râfi' Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	78
Tablo 2.21. Muhammed b. Beşşâr Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	79
Tablo 2.22. Abdurrahmân b. Mehdi Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	80
Tablo 2.23 Matar b. el-Fadl el-Mervezî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	85
Tablo 2.24. Yezîd b. Hârûn b. Zazan es-Sülemî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler.....	85

Tablo 2.25. Abdullah b. Avn b. Ertaban Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	86
Tablo 2.26. Enes b. Sirin Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	86
Tablo 2.27. Muhammed b. Sirin Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	88
Tablo 2.28. Bişr b. el-Hakem el-Abdî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	89
Tablo 2.29. Süfyân b. Uyeyne Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	90
Tablo 2.30. İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	90
Tablo 2.31. Abdü'l'alâ b. Hammâd Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	92
Tablo 2.32. Ebû Seleme Hammâd b. Seleme Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	92
Tablo 2.33. Sâbit el-Bünânî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	93
Tablo 2.34. Mûsâ b. İsmâil et-Tebüzekî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	95
Tablo 2.35. Hafs b. Ömer b. el-Hâris Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	96
Tablo 2.36. Şu'be b. Haccâc Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	96
Tablo 2.37. Hişâm b. Zeyd b. Enes b. Mâlik Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	97
Tablo 2.38. Zekeriyâ b. Yahyâ el-Lu'luî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	102
Tablo 2.39. Ebû Sâlih el-Hakem b. Mûsâ Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	104
Tablo 2.40. Şuayb b. İshâk Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler	104
Tablo 2.41. Fâtıma bt. el-Münzir b. ez-Zübeyr el-Avvâm Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler.....	105

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Hz. Âişe Rivayeti-1 İsnâd Şeması	60
Şekil 2.2. Hz. Âişe Rivayeti-2 İsnâd Şeması.....	67
Şekil 2.3. Ebû Mûsâ Rivayeti İsnâd Şeması	73
Şekil 2.4. Ebû Râfi‘ Rivâyeti İsnâd Şeması	81
Şekil 2.5. Enes b. Mâlik Rivâyeti İsnâd Şeması	98
Şekil 2.6. Hz. Esmâ Rivâyeti İsnâd Şeması	107
Şekil 2.7. Genel Râvî İsnâd Zinciri Şeması	110

GİRİŞ

Allah'ın bahsettiği en güzel emanet olan evlat, hangi şartlar içinde olursa olsun güzel bir karşılama hak etmektedir. Rızkını belirleyip bu dünyaya gönderen Allah, anne ve babası için onu hem bir imtihan vesilesi hem de hayatına sevgi, şefkat ve neşe katacak bir vesile kılmaktadır. Bu emanete verilecek emek yaşam boyu sürmektedir. Çünkü her insan ömrü boyunca ebeveynlerinin ve ailesinin her ferdinin ilgi, sevgi, merhamet ve desteğini yanı başında hissetmek istemektedir.

Allah, Kur'ân'da çocukların doğdukları zaman hiçbir şey bilmediklerini aktarmaktadır.¹ Bu da göstermektedir ki çocuklar iyi ile kötüyü, doğru ve yanlış daha sonradan öğrenmektedirler. Bu öğrenmede en önemli kurum ise aile ve dolayısıyla anne baba olmaktadır. Nitekim anne ve baba, çocuğa olan alaka, terbiye ve yaklaşım tarzlarıyla çocuğun kişiliğinde önemli etkiler bırakmaktadırlar. Resûlullah (sav): “Her doğan İslâm fıtrâtı üzere doğar” hadîsinin devamında: “Eğer anne ve babası Müslümansa çocuk da Müslüman, Yahudi veya Hristiyan ise Yahudi veya Hristiyan olur.”² buyurmak suretiyle, anne ve babanın çocuğun geleceğine olan etkisini açıklamaktadır.

Her anne ve baba fitrî bir his ile çocuğuna karşı şefkat ve merhametle yaklaşmaktadır. Nitekim Rabbimiz: “*Mal ve evlat dünya hayatının süsüdür...*”³ buyurmaktadır. Allah'ın dünya hayatının süsü olarak tabir ettiği çocuklar, ebeveynleri için şükür sebebi olmaktadır. Buna binaen her anne babanın çocuğu üzerinde gerek yetişmesinden ve gerekse terbiyesinden mütevellit çeşitli hakları, emekleri olmakla birlikte çocuğun da doğumdan itibaren anne babası üzerinde çeşitli hakları bulunmaktadır.

Her yönüyle hayata hazırlanması istenen çocuğun iyi bir İslâmî terbiyeden geçmesi gerekmektedir. İslâm'da çocuğun eğitim ve terbiyesinde çeşitli safhalar bulunmaktadır. Bu safhalar çocuk yetiştirilirken hangi dönemde nasıl bir terbiyeden geçmesi gerektiğini ve nasıl bir yol takip edilmesi gerektiği konusunda yol göstermektedir. Çocuğun eğitim ve terbiyesindeki safhalar ikiye ayrılmaktadır. Bunlar:

¹ en-Nahl 16/78

² Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Sahih-i Buhârî*, Daru'l İbn Kesir, Beyrut, 1987, “Cenâiz”, 92 (No. 1385).

³ el-Kehf, 18/46.

tedbirî safha ve tatbikî safha'dır. Tedbirî safha, evlilik daha olmadan çok kısa süre önce başlayan ve çocuğun doğumuna kadar devam eden kişinin güzel huy ve ahlâka sahip dindar bir eş seçmesi ve kendisinin de iyi hasletlere sahip bir birey olması gereken safhadır.⁴ İslâmî terbiyedeki metotlara baktığımızda terbiyenin ilk olarak doğru bir eş seçimiyle başladığı görülmektedir. Nitekim anne babanın sahip oldukları ahlâkın çocuğun gelişimi üzerinde önemli etkileri olmaktadır. Bunun içindir ki Hz. Peygamber erkek ve kadın her Müslüman'a ilim öğrenmenin farz olduğunu bildirerek onların birer bilinçli birey olmalarını istemektedir.⁵ Bir diğer safha olan tatbikî safha ise; doğum ile başlayıp ölüme kadar devam eden safha'dır. Tatbikî safha dediğimiz dönem kendi içinde: tufûliyet (çocukluk), şebabet (gençlik), kühûlet (olgunluk), şeyhûhet (ihtiyarlık) şeklinde dört safhada incelenmektedir. Bu safhalardan birincisi tufûliyet (çocukluk) evresi kendi içinde dört ayrı döneme ayrılmaktadır: Sabiyy⁶, Gulâm⁷, Yâfi'î⁸, Hazver⁹. Fiilî olarak terbiye bu tatbikî safhada gerçekleşmektedir. Bu dönemler ile ilgili Hz. Peygamber'in çocuklara yönelik çeşitli kavli ve fiilî uygulamaları bulunmaktadır. Bilhassa sabiyy dönemindeki çocuklara yönelik Hz. Peygamber'in müstemir çeşitli uygulamaları vardır. Bu uygulamalar bebeğin doğumuyla birlikte başlamaktadır.¹⁰ Bu çalışmamızda sabiyy dönemindeki çocuğa yönelik ilk uygulamalardan biri olan tahnîk uygulaması incelenecektir.

Tez konusunun belirlenmesi aşamasında yapılan araştırmalarda; çocuklara yönelik Hz. Peygamber'in tutumu, yaklaşımı ve muamelelerine ilişkin hadîslerin incelenmesine ve değerlendirilmesine dair çalışmaların olup olmadığı araştırılmış bunun sonucunda ortaya konulmuş özgün ürünlerin olduğu tespit edilmiş ve aşağıda bunlardan bahsedilerek tezin bunlardan farkı üzerinde durulmuştur. Hz. Peygamber döneminde çocuklarla ilgili uygulamalardan bahseden çalışma ve makalelerde tahnîke de yer verildiği görülmüştür. Doğrudan tahnîk ile ilgili yapılmış tez çalışmalarına

⁴ İbrahim Canan, *Hiz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye*, (İzmir: Akademi Yay., 2008), 80-98.

⁵ Muhammed b. Yezîd İbn Mâce el-Kazvîni, *Sünen*, thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî (b.y.: Dâru İhyâi'l-Kütübü'l-Arabiyye, ts.), "Mukaddime", 17 (No. 224).

⁶ Doğumla başlayıp süttten kesilinceye kadar süren dönemdir. Celâlüddîn Abdurrahman es-Süyûtî, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, 1.Baskı (Beyrut: Dâru'l-Kitâbü'l-İlmiyye, 1403/1983), 219.

⁷ Çocuğun süttten kesilmesinden yedi yaşına kadar süren dönemdir. Süyûtî, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, 219.

⁸ Yedi yaşından başlayıp on yaşına kadar süren dönemdir. Süyûtî, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, 219.

⁹ On yaşından itibaren başlayan ve on beş yaşına kadar süren dönemdir. Süyûtî, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, 219.

¹⁰ Canan, *Hiz. Peygamber'in Sünnetinde Terbiye*, 80-98.

ulaşılamamıştır. Ancak konu ile ilgili müstakil bir Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi maddesi ve Sempozyum bildirisi olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda tez konumuz ile ilgili yapılan araştırmalardan kısaca söz edilecek ve bu çalışmamızın daha önce yapılan araştırmalardan farkı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çalışma konumuzla ilgili olan akademik çalışmaları şöyle sıralayabiliriz:

1. Nejla Hacıoğlu, “Hz. Peygamber’in Yeni Doğan Çocuklarla İlgili Bir Uygulaması: Tahnîk”¹¹: Araştırmacı çalışmasında Resûlullah’ın tahnîkte bulunduğu çocuklar ve onlarla ilgili rivâyetleri tespit etmiştir. Hz. Peygamber tarafından yaygın bir şekilde uygulandığı için tahnîkin sünnet olarak kabul edilmesi ve bunun bağlayıcılığı konusu üzerinde durmuştur. Araştırmacı bilhassa tahnîkin Hz. Peygamber’den sonraki dönemlerde uygulanmasına dair tavsiyeleri ve bunun bağlayıcılık yönünü eleştirel bir yaklaşımla ele almıştır. Tezimizde ise ondan farklı olarak tahnîk ile ilgili rivâyetler metin ve sened yönüyle incelenmiş, senedindeki râvîlerin güvenilirlik durumları ve râvî değişikliğinin metinde tasarrufa yol açıp açmadığı araştırılmıştır. Böylelikle râvîlerin tasarruflarının hadîslerde anlam değişikliğine yol açıp açmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte tezimizde tahnîkin uygulanması esnasında yapılacaklar ve nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konuları çeşitli yönleriyle ele alınarak incelenmiştir.

2. Zekeriya Güler, “Tahnîk”¹²: Araştırmacı çalışmasında tahnîk ile ilgili genel bir bilgi vererek konuyla ilgili bir çerçeve oluşturmuştur. Tez çalışmamızda ise Allah Resûlü’nün tahnîkte bulunduğu çocuklar ile ilgili rivâyetlerin tespiti ve tahnîk ile ilgili rivâyetlerin tahrîcleri yapılmıştır. Tahnîkin anlamı üzerinde durularak çeşitli yönleri, kim tarafından nasıl uygulanacağı bununla ilgili ne tür görüşler olduğu konuları ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Böylelikle tahnîkle ilgili daha kapsayıcı bir bilgi elde edilmiştir.

3. İhsan Asfur, “Hz. Peygamber’in Çocuklara Davranışı İle İlgili Hadîslerin Değerlendirilmesi”¹³: Araştırmacı konuyu üç bölümde ele almıştır. İlk bölümde Resûlullah’ın şahsiyeti, ikinci bölümde Kur’ân’da çocukların maddi ve manevi varlığı ile ilgili âyetler, üçüncü bölümde ise Kütüb-i Sitte’de bulunan Allah Resulü’nün

¹¹ Nejla Hacıoğlu, “Hz. Peygamber’in Yeni Doğan Çocuklarla İlgili Bir Uygulaması: Tahnîk”, *XIV. Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu “İslâm ve Çocuk” Tebliğler Kitabı (Şanlıurfa, 14-15 Aralık 2020)*, ed. Kadri Önemli (Şanlıurfa: HÜİF, 2021).

¹² Zekeriya Güler, “Tahnîk” *TDV İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yay., (İstanbul: TDV Yay., 2010), 39: 416.

¹³ İhsan Asfur, *Hz. Peygamber’in Çocuklara Davranışı İle İlgili Hadîslerin Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, SBE, 2018).

çocuklara davranışı ile ilgili hadîslerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmacı üçüncü bölümde tahnîk ile ilgili dört rivâyeti ele alarak tahnîk hakkında genel bir bilgi vermiştir. Tezimizde ise farklı olarak tahnîk ile ilgili rivâyetler ele alınırken râvîler hakkında bilgiler verilerek güvenilirlik durumları tespit edilmiştir. İsnâd zincirindeki râvîler arasında hoca-talebe ilişkisi araştırılarak senedin muttasıl olup olmadığı incelenmiştir. Rivâyetlerin farklı tarikleri incelenerek sened ve metin karşılaştırılması yapılmıştır. Aynı zamanda tahnîk konusuyla ilgili ayrıntılı bilgiler verilerek çeşitli açılardan incelenmiştir.

Çalışma konumuz olan tahnîk ile ilgili yapılan bu çalışmaların yanında genellikle doğumla birlikte ve ondan sonraki dönemde Hz. Peygamber'in çocuklara yönelik yaklaşım ve davranışlarını inceleyen makale ve çalışmalarda da tahnîk konusuna değinildiği görülmektedir. Bütün bu çalışmaların tahnîkle ilgili genel bir çerçeve oluşturmaları ve yaklaşımları tahnîk'in Hz. Peygamber'in sünnetindeki yerinin anlaşılması açısından önemleri ve sundukları katkı yadsınamaz. Fakat tahnîk'in daha geniş bir yelpazede araştırılması, bütüncül bir yaklaşımla farklı açılardan ele alınması ve tahnîk ile ilgili rivâyetlerin sened ve metin açısından incelenmesinin alana katkı sunacağı kanaatindeyiz.

I. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Resulullah'ın insanlar üzerindeki psikolojik ve sosyal etkisi, İslâm'ın ilk dönemlerinden günümüze kadar insanların onun söz ve davranışlarını örnek almadaki hassasiyetlerinden fark edilmektedir. Ayrıca Allah Resulü'nün sünnetinin Kur'ân-ı Kerim'in ardından başvurulmuş İslâm dininin ikinci kaynağı olduğu bilinmektedir. Bu bakımdan onun dünyaya gözlerini yeni açan bebeklere yönelik ilk muamelelerinden biri sayılan tahnîk sünneti ile ilgili hadîslerinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Sahâbe'nin ve onları takip eden tâbiîn'in Allah'ın Elçisi'nin sünnetine uymada ve sonraki nesillere en güzel şekilde nakletmede gösterdikleri titizliğe baktığımızda tahnîk sünnetinin belirlenmesi ve bununla ilgili hadîslerin değerlendirilmesi önemlidir.

Tezin konusu, yeni doğan çocuklara Hz. Peygamber tarafından yapılan tahnîk uygulaması ve bununla ilgili hadîslerin sened ve metin açısından değerlendirilmesidir. Konu işlenirken Resûlullah'ın tahnîki uygulama biçimi, bu işlemi ne ile yapmaya özen gösterdiği ve bu süreçte çocuğa yönelik diğer muameleleri ele alınmıştır. Konunun daha

iyi anlaşılabilmesi amacıyla Allah Resûlü tarafından tahnîkte bulunulan sahâbîlerden bahsedilmiştir. Bu uygulamanın Hz. Peygamber'den sonra devamlılığı ve bağlayıcılığının tespiti için bu sünnet ile ilgili görüşler, tıbbî ve fikhî yönü ile hikmeti gibi konular işlenmiştir. Daha sonra tahnîk ile alakalı temel hadîs kaynaklarında mevcut rivâyetler sened ve metin açısından incelenerek çıkarımlarda bulunulması, râvîler hakkında bilgiler verilmesi ve isnâd şemalarının oluşturulması gerekli görülmüştür.

II. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

İslâm âleminde özellikle son dönemlerde bebeklerin doğumundan sonra ilk haftaya yönelik sünnetlerin unutulmaya başlaması bunun yerine yedisi gibi yeni uygulamaların ortaya çıkması bizleri bu sünnetleri hatırlatarak özellikle ülkemizde unutulmuş tahnîk uygulamasını araştırmaya sevk etmiştir. Çünkü Allah'ın Elçisi'nin sünnetine ittiba etmek Allah'ın izniyle dünya ve ahirette saadete kavuşmaya vesile olmaktadır. Nitekim âyette şöyle buyrulmaktadır: *“Ey iman edenler Allah'a itaat edin ve Resûl'e itaat edin.”*¹⁴ Aynı zamanda Hz. Peygamber'e itaat etmenin getirisi, doğru yolu bulma olduğu şöyle belirlenmektedir: *“Eğer O'na itaat ederseniz, doğru yolu bulursunuz.”*¹⁵ Yine O'na (sav) uyma konusunda da durum böyledir: *“Ve O'na uyun ki doğru yolu bulasınız.”*¹⁶ Bu uyma ancak rol model olarak örnek alınmasıyla olmaktadır. Çünkü örnek alınan kişi ile özdeşleşmiş olunmaktadır. Onun düşünceleri, fikirleri, manevî yönü ve konuşma tarzı, yürüme şekli gibi hal ve hareketleri de alınıp uygulanmaktadır. Bundan dolayı ideal insan modelinin oluşabilmesi ancak Hz. Peygamber'in örnek alınması ile olmaktadır.

Hz. Peygamber tüm insanlık için en güzel örnek olarak gönderilmiştir.¹⁷ En önde sahâbe kuşağı olmak üzere bütün Müslümanlar nesiller boyu Resulullah'ı kendilerine rehber edinmiş ve bu gerçekçi yöneliş asırlar boyu süregelmiştir. Hz. Ebû Bekir, Resulullah'ın (sav) vefatının ardından mirası ile alakalı konuda takındığı tavrından bahsederken *“Ben Hz. Peygamber'in (sav) bir şey yaptığını gördüğüm vakit muhakkak onu yaparım”*¹⁸ diyerek Hz. Peygamber'in sünnetine bağlılığını dile getirmiştir. Diğer

¹⁴ en-Nisâ 4/59.

¹⁵ Nûr 24/54.

¹⁶ el-A'râf 7/158.

¹⁷ el-Ahzâb 33/21.

¹⁸ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, *el-Müsned*, thk. Şuayb el-Arnâûd (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1998), 1/191-192 (No. 14).

sahâbîlerin de Hz. Ebû Bekir gibi bir tavırla Resûlullah'ı (sav) örnek alıp sünnetine sıkı sıkıya bağlılıkları görülmüştür.

Çalışmamızda her yönü ile örnek olan Resûlullah'ın az bilinen ve uygulanmayan tahnîk sünnetini hatırlatmak ve tahnîk uygulamasını inceleyip onunla ilgili temel hadîs kaynaklarındaki rivâyetleri değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu tür çalışmalarla yeni doğan çocuklara yönelik yeni çıkan israf içerikli uygulamalara karşı Resûlullah'ın sünnetine yönelik çalışmalar yapmak, çocuklarımızın ve toplumumuzun geleceğini inşa etmede ve bu geleceği muhafaza etmede çok mühim rol oynayacaktır.

Çalışmada temel hadîs kaynaklarında bulunan tahnîk uygulaması ile ilgili rivâyetler veri olarak kullanılmıştır. Daha sonra yeni doğan çocuklara yönelik İslâmî terbiye ile ilgili çalışmalar ve Hz. Peygamber'in çocuklara davranışı ile ilgili çalışmalara başvurulmuştur. Böylece elde edilen veriler iki bölümde işlenmiştir. Birinci bölümde “Tahnîk Uygulaması” başlığı altında tahnîk kavramı, tahnîkin kim tarafından nasıl uygulanacağı, dindeki konumu, Hz. Peygamber'in tahnîkte bulunduğu kimseler ve tahnîkin günümüzde hangi yerlerde devam ettiği konuları incelenmiş ve tasnif edilmiştir. İkinci bölümde “Tahnîk uygulaması ile ilgili hadîsler” ele alınarak değerlendirme ve tahrîc yapılmıştır. Benzer rivâyetlerde lafız ve râvî farklılıkları üzerinde durularak bilgi verilmiştir.

Hadîslerin tahrîcini yaparken râvîleri daha iyi tanıtmak, onlar hakkında cerh ve ta'dîl âlimlerinin görüşünü hemen göstermek amacıyla râvîlerin ismi, meşhur ismi, künyesi, nisbesi, derecesi, tabakâsı, vefat tarihi, hocaları, talebeleri ile ilgili bilgileri tablo şeklinde vermeye çalıştık. Böylelikle hadîsin isnâdını inceleyen kişinin râvîler hakkında genel bilgileri bütüncül bir bakışla görmesi sağlanmıştır. Sahâbî râvîler cerh ve ta'dîl âlimlerince adil kabul edildiğinden dolayı tablo oluştururken onları tabloya dâhil etmedik. Zira Ehl-i hadîse göre bütün sahâbîler adil ve güvenilirlerdir. Kendileriyle ilgili kısaca bilgi verilmekle yetinilmiştir.

Tabloda râvî tabakâları belirtilirken Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Kâtib el-Hâşimî el-Bağdâdî'nin (ö. 230/845) “*Tabakâtü'l-kübrâ*”sı ve İbn Hacer el-Askalânî'nin (ö. 852/1449) râvî tasnifi esas alınmıştır. İbn Hacer, râvîleri aşağıdaki gibi on iki tabakâya ayırmıştır:

“Birinci tabakâ: sahâbeden olanlar,

İkinci tabakâ: tabiînin büyüklerinden olanlar,

Üçüncü tabakâ: tabiînden orta yaşlı (sınıf) olanlar,

Dördüncü tabakâ: rivâyetlerinin çoğu tabiînden olan orta yaşlı tabiînden sonra gelenler,

Beşinci tabakâ: sahâbeden hadîs duymamış tabiînin küçüklerinden olanlar,

Altıncı tabakâ: beşinci tabakâdakilerle olup sahâbeden herhangi biriyle görüştüğü sabit olmayanlar,

Yedinci tabakâ: etbâu 't-tabînin büyüklerinden olanlar,

Sekizinci tabakâ: etbâu 't-tabînden orta yaşlı (sınıftan) olanlar,

Dokuzuncu tabakâ: etbâu 't-tabînin küçüklerinden olanlar,

Onuncu tabakâ: tabiîn ile görüşmeyip etbâu 't-tabînden hadîs rivâyet eden büyük râvîler,

On birinci tabakâ: tabiîn ile görüşmeyip etbâu 't-tabînden hadîs rivâyet eden orta yaşlı (sınıf) râvîler,

On ikinci tabakâ: etbâu 't-tabînden hadîs rivâyet eden küçük râvîler”¹⁹

Çalışmamızın ilk bölümünde ilgili literatürlerdeki bilgileri toplayarak incelemiş ve tümevarım yöntemiyle analizler yapılmıştır. İkinci bölümde tahnîk ile ilgili nakledilen hadîsler metin ve sened tenkidi açısından ele alınmıştır. Hadîslerin sıhhat ve güvenilirlik dereceleri tespit edilmiş, değerlendirme bölümünde hadîsten çıkarılabilecek ilkeler ve hükümlere geniş bir şekilde yer verilmiştir.

Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî (ö. 256/870) ve Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî'nin (ö. 261/875) “*Sahîh*”lerinde ortak zikrettikleri hadîsler sahîh kabul edilmiştir. Rivâyetlerin sıhhatleri ile ilgili İbn Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdirrahmân b. Yûsuf el-Mizzî'nin (ö. 742/1341), İbn Hibbân el-Büstî (ö. 354/965) ve Ebû İsmâîl Muhammed et-Tirmizî'nin (ö. 279/892) görüşlerine yer verilmiştir. Böylelikle rivâyetlerin güvenilirlik dereceleri belirlenmiş olacaktır.

¹⁹ Subhî b. İbrâhîm es-Sâlih, *Ulumu 'l-hâdis ve mustalahuh*, 15. Baskı (Beyrut: Dâru'l-i'lim, 1984), 350.

III. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

İslâm dininin çocuklara verdiği öneme binaen İslâm âlimleri tarafından çocukların doğumlarından itibaren yetişmeleri ile ilgili çeşitli çalışmalar ve görüşler ortaya konulmuştur. Bunlarda ilk üzerinde durulan Hz. Peygamber'in çocuklara yönelik muameleleri ve çocukların yetiştirilmesindeki yöntemi olmuştur. Bu çalışmalarda dinî, hukukî, sosyal, psikolojik, tıbbî vb. birçok yönden araştırmalar yapılmıştır. Tezimizde ise İslâm dininin temel kaynaklarından olan hadîs ve sünnet boyutu ele alınmıştır.

Çalışmamız Hz. Peygamber'in yeni doğan çocuklara yönelik ilk uygulamalarından biri olduğu için konu rivâyetler üzerinden işlenmiştir. İlk bölümde tahnîk ile ilgili bilgiler, hadîs metinleri incelenerek ve âlimlerin bu konudaki görüşleri ele alınarak verilmiştir. İkinci bölümde ise temel hadîs kaynaklarındaki tahnîk ile ilgili rivâyetler sened ve metin açısından incelenmeye tabi tutulmuştur. Bu bölümde isnâd zincirinde bulunan râvîler incelenirken ricâl kitapları esas alınmıştır.

Çalışmamızda konunun işlenmesi ve değerlendirmesi konu yelpazesinin geniş olması ve bu sebeble tezimizde ulaşmak istediğimiz sonucun dışına çıkmamak için çalışmamız, âyetler, hadîsler, şerh kitapları, sahâbe ve râvîler ile ilgili çalışmalarla sınırlandırılmaya çalışılmıştır.

IV. Araştırmanın Kaynakları

Tahnîk uygulaması çeşitli fıkıh kitaplarında özellikle akîka bölümlerinde doğumlarından sonra çocuklara yönelik yapılan uygulamalar olarak bahsedilmektedir. Tahnîk ile ilgili çalışmalar çoğunlukla çocuklara yönelik Hz. Peygamber'in yaklaşımı ve davranışlarını içeren çalışmalarda, İslâmî terbiye ile ilgili çalışmalarda ve çocukların doğumlarının ilk dönemlerinde neler yapılması gerektiği ile ilgili bilgiler veren çalışmalarda rastlanmıştır.

Çalışmada ikinci bölümde değerlendirilen hadîslerde kaynak olarak temel hadîs kaynaklarından Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî (ö. 256/870) ve Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî'nin (ö. 261/875) "*Sahîh*"leri ve Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce'nin (ö. 273/887), Ebû Dâvûd Süleymân b. Eş'as es-Sicistânî (ö. 275/889), Ebû İsâ Muhammed b. İsâ et-Tirmizî'nin (ö. 279/892), Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî'nin (ö. 303/915), "*Sünen*"leri kullanılmıştır. Bunların yanında Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed b. Ebî Şeybe el-Absî el-Kûfî (ö. 235/849)

“*el-Musannef*”, Ahmed b Hanbel eş-Şeybânî’nin (ö. 241/855) “*Müsned*”, Ebû Ya’lâ Ahmed b. Alî b. el-Müsennâ el-Mevsilî (ö. 307/919) “*el-Müsned*”, İbn Hibbân el-Büstî’nin (ö. 354/965) “*es-Sahîh*”, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hâkim en-Nîsâbûrî’nin (ö. 405/1014) “*el-Müstedrek ‘ale’s-sahîhayn*”, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn Alî el-Beyhakî (ö. 458/1066) “*es-Sünenü’l-kübrâ*”, adlı eserlerinden yararlanılmıştır. Hadîslerin değerlendirmesi için Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî en-Nevevî’nin (ö. 676/1277) “*el-Minhâc fî şerhi sahîhi Müslim b. el-Haccâc*”, İbn Hâcer el-Askalânî’nin (ö. 852/1449) “*Fethu’l-Bârî*”, Bedreddin el-Aynî’nin (ö. 855/1451) “*Umdetü’l-kârî*” ve Necati Yeniel’in “*Sünen-i Ebû Dâvûd Terceme ve Şerhi*” başta olmak üzere şerhlerden faydalanılmıştır. Râvîler hakkında bilgi edinmek ve güvenilirlik dereceleri için İbn Hibbân’ın “*es-Sikât*”, Ebü’l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdirrahmân el-Mizzî’nin “*Tehzîbü’l-Kemâl fî esmâ’i’r-ricâl*”, İbn Hâcer el-Askalânî’nin “*Tehzîbü’t-Tehzîb*”, İbn Ebû Hâtim Râzî (ö. 327/938), *el-Cerh ve’t-Ta’dîl* vd. yararlanılmıştır.

Çalışmada tahnîk uygulaması ve tahnîkte bulunan sahabîler hakkında bilgi edinmek amacıyla en çok başvurulan kaynaklar şunlardır: Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa’d “*Tabakâtü’l-kübrâ*”, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî’nin (ö. 463/1071) “*el-İstî’âb fî marifeti’l-ashâb*”, Mecdüddîn İbnü’l Esîr (ö. 606/1210) “*en-Nihâye fî ğarîbi’l-hadîs ve’l-eser*”, Ebü’l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî (ö. 630/1233) “*Üsdü’l-ğabe fî ma’rifeti’s-sahâbe*”, İbnü’s-Salâh eş-Şehrezûrî (ö. 643/1245) “*Mukaddimetü İbnü’s-Salâh*”, İbn Kayyim el-Cevziyye el-Hanbelî (ö. 751/1350) “*Tuhfetü’l-mevdûd bi-ahkâmi’l-mevlûd*”, İbn Hâcer el-Askalânî “*el-İsâbe fî’t-temyîzi’s-sahâbe*”, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şirbînî’nin (ö. 977/1570) “*Muğni’l-muhtâc ilâ ma’rifeti me’âni elfâzi’l-minhâc*”, Abdullah Nasîh Ulvan “*Terbiyetü’l-evlad fî’l-islâm*”. Bu eserlerin yanısıra ihtiyaca binaen daha başka eserlere de başvurulmuştur.

V. Tahnîk Kavramı

Tahnîk’in Sözlük Anlamı

Tahnîk kelimesinin kökü “حَنَكَ” (hanek) olup sülasi mezidü fih’in ikinci babı olan tefrih babının ferrahe babından türemiştir. Hanek, insan ve hayvanın ağzın iç tarafının

en üst kısmı olan damaktır.²⁰ Ebû Abdillâh İbnü'l-A'râbî'ye (ö. 231/846) göre ise hanek ağzın iç alt tarafına ve çenenin üst ile alt tarafına denir. Ebû Ubeyde Humejd et-Tavîl'e (ö. 143/760) göre ise hanek çene açıldığında üst taraftaki kısma denir.²¹ Damak anlamına gelen "hanek" binası teksir (çokluk) için geldiğinden dolayı üst damak anlamı kazanmıştır. Hanek, üst damak, ağzın üst tavanı anlamlarına gelmektedir.²² Ebü'l-Feyz Muhammed el-Murtazâ ez-Zebidî (ö. 1205/1791) ve İbn Manzur Muhammed b. Mükerrrem el-Ensârî er-Rüveyfî (ö. 711/1311) gibi sözlük bilimcilerine göre fiil şekli bir tümleş ile birlikte kullanıldığı zaman "ağzın tavanını ovmak" (*hannaka bi-* örneğin *hannakahu bi tamratin-* birinin damağına (ezilmiş) bir hurma ile sürmek, *hannakahu bi'l-isbi'-* parmak ile..) anlamına gelir.²³ Tahnîk, Halîl b. Ahmed el-Ferahîdî'ye (ö. 175/791) göre damağına bir şey sürülerek onu oğuşturmak²⁴, Ebû Muhammed Yahyâ b. el-Mübârek el-Yezîdî'ye (ö. 202/817) göre ise hurmaları çiğneyip onunla çocuğun üst damağına ovmaktır.²⁵

Mezkûr bilgilerden hareketle hanek kelimesinin hem üst hem de alt damağı ifade etmek için kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca tahnîk kavramının üst damağına bir şey sürmek veya bir şeyle ovalamak anlamında kullanıldığını söyleyebiliriz.

Tahnîk'in Terim Anlamı

Tahnîk, ağızda çiğnenerek yumuşatılan hurmanın, henüz süt emmeye başlamamış bir çocuğun damağına sürülerek meydana getirilen uygulamaya denir. Bu anlamıyla birlikte başka anlamlarda kullanımları da mevcuttur: Bir bezin ölünün ağzının açılmaması amacıyla çenesinin altında bağlanması anlamında kullanılmakta ve buna "tahnîkul meyyit" denilmektedir.²⁶ Bunun yanında abdestte çene altına su ile mesh edilmesi (tahnîkul vuduu), sarığın çevresine dolanan tülbentin çenenin alt tarafından bir

²⁰ Mütercim Âsım Efendi, *el-Okyânûsu'l-Basit fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, ed. Mustafa Koç ve Eyyüp Tanrıverdi, 1. Baskı (İstanbul: TYEKB Yay., 2014), 5: 171.

²¹ İbn Manzûr Muhammed b. Mukerrem, "hnk", *Lisânu'l Arab*, (Beyrut: Dâru's-Sadr, ts.), 10:416.

²² Ahmed b. Ali b. Hacer Ebû'l- Fadl el- Askalânî eş- Şafî, *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi Buhârî*, (Beyrut: Dâru'l Ma'rife, 1959), 1: 109. Mevlüt Sarı, "Hanek", *el-Mevarid li't-tullab*, (İstanbul: İpek Yay., 2011), 185.

²³ İbn Manzur, "hnk", 10: 416. Muhammed Murtezâ ez-Zebidî, "hnk", *Tâcü'l-Arûs min Cevâhiru'l-Kâmus*, thk. Mustafa Hicazî (b.y.: Tabe'atu'l-Kuveyt, 1413/1993), 27: 125-129.

²⁴ Halîl b. Ahmed el-Ferahîdî, "hnk" *Kitâbü'l-Ayn*, thk. Abdulhamid Hindâvî (Beyrut: Dâru'l- Kutubu'l-İlmiye, 1424/2003), 1:365.

²⁵ Ebû Ubeyd el-Kasım İbn Sellam el-Herevî, *Ğarîbü'l-Hadîs*, nşr. Muhammed Ali Beydun, 3. Baskı (Beyrut: Dâru'l- Kutubi'l- İlmiye, 1424/2003), 106.

²⁶ Vuzâratü'l-Evkaf ve'ş-Şuûnu'l-İslâmiyye, "Tahnîk", *Mevsuatü'l-Fikhiyyetü'l-Müeyssere*, 4. Baskı (Kuveyt: Vuzâratü'l- Evkaf ve'ş-Şuûnu'l- İslâmiyye, 1414/1993), 10: 276

veya iki kez sarılması (tahnîku'l-amame) gibi manaları vardır. Hanbelî ve Mâlikî mezheplerinde sarığın etrafında tûlbendin olması ve onun çene altından bir veya iki defa bağlamak sünnet sayılmıştır. Sarığın bu şekilde bağlanmaması ise mekruh sayılmıştır.²⁷ Tahnik kavramının bu manaları yanında aynı zamanda eğitsel yönü de bulunmaktadır. Nitekim atı yönlendirmek amacıyla ağzına konulan gem için de aynı kavram kullanılır. Talha b. Ubeydullâh'ın, Hz. Ömer'e (r.a.) "sosyal işler seni eğitti ve sana tecrübe kazandırdı" derken "kad hanneketke'l-umur" ifadesini kullanması da tahnik kavramının eğitsel ve tecrübe kazandırma yönüne işaret etmektedir.²⁸

Bu anlamlardan anlaşılmaktadır ki tahnik hem uzuv olarak çene ve damak için fiziksel anlamıyla kullanılmış hem de insanda etkisi olacak bir eylem olarak eğitsel ya da psikolojik yönüyle anlam kazanarak ifade edilmiştir. Bu kullanımların da etkisiyle diyebiliriz ki tahnik, Hz. Peygamber'in belli bir amaç doğrultusunda tatlı bir maddeyi çocuğun damağına sürmesidir.

²⁷ Vuzâratü'l-Evkaf ve's-Şuûnu'l-İslâmiyye, "Tahnîk", *Mevsuatü'l-Fıkhiyyetü'l-Müyessere*, 10: 276.

²⁸ Mecdüddîn İbnü'l-Esir eş-Şeybânî el-Cezerî, *en-Nihâye fî Ğaribi'l-Hadis ve'l-Eser*, nşr. Muhammed Ali Beydun, 3. Baskı (Beirut: Dâru'l Kutübü'l İlmîyye, 1423/2002), 5: 434.

BİRİNCİ BÖLÜM

TAHNİK UYGULAMASI

Bu bölümde tahnîk uygulaması çeşitli yönlerden ele alınarak incelenmiştir. Tahnîk uygulamasına ikinci bölümde ele alacağımız Hz. Peygamber'in rivâyetleri ışığında baktığımızda tek başına bir uygulama olmaktan ziyade bebeğe yönelik bir dizi pratikten biri olduğu görülmüştür. Bu pratikler bilhassa doğumun ilk yedi gününde yoğun olmaktadır. Buna mukabil bu başlık altında öncelikle tahnîk ile birlikte ve sonrasındaki uygulamalara kısaca değinilmiştir. Ardından tahnîkin kimler tarafından uygulanabildiği ve tahnîk uygularken hangi maddelerin kullanıldığı ile ilgili konular işlenmiştir. Tahnîkin hükmü ve hikmetinden bahsedilerek tıbbî yönüne değinilmiştir. Tahnîk ile ilgili görüşler belli bir çerçevede ele alınmıştır. Daha sonra da Hz. Peygamber'in tahnîkte bulunduğu sahâbilerden bahsedilerek günümüzde tahnîkin ve benzer uygulamaların devam ettiği bölge ve ülkeler üzerinde durulmuştur.

1.1. TAHNİK'İN YAPILIŞ BİÇİMİ

Resûlullah'ın tahnîk uygulaması ile ilgili rivâyetlere baktığımızda Hz. Peygamber'in yeni doğan çocuğun midesine anne sütünden başka bir şeyin inmesini istediği görülmektedir. Bunun çiğnenen hurmanın çocuğun damağına sürülerek suyunun inmesini istediği rivâyetlerden anlaşılmaktadır.²⁹ Nitekim muhtelif birçok rivâyette Hz. Peygamber'in kendi torunlarına tahnîkte bulunduğunu ve bunun genel bir prensip olarak kendisine getirilen Müslüman çocuklara da uyguladığı ifade edilmektedir.³⁰ Tahnîk uygulaması bilhassa Medîne'de yaşayan Müslümanların müstemir âdetidir. Yeni çocuğu doğanlar çocuğunu alıp Hz. Peygamber'e getirirlerdi.³¹ Resûlullah da onlara tahnîkte bulunur ve bereketle dua ederdi.

Tahnîk, çocuğun doğduğu günün sabahında uygulanmalı, hurma ya da hurma cinsinden bir şey ile yapılmalıdır. Tahnîk esnasında bu şeyin bebeğin karnına gitmesi

²⁹ Buhârî, "Akika", 1 (No.5469). Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *Sahîhi Müslim*, thk. Ebû Kuteybe Nazr b. Muhammed el-Fâryâbî, (Riyad: Dâru Tayyibe, 1427/2006), "Âdâb", 5 (No. 2146).

³⁰ İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopadisi Kütübü Sitte Tercüme ve Şerhi*, 5. Baskı (Ankara: Akçağ Yay., 2012), 2: 449.

³¹ Canan, *Hadis Ansiklopadisi Kütübü Sitte Tercüme ve Şerhi*, 2: 433.

için ağzını açmasına dikkat edilmelidir. Tahnîk yapılacağı zaman öncelikle hurma çiğnenerek yumuşak bir hale getirilmelidir. Daha sonra bundan bir parça parmağa konulup çocuğun damağına sürülerek damağı bununla ovalanmalıdır. Bu sırada ağzının sağ ve sol taraflarına hareket ettirilerek ağzın iyice bu maddeyle teması sağlanmış olmalıdır.³² Bazı görüşlere göre çiğnemle yumuşatılan hurmanın alt damak ya da üst damağa sürmek yahut da iki damak arasına koymak kâfidir.³³ En iyisi bunu hurma ile yapmaktır. Eğer kuru hurma mümkün olmazsa olgun taze hurma ile yapılmalı, o da olmazsa Hz. Peygamber'in sünnetine ittiba etmek gayesiyle tatlı bir şey ile yapılmalıdır. Hurma ya da hurma cinsinden bir şey bulunmazsa arı balı ile yapmak başkasından daha iyi olacağı düşünülmektedir.³⁴ Balın bulunmaması durumunda tahnîkin ateş görmemiş tatlı bir madde ile yapılması gerekmektedir.³⁵

Tahnîk için hurma bulunmaması durumunda arı balı kullanılabileceğinin belirtildiği yukarıda ifade edilmiştir. Ancak günümüzde bebeklerin beslenmesi ile ilgili yapılan araştırmalarda bebeklerde bir yaşından önce bal kullanılmaması gerektiği bildirilmektedir. Nitekim bir yaşından önce bal kullanımının bebeklerde botuliz hastalığına neden olduğu ortaya konulmuştur.³⁶

Hz. Peygamber yeni doğan bebeklere tahnîk yaparken özellikle acve denilen iyi cins hurmanın üç âdetiyle tahnîkte bulunmuştur.³⁷ Nitekim hadîsi şerifte acvenin cennetten olduğunu ve zehire karşı şifa olduğunu söylemiştir.³⁸

Birçok faydaları bulunan hurma sahip olduğu bu özelliklerle Kur'ân-ı Kerim'in birçok âyetinde de bahsi geçmiştir. Allah'ın yararlanmamız³⁹ için var ettiği ve gökten bereketli su indirip onunla kullarına rızık olarak yerden bitirdiği ağaçlarda salkım

³² Abdullah Nasih Ulvan, *Terbiyetü'l Evlad fi'l-İslâm (İslâm'da Aile Eğitimi)*, çev. Celal Yıldırım (Konya: Uysal Kitapevi, 1994), 64-65. Eğer hurma bulunmazsa akit, gülsuyuyla eritilmiş şeker olabilir.

³³ Muhammed Ali el-Ensârî, *el-Mevsuatü'l-Fikhiyyetü'l-Müeyyessere:el-Mülhaku'l-Usulî*, (b.y.: Mecmuatü'l-Fikri'l-İslâmî, ts.), 8: 168.

³⁴ İbn Hacer el-Askalânî, *Muhtasar Fethu'l-Bârî*, çev. M. Beşir Eryarsoy (İstanbul: Polen Yayıncılık, 2008), 11: 208.

³⁵ Canan, *Hadis Ansiklopadisi Kütübü Sitte Tercüme ve Şerhi*, 2: 433.

³⁶ Suzan Özkan – Kadriye Bancar, “Apteraپی ve Çocuk Sağlığı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8/4 (2015): 247-251.

³⁷ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref en-Nevevî, *el-Minhâc fi Şerhi Sahih-i Müslim b. Haccac*, 2. Baskı (Kahire: Müessesetü Kurtuba, 1414/1994), 14: 174-175. Canan, *Hadis Ansiklopadisi Kütübü Sitte Tercüme ve Şerhi*, 2: 449.

³⁸ Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre b. Mûsâ et-Tirmizî, *el-Câmiu'l-Kebîr Süneni't-Tirmizî*, thk. Beşar Avâd Ma'ruf, (Beyrut: Dâru'l-Garb el-İslâmî, 1996), “et-Tıbb”, 22 (No. 2066).

³⁹ Abese 80/29-30-31-32.

salkım olan hurma⁴⁰ sadece bu dünyada değil ahirette de cennet ehline ikram edilen nimetlerden olduğu belirtilir.⁴¹

Meryem suresinde de hurmanın faydalarına dikkat çekilmektedir. Bu surede doğum sancıları başlayan Hz. Meryem'in hurma ağacının altına sığındığı, Allah'ın nimetlerinden faydalanması için olgun hurmalardan silkeleyip yemesi bildirilmektedir.⁴²

Hurma, sağlık açısından da birçok faydaları olan zengin içerikli bir meyvedir. İçerisinde yüksek miktarda lif bulunmaktadır. Hurma, protein, lif, magnezyum, flor, bakır, kobalt, bor, çinko, selenyum ve mangan gibi birçok iz elementten oluşmaktadır. İçerisinde yüksek oranda şeker formunda karbonhidrat ihtiva eder ve yaklaşık %80'lik şeker oranına sahiptir.⁴³

Hz. Peygamber çocuklara tahnîk yaparken Kur'ân'da da faydalarından bahsedilen hurma ile bu işlemi gerçekleştirdiği görülmektedir. Tahnîk sırasında çiğnem haline getirilerek çocuğun damağına sürülen hurmanın suyunun çocuğun midesine inmesi sağlanarak çocuğun hurmanın vitamin ve minerallerinden azami derecede yararlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır.

1.2. TAHNİK KİM TARAFINDAN UYGULANIR?

Hadislerde geçtiği üzere, Hz. Peygamber kendisine getirilen yeni doğan bebeklere tahnîk yapıyordu. Ancak bu tahnîk uygulaması Resûlullah'tan sonra da O'nu örnek alarak devam etmiştir. Bu devamlılık yeni doğan çocuğun salih bir zata götürülmesi suretiyle sürdürülmüştür. Aslında aileden biri de bu işlemi yapabilmektedir. Ancak Hz. Peygamber'in kendisine tahnîk yapılması için getirilen çocuklara bununla birlikte dua da ettiği için çocuk salih bir zata götürülerek dua temennisinde de bulunulmalıdır.

Bebegi salih ve takva sahiplerine götürüp dua ve tahnîk ettirmenin müstehâb olduğu bildirilmiştir.⁴⁴ İmam Müslim'in *Sahîhi Müslim*'de, tahnîk'in ve yeni doğan

⁴⁰ Kâf 50/9-10-11.

⁴¹ er-Rahmân 55/68.

⁴² Meryem 19/23-24-25-26.

⁴³ Walid Al-Shahib - Richard J. Marshall, "The fruit of the date palm: its possible use as the best food for the future?", *International Journal of Food Sciences and Nutrition*, /54, 247-259. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09637480120091982> (Erişim tarihi: 09.10.2020).

⁴⁴ Mustafa el-Hin v.dğr., *el-Fıkhu'l-Menheci a'la Mezhebi'l-İmam eş-Şafî*, çev. Ali Arslan (İstanbul: Huzur Yayınevi, 2010), 2: 66. Canan, *Hadis Ansiklopadisi Kütübü Sitte Tercüme ve Şerhi*, 2: 435.

çocuğun tahnîk yapacak salih bir zata götürülmesinin müstehâb olduğu ile ilgili bir bab başlığının bulunması dikkat çekicidir.⁴⁵

Çocuğun damağına (hurma vb. tatlı şeyleri) sürececek olan kişinin hayır ehlinde olması gerekir. Şayet bir erkek yoksa salih bir kadın da bunu yapabilir. Çocuğa tahnîkte bulunmada kadın ve erkek her ikisi de bu vazifeyi yerine getirmede sorumludur. Nitekim İbn Kayyım'dan rivâyet edildiğine göre: Ahmed b. Hanbel'in bir oğlu dünyaya geldiğinde eşine oğlunu tahnîk etmesini söylediği bildirilir.⁴⁶

Çocuğa babası, annesi ya da bir zata götürülerek tahnîk yapılabilir. Tahnîk yapacak kimsenin bazı hususlara dikkat etmesi önem arz eder. Nitekim çocuğun sağlığı söz konusu olduğu için tahnîk yapan kimsenin hasta olmamasına özellikle ağız ve diş sağlığına dikkat edilmelidir. Tahnîk yapan kişi bu işlemi titiz ve temiz bir şekilde gerçekleştirmelidir. Aynı zamanda çocuğun bundan zarar görmemesi için tahnîk yapan kişinin tıbbi danışmanlık olarak tahnîk faaliyetinde bulunması gerekir.

1.3. TAHNÎK'İN HÜKMÜ

Yeni doğan çocuğun tahnîk edilmesinin müstehâb olduğu hadis âlimleri tarafından ifade edilmiştir.⁴⁷ Fıkıh âlimlerinin çoğu ittifakla aynı görüşü benimseyerek hurma ile tahnîk yapılırca Hz. Peygamber'e ittiba edildiği için sevap elde edildiğini; ancak dinin yapılması zorunlu kıldığı durumlardan olmadığı için terk edilince herhangi bir günah olmadığını söylemişlerdir.⁴⁸

Yeni doğan çocuk erkek olsun kız olsun fark etmeksizin kuru ya da yaş bir hurmayı çiğneyip onun üst damağına sürerek çocuğun ağızını açması ve midesine bundan bir şey gitmesini sağlamak sünnettir. Ancak Ebû Hafs Ömer b. Reslân el-Bulkînî (ö. 805/1403) bu hükmü yalnızca erkek çocuğa özgü kabul etmiştir.⁴⁹

⁴⁵ Müslim, "Âdâb", s.5 (No. 2144).

⁴⁶ Evkaf ve's- Şuûnu'l- İslâmiyye, "Tahnîk", *Mevsuatü'l- Fıkhiyyetü'l- Müyessere*, 10: 277.

⁴⁷ en-Nevevî, *el- Minhâc*, 14: 122-123. İbn Hâcer, *Fethu'l-Bârî*, 11: 208. Hatîb eş-Şirbînî (ö. 977/1570), *Muğni'l-Muhtâc*, çev. Soner Duman, (İstanbul: Mirac Yay., 2016), 17: 562-563.

⁴⁸ Ebû Yahyâ Zeynüddin Zekerîyya b. Muhammed b. Zekerîyya el-Ensârî, *Esne'l-Metâlib fi Şerfi Ravzati't-Tâlib*, (Kahire: Darü'l Kitabi'l İslâmi, ts.), 1: 550. Vehbe Zuhayli, *İslâm Fıkıh Ansiklopedisi*, 430. Esmâ bint Muhammed bin İbrahim et-Tâlib, *Ahkâmu'l-Mevlûd fi'l-Fıkhi'l-İslâmi*, 1. Baskı (Riyad: Dâru's-Sumi'i li'n-Neşr ve't-Tevzi', 1433/2012), 106. İhsan Asfur, *Hz Peygamber'in Çocuklara Davranışı ile İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, SBE, 2018), 39.

⁴⁹ Hatîb eş- Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, çev. Soner Duman (İstanbul: Miraç Yay., 2016), 17: 562-563. el-Hin v.dğr., *el-Fıkıh 'ul-Menheci ala Mezheb 'il-İmam eş-Şafii*, 2: 66.

Tahnîkin Müslümanlar için yapmaları zorunlu bir eylem olmaktan ziyade Hz. Peygamber'in sünnetine ittiba etmek gayesiyle yapmakta serbest oldukları bir fiil olduğu anlaşılmaktadır. Kız ve erkek çocuklar için yapılabilen bu uygulamanın özellikle tıbbî danışmanlık almadan yapılması sakıncalı olabilmektedir.

1.4. TAHNÎK İLE BERABER YAPILAN BAŞKA UYGULAMALAR

Hız. Peygamber'in çocuklara yönelik ilgi ve uygulamalarına baktığımızda bu alaka ve uygulamaların hem çocuğun doğumundan önceki hem de doğumundan sonraki süreci kapsadığı görülmektedir. Hız. Peygamber doğumdan önce çocuğun annesine ilgi gösterip sık sık hal hatır sormakta, doğumdan sonra da bilhassa yeni doğan çocuğa ehemmiyet göstermektedir. Hız. Peygamber yeni doğan çocuklara yönelik uygulamalarına baktığımızda tahnîkte bulunarak dua etmek, kulaklarına ezan ile kamet okumak ve onlara isim koymak gibi alakalar gösterdiği anlaşılmaktadır. Daha sonraki süreçte ise ilk yedi gün içinde başlarındaki tüyün tıraş edilerek bunun ağırlığınca sadaka vermek, akîka kurbanı kesmek gibi çeşitli uygulamaları olmaktadır. Doğum haberiyle birlikte bu mutluluğu açığa vurmak ve dahi doğum için ziyafet vermek gibi ilgileri de olmaktadır. Örneğin Resûlullah (sav) oğlu İbrâhîm'in doğum haberinin mustusunu getiren Ebû Râfî'ye bir köle hediye etmiştir.⁵⁰

Hız. Peygamber'in bir çocuk dünyaya geldiğinde ona çeşitli alakalar gösterdiğini görmekteyiz. İşte dünyaya gözlerini açan toplumun bu yeni üyesine karşı Hız. Peygamber'in gösterdiği tahnîk dışındaki diğer pratikleri sırasıyla şu şekilde sıralayabiliriz:

1- *Doğumdan hemen sonra çocuğun temiz ve beyaz bir beze sarılması*: Resûlullah (sav), torunlarının doğumlarından önce anneleriyle bilfiil alaka göstermeye başlamıştır. Çocuk doğduktan sonra da ilgisi devam eden Hız. Peygamber'in çocuğun doğumdan sonra sarıldığı beze dikkat etmesiyle ilgili şöyle bir rivâyet bulunmaktadır:

“Hız. Fâtîma'nın ilk evladı olan Hız. Hasan'ın doğumu yaklaşınca, Resûlullah kızı Hız. Fâtîma'ya uğrayarak, vaziyetini sorar ve bebek doğduğunda kendisine haber verilmeden ona hiçbir şey yapmamaları konusunda tembihte bulunmuştur. Çocuk doğduğunda, onu sarı renkli bir beze sararlar bunu gören Hız. Peygamber çocuğun sarı beze sarılmasına sinirlenir ve ebelik yapmış olan Sevede

⁵⁰ Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr b. Yezid et-Taberî, *Târihu't-Taberî*, thk. Muhammed Ebû'l-Fadl İbrâhîm, 2. Baskı (Beirut: Dâru'l-Me'ârif, 1967), 11: 617. Muhammed b. Abdilber en-Nemerî, *el-İstî'âb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, (Beirut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 2010), 1: 58-68. İbrahim Canan, *Aile Reisi ve Baba Olarak Hız. Peygamber*, 3. Baskı (İstanbul: Rağbet Yay., 2001), 73-74.

bt. Misrah'a bana asi oldun diyerek uyarmıştır. Devamında Hz. Peygamber çocuğu alıp, sarı renkli bezi atar ve çocuğu beyaz renkli bir beze sarar."⁵¹

Hz. Peygamber'in torunlarında tatbik ettiği bu uygulama çocuğun doğar doğmaz temiz ve beyaz bir bez içine sarılması gerektiğini göstermektedir.

2- *Çocuğun sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okunması*: Babanın evladının doğumunun ardından sağ kulağına ezan ve sol kulağına ise kamet okuması müstehâbdır. Ebû Râfi'den nakledilen bir rivâyete göre: "Hz. Peygamber, Hz. Hasan'ın kulağına doğumdan hemen sonra ezan okumuştur."⁵² Böylece çocuğun duyduğu ilk ses tevhid olmuştur.

3- *Çocuğun sağ kulağına şu sözleri söylemek sünnettir: وَأَبِي أَعِيدُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنْ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ* "Kovulmuş olan şeytandan onu ve zürriyetini sana sığındırırım."⁵³ Yeni doğan her erkek ve kız çocuğu için âyeti bu şekilde okumak gerekir. Böylece âyetin lafzı ile teberrük edilmiş olunur. Çocuk erkek olduğunda âyette ki zamir dişiye ait olmasına rağmen lafız bozulmadan doğan can kastedilerek okunur. Aynı zamanda İbn Rezin'in *Müsned*'inde rivâyet edilen bir habere göre: "Resulullah doğan çocuğun sağ kulağına ihlas suresini okumuştur."⁵⁴

4- *Çocuk için dua etmek*: Hz. Peygamber çocuklara tahnikte bulunurken aynı zamanda sâlih ve sâlihalardan olmaları için onlara duada bulunurdu. Nitekim *Sahîhi Müslim*'de aktarılan bir rivâyete göre Hz. Âişe (r.a) şöyle demiştir: "Resûlullah'a (sav) çocuklar getirilirdi Nebi de (sav) onlara tahnikte bulunur ve onlara bereket ve saadet duasında bulunurdu."⁵⁵

5-*Çocuğa güzel bir isim vermek*: Hz. Peygamber: "Çocuklarınıza güzel isimler koyunuz"⁵⁶ buyurmuştur. Çocuklara doğumlarının ilk günü isim verileceği gibi yedinci günü de isim verilebilir. Nitekim Ebû Mûsâ'dan gelen bir rivâyette bir oğlunun dünyaya geldiğini ve onu Resulullah'a (sav) getirdiğini, Allah Resülü'nün de çocuğa İbrâhîm

⁵¹ İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 4: 422. Canan, *Aile Reisi ve Baba Olarak Hz. Peygamber*, 72.

⁵² Tirmizî bu hadisi hasen-sahih saymıştır. Tirmizî, "Edâhî", 17 (No. 1514). Mecdüddîn İbnü'l-Esîr eş-Şeybânî el-Cezerî, *Câmi'u'l-Usûl fi Ehâdisi'r-Resûl*, thk. Abdulkâdir el-Arnâvûdî, (b.y. Mektebetü Dâru'l Beyân, 1389/1969), 1: 383. Vehbe Zuhayli, *İslâm Fıkıh Ansiklopedisi*, çev. Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy v.dğr., (İstanbul: Bilimevi Basın Yayın, 2011), 4: 429.

⁵³ Âl-i İmrân 3/36.

⁵⁴ İbnü'l-Esîr, *Câmi'u'l-Usûl*, 1: 383. Vehbe Zuhayli, *İslâm Fıkıh Ansiklopedisi*, 4: 430.

⁵⁵ Müslim, "Âdâb", 5 (No. 2147).

⁵⁶ Ebû Davud Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistanî, *Süneni Ebi Davud*, thk. Şua'ybu'l-Arnâvûd, (Beyrut: Dâru'r-Risâletü'l-Âlemiyye, 1430/2009), "Edeb", 68 (No. 4950).

adını koyduğunu bildirmiştir.⁵⁷ Bu hadîs çocuğa doğumun ilk günü isim konulabildiğini göstermektedir. Bununla birlikte doğumun yedinci günü isim verilmesi ile ilgili çeşitli rivâyetler de bulunmaktadır. Resûlullah (sav) doğumlarının yedinci gününde Hasan ve Hüseyin'e ad koydu.⁵⁸ İsim verirken ismin güzel olmasına dikkat edilmelidir. Eğer daha önceden çirkin ve hoş gitmeyen bir isim konulmuşsa bu isim yerine güzel bir isim konulması sünnettir. Çünkü Müslim'in *Sahih*'inde geçen bir habere göre: "Hz. Peygamber Asiye (isyankar kadın) adını sen Cemile'sin diyerek tebdil etmiştir."⁵⁹ Buhârî ve Müslim'de geçen rivâyetlerde O'nun (sav) Berre adını Zeynep diye değiştirdiği sabittir.⁶⁰ Bunların yanında çocuğa birden fazla isim verilmesi caiz olduğu gibi evla olan tek bir isim vermekle yetinmektir. Çünkü Hz. Peygamber çocuklarına tek bir isim koymakla yetinmiştir.⁶¹ Çocuklara isim verilmesiyle ilgili ileriki konularda daha geniş bilgi verilecektir.

6- *Sürur İzhar Etmek ve Ziyafet Vermek*: Bir çocuğun dünyaya gelişi sevinç ve saadetin göstergesidir. Kur'an'da da doğacak çocuklardan bahsedilirken "müjdelemek" mastarı kullanıldığı görülmektedir.⁶² Hz. Peygamber oğlu İbrâhîm'in doğumuyla ilgili müjdeyi getiren mevlâsı Ebû Râfi'ye bir köle hediye etmiştir.⁶³ Buhârî'nin aktardığına göre Resûlullah'ın ashâbı doğum vesilesiyle verilen yemek ziyafetine katılmış ve çocuk için dua etmişlerdir. Buhârî bununla ilgili olarak "Doğum Yemeğine Davet" şeklinde bir bab açmıştır.⁶⁴

Çocuğun doğumun ilk gününde yapılan bu uygulamaların yanında doğumunun yedinci gününde ve sonrasında da bir takım uygulamalar bulunmaktadır:

1- *Akîka kurbanı kesmek*: Akîka lügat manası itibariyle doğduğu sırada bebeğin başında bulunan saç anlamına gelmektedir.⁶⁵ Çocuğun doğumunun yedinci gününde başının tıraş edilmesiyle birlikte çocuk için kurban kesildiğinden dolayı kesilen kurban

⁵⁷ Buhârî, "Edeb", 109 (No. 6198).

⁵⁸ Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Hâşimî el-Basrî, *Tabakâtü'l-kübrâ*, thk. Alî Muhammed Ömer, 1. Baskı (Kahire: Mektebetü'l-hâncî, 1421/2001), 6: 357.

⁵⁹ Müslim, *Âdâb*, 3 (No. 2139).

⁶⁰ Buhârî, "Edeb", 108 (No. 6192). Müslim, *Âdâb*, 3 (No. 2141).

⁶¹ Vehbe Zuhayli, *İslâm Fıkıh Ansiklopedisi*, 4: 432.

⁶² es-Sâffât 37/101. ez-Zâriyât 51/28. Hûd 11/60-75. Meryem 19/7.

⁶³ et-Taberî, *Târihu't-Taberî*, 11: 617. İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 1: 58-68.

⁶⁴ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Edebu'l-Müfred*, Muhammed Fûad Abdülbâkî, (thk). el-Matba'atü's-Selefiyye, Kahire, 1955, 323.

⁶⁵ İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, 10: 258-259.

akîka ismi verilmiştir. Allah’a yakınlaşma, sadaka verme, Allah’a şükretme gibi amaç ve hikmetleri olan akîka ile ilgili olarak Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

*“Her doğan çocuk akîkası karşılığında rehindir. Doğumunun yedinci günü adına kurban kesilir, aynı gün ismi konulur ve başı tıraş edilir.”*⁶⁶

Başka bir rivâyette de şöyle buyrulur:

*“Doğan her çocuk akîkası ile birlikte dünyaya gelir. Öyleyse, onun adına kan akıtın ve saçlarını tıraş ederek ondan kiri, eziyeti giderin”*⁶⁷

Benzer bir rivâyet ise şu şekildedir:

*“Hz. Peygamber (sav), yeni doğan çocuğa yedinci günde isim verilmesini çocuktan eziyetin kaldırılmasını ve akîka kurbanı kesilmesini emretmişti.”*⁶⁸

Bu rivâyetler çocuk için akîka kesmenin ehemmiyetini göstermektedir.

Hadîs imâmları ve fakihlerin çoğunluğu akîkanın sünnet olduğu görüşündedir. Nitekim Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî (ö. 179/795), akîkanın meşruluğu ile ilgili “Akîkanın şer’i bir hüküm oluşu, bize göre hakkında hiçbir ihtilaf olmayan bir husustur”⁶⁹ demiştir. Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs eş-Şâfî (ö. 204/820), Ebû Sevr İbrâhîm b. Hâlid el-Kelbî el-Bağdâdî (ö. 240/854), Ahmed b. Hanbel, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd et-Taberî’nin (ö. 310/923) görüşüne göre akîka vacip (gerekli) bir sünnettir ve uygulanması gerekir.⁷⁰

Erkek evlat ve kız evlada akîka kesilmesi ile ilgili Hz. Peygamber’den gelen rivâyete göre erkek çocuk için iki, kız çocuğu için bir koyun kurban edilmelidir.⁷¹ Hz. Peygamber torunları Hasan ve Hüseyin’e her biri için iki koç kurban etmiştir.⁷² Nitekim rivâyette buyurmuştur:

⁶⁶ Ebû Dâvud, “Edâhî”, 21 (No. 2837). Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, thk. Şuayb el-Arnâvûd (Beyrut: Müessesetü’r-Risale, 1421/2001), “Akîka”, 6 (No. 4532).

⁶⁷ Buhârî, “Akîka”, 2 (No. 5472).

⁶⁸ Tirmizî, “Edeb”, 63 (No. 2832).

⁶⁹ Malik b. Enes b. Malik el-Esbahî el-Humeyrî, *Muvatta*, thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, (b.y.: Dâru İhyau’t-Turâsi’l-Arabî, 1406/1985), 502.

⁷⁰ Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyüb İbn Kayyimi el-Cevziyye, *Tuhfetu’l-Mevdûd bi Ahkâmi’l-Mevlûd*, thk. Osman b. Cum’a Dumeyriye, 1. Baskı (Cidde: Mecmu’ul-fikhu’l-İslâmî bi-Cidde, 1431/2010), 76.

⁷¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsneid*, 42/144 (No. 25250), 43/231 (No. 26134).

⁷² Nesâî, “Akîka”, 5 (No. 4531). Ebû Dâvud, “Edâhî”, 21 (No. 2841). Beyhakî, *es-Sünenü’l-Kübra*, 9: 504.

“Şüphesiz Yahudiler erkek çocuk için akîka kurbanı keserler de, kız çocuğu için kesmezler. Siz erkek çocuk için iki, kız çocuk için bir koyun kurban ediniz.”⁷³

Akîka kurbanı için kesilen hayvanın erkek veya dişi olmasının bir sakıncası yoktur.⁷⁴ Kurban edilecek hayvanın koyun ya da keçi olması tavsiye edilmişse de sığır veya deve kesilmesi de caiz görülmüştür. Udhiye kurbanı için aranan şartlar akîka kurbanı için de aranmıştır. Udhiye kurbanı için müstehâb olan durumlar etin dağıtılması, tasadduk edilmesi vs. akîka kurbanı için de müstehâbdır.

Akîkanın doğumdan sonraki yedinci günde kesilmesi gerekmele birlikte yedinci günde kesilmezse Mâlik, Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel'e göre on dördüncü günde de kesilebilir. Ahmed b. Hanbel'den gelen bir rivâyete göre Hz. Âişe akîkanın on dört ve yirmi birinci günlerde de kesilebileceğini söylemiştir.⁷⁵

2- *Çocuğun başının tıraş edilmesi ve ağırlığınca sadaka verilmesi*: İslâm dininin yeni doğan çocuklarla ilgili meşru kıldığı fiillerden biri de, çocuğun saçını tıraş etmenin müstehâb olmasıdır. Çocuğun başı doğumunun yedinci gününde tıraş edilir. Tıraş edilen saç tartılarak ağırlığınca gümüş fakirlere ve yoksullara sadaka olarak verilir. Bu işlem saçın bir kısmı değil tamamı tıraş edilerek yapılır.⁷⁶ Bunun hikmeti şu şekilde izah edilmiştir: Bebeğin saçını kesmenin onun saç köklerini güçlendirerek kuvvet kazanmasını sağlamış olur. Aynı zamanda bebeğin başındaki gözeneklerin açılarak rahat teneffüs etmesini sağlar. Bu işlem göz, işitme ve koku alma gibi organların hassasiyetini de artırır. Tasaddukla da fakirler gözetilmiş olur.⁷⁷ Enes b. Mâlik'ten (r.a) gelen sahîh bir rivâyete göre: “Nebi (sav) doğumlarının yedinci gününde Hasan ve Hüseyin'in saçlarının kesilmesini ve ağırlığınca gümüş tasadduk edilmesini emretmişti.”⁷⁸

⁷³ Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *es-Sünenü'l- Kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkadir A'ta, 3. Baskı (Beyrut: Dâru'l- Kütübü'l-İlmiyye, 1424/2003), 9: 508.

⁷⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 45/370 (No. 27371).

⁷⁵ İbn Kayyimi'l-Cevziyye, *Tuhfetu'l- Mevdûd*, 86-88.

⁷⁶ İbn Kayyimi'l-Cevziyye, *Tuhfetu'l- Mevdûd*, 146-147.

⁷⁷ Tirmizî, “Edâhî”, 20, (No. 1519).

⁷⁸ Abdullah Nasîh Ulvan, *Terbiyetü'l Evlad fi'l- İslâm (İslâm'da Aile Eğitimi)*, s.1: 66-67. Hz Ali'den gelen bir rivâyet şöyledir: “Resul-i Ekrem (sav), Hasan için bir koyun akîka olarak kesti ve “Ey Fatıma! Onun başını tıraş et, saçının ağırlığınca gümüş tasadduk et” dedi. Hz Ali, saçını tartım bir dirhem veya yarım dirhem ağırlığındaydı” demektedir. Tirmizî, “Edâhî”, 20 (No. 1519).

3- *Aileye doğan çocuk için tebrik ve esenlik dileğinde bulunmak*: Kur'ân-ı Kerim'de çocuğun dünyaya gelişi müjdelenmek olarak ifade edilmiştir.⁷⁹ İnsana sevinç ve mutluluk verecek bir haberin Müslüman kardeşine müjdelemek güzel bir şeydir. Müslüman kardeşini müjdeleme fırsatını kaçıran kimselerin onu tebrik etmesi müstehâbtır. İmam İbn Kayyim el-Cevziye'nin (ö. 751/1350), *Tuhfetu'l-Mevdûd* adlı eserinde Ebû Saîd el-Hasan el-Basrî (ö. 110/728) ile ilgili şöyle bir olay rivâyet edilir:

“Bir adam Hasan el-Basrî'ye geldi. Hasan el-Basrî'nin yanında da çocuğu yeni doğmuş başka bir adam bulunuyordu. Gelen adam Hasan el-Basrî'nin yanındaki adama, 'At binen babayığit sana mübarek olsun' dedi. Bunun üzerine Hasan el-Basrî ona 'Çocuğun at binicisi mi, yoksa eşek binicisi mi olacağını nereden biliyorsun?' diyerek uyarıda bulundu. Adam: 'Ne dememiz uygun olur siz söyleyin' deyince, Hasan el-Basrî ona şöyle dedi: ' Sana bir çocuk bağışlandı, mübarek olsun, bağışlayana şükret, iyilikle rızıklansın, kendini bilecek, anlayacak, işini görebilecek bir çağa eriştirsin.’”⁸⁰

Ebû Zekeriyâ en-Nevevî (ö. 676/1277), *el-Mecmû'* adlı eserinde baba ile tebrikleşmek gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir: Babayı şu şekilde tebrik etmek sünnettir: “Allah sana verdiği bu hibeyi sana mübarek kılsın. Sen de bunu hibe edene şükret. Bu çocuk yetişsin, sen de onun hayrından nasıpdar ol.” Babanın da kendisini tebrik eden kimseye şu veya benzer bir şekilde cevap vermesi sünnettir: “Allah senin için de ve sana da mübarek kılsın, sana sevabını bolca akıtsın.”⁸¹

4- *Çocuğun sünnet edilmesi*: Erkek çocuklarının sünnet edilmesine hıtân denilmektedir. Erkeklerin sünnet edilmesi için kullanılan hıtân fitrattan kaynaklanan sünnetlerden, Müslümanların şiarlarındanır.⁸² Fukahâ sünnetin hükmü konusunda ihtilaf etmişlerdir. Kimi âlimler sünnetin vacip olduğunu kimi âlimler de sünnet olduğunu söylemişlerdir. İmam Mâlik, İmam Şâfiî, Ahmed b Hanbel gibi âlimler vacip olduğunu belirtmişlerdir. Hasan-ı Basrî, Ebû Hanîfe Nu'mân b. Sâbit (ö. 150/767) ve bazı Hanbelî âlimler hıtânın sünnet olduğunu söylemişlerdir. İslâm dininin sünnete verdiği önem dolayısıyla Müslüman olan bir kişi eğer sünnetli değilse sünnet olması

⁷⁹ Meryem 19/7. el-Hicr 15/51-56. es-Sâffât 37/101.

⁸⁰ İbn Kayyimi'l-Cevziyye, *Tuhfetu'l-Mevdûd bi Ahkâmi'l-Mevlûd*, 34-35. Abdullah Nasih Ulvan, *Terbiyetü'l-Evlat fi'l-İslâm (İslâm'da Aile Eğitimi)*, 1: 63.

⁸¹ Hatîb eş-Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, 17: 563..

⁸² Eşvak Said Radnî, “Doğumun İlk Haftasında Bebek İle İlgili Hükümler”, çev. Abdülkadir Şanalmiş, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 35 (2020): 693-694.

gerekir.⁸³ Çocuğun sünnet edilmesi ile ilgili Ebû Hureyre'nin rivâyet ettiği bir hadîse göre Hz. Peygamber: “Beş şey fitrattandır: Sünnet olmak, etek tıraşı olmak, bıyıkları kısaltmak, tırnakları kesmek, koltuk altı kılları yolmak.”⁸⁴ buyurmuştur. Çocuğun doğduğu gün ya da doğumunun yedinci gününde çocuğun sünnet edilmesi mekruhtur. Çünkü Yahudiler bu şekilde bir uygulama yapmışlardır.⁸⁵

1.5. TAHNİK İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

Bu kısımda konu ile ilgili görüşler ele alınırken tahnîk özelinde işlenmiştir. Birbirleriyle ilişkili olan bu görüşler incelenirken amacımız tahnîk ile ilgili bir yargı ve hüküm ortaya koymaktan ziyade tahnîk'i farklı açılarıyla ele alarak çeşitli yönlerini göstermektir.

1.5.1. Tahnîk'in Kutsama Amacıyla Yapıldığı

Kutsama çağlar boyunca insanlar tarafından önem verilen, insanların kutsala yönelik bir irtibat olarak gördüğü ve insanlar nazarında kutsanan kişinin artı bir değer kazandığı önemli bir konu olmuştur. Muhammed Ali Âmir Moezzi'ye⁸⁶ göre tahnîk Hz. Peygamber tarafından kutsama amacıyla yapılmaktaydı. Bu kutsamaya kaynaklık eden etkenlerden birinin de tükürük olduğu ve bu tükürüğün sihirli bir aktarma etkeni olarak algılandığını dile getirmiştir. Moezzi'ye göre sihirli bir aktarma etkeni olarak tükürük verme kuşkusuz, C. Gilliot'un “sputation” (tükürme) olarak çevirdiği tahnîk uygulamasıdır.⁸⁷

Moezzi'ye göre Hz. Peygamber tarafından yapılmış olan tahnîk uygulaması ile ilgili çok sayıda örnek hadîs bulunmakta ve burada amaç: ya tedavidir ya dine dâhil etmektir ya da özellikle hayır duanın veya ahlâkî erdemlerin aktarılmasıdır.⁸⁸

⁸³ Kevkeb Abid el-Hâce, *Fıkhü'l-İbadât ale'l-Mezhebi'l-Mâlikî*, 1. Baskı (Dımaşk: Matbaatü'l-İnşâ, 1986), 1: 204. Ebu'l-Hüseyin Yahya b. Ebî'l-Hayr b. Salim el-Ümranî el-Yemenî eş-Şafîî, *el-Beyan fi Mezhebi'l-İmam eş-Şafîî*, thk. Kâsım Muhammed en-Nürî, 1. Baskı (Cidde: Dâru'l-Minhâc, 2000), 1: 90. Radinî, “Doğumun İlk Haftasında Bebek İle İlgili Hükümler”, 693-694.

⁸⁴ Buhârî, “Libas”, 63 (No. 5889).

⁸⁵ Zuhayli, *İslâm Fıkah Ansiklopedisi*, 4: 431.

⁸⁶ Muhammed Âmir Moezzi, Paris Sorbonne Üniversitesinde İslâm Araştırmaları Profesörü olarak görev yapmaktadır. Şîi imami teolojisi, İslâm tasavvufu ve klasik fars şiiri uzmanıdır. The Institute Of İsmaili Studies, “Profesor Mohammad Amir Moezzi” (Erişim 19 Nisan 2024) <https://www.iis.ac.uk/our-people/departments/departments-of-academic-research-and-publications/mohammad-amir-moezzi/>

⁸⁷ Muhammed Ali Âmir-Moezzi, “Şîi İnançının Kökenlerindeki Din-i Ali Deyimi Hakkında Notlar”, *Tarihten Teolojiye: İslâm İnançlarında Hz. Ali*, hzl. Ahmet Yaşar Ocak, (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yay., 2005), 30/4: 48-49.

⁸⁸ Moezzi, “Şîi İnançının Kökenlerindeki Din-i Ali Deyimi Hakkında Notlar”, 47-48.

Moezzi'ye göre tahnîk ile bereke (tabarruk) arasında bulunan sıkı bağın altını çizmekte yarar vardır. Çok sayıda hadîste her iki kök aynı anda kullanılmaktadır (fa-yubarriku 'alayhim ve yuhannikuhum, "...onları 'kutsasın' ve ağızlarına tükürsün diye", hannakahü fa-barraka 'aleyhi, "...onun ağzına tükürdü ve onu 'kutsadı' vs.).⁸⁹ Dinî kıssalarda, esrarengiz ve sağlığa iyi gelen bir tür elektrik yayımı, özellikle dokunma ile etki eden canlıları ve nesnelere etkileyen bir enerji ya da manevi akış anlamı kazanmış bir sözcük olan bereke, başlangıçta bol yağmur ya da suya yakın bir yerde devenin çökmesi ya da yine, ıhma sırasında dişi devenin yaptığı, yiyeceği çiğnemek ve onu (elbetteki salyasıyla karıştırarak) yavrularının ağzına vermekten ibaret olan hareket anlamına geliyordu. J. Chelhod, bereke kavramının sonuncu anlamının yeni doğmuş çocuğu dizlerine alarak ve tükürüğünü onun ağzına koyarak, kutsayan ve ona bu şekilde korumasını veren babanın çocuğuna aktardığı manevi güç anlamı dönüştüğünü gösteriyor. Tahnîk ile bereke arasında ortak olan, vücut için olduğu kadar ruh içinde besleyici ve canlandırıcı bir su (yağmur, tükürük, hatta su bulunan yer) fikridir ki bu da gerçek bir kutsama oluşturur.⁹⁰

Moezzi'ye göre tahnîkte kutsama amacı olduğu için yalnızca bazı kimselere yapılmıştır. Çevre tarafından farkında olunan bu kutsamanın bazı çevreler tarafından bazı kimselerin kutsamaya dâhil edilip kaynaklarda üzerinde çokça durulduğu bazı çevreler tarafından da diğerlerini hariç tutma olduğunu savunmuştur. Ona göre Şîi olmayan kaynaklar tarafından Hz. Alî'ye ve oğulları Hasan ile Hüseyin'e yönelik, bilinçli bir hariç tutma söz konusu gibi görünmektedir. Hz. Peygamber tarafından uygulanan tahnîklerle ilgili olarak, çok sayıdaki hadîslerde ya da öykülerde hiç söz edilmemektedir. Resulullah'ın Hz. Alî ve Hz. Fâtıma'dan sahip olduğu çocukları üzerinde yaptığı tahnîkleri tek anlatan Şîi Edebiyatıdır. Zaten hep aynı kaynaklara göre imâmlar bu uygulamayı sonsuza kadar sürdüreceklerdir.⁹¹

Moezzi, tahnîkin kutsama amacıyla yapıldığını belirtirken bunu bir dine dâhil olurken yapılan ayin şeklinde bir tasavvur oluşturmaktadır. Tahnîk ile ilgili rivâyetlerden⁹² anlaşıldığı üzere Hz. Peygamber'in teberrüğü olsa da Moezzi'nin ifade ettiği şekilde bir kutsamanın olmadığı görülmektedir. Moezzi, Şîi Edebiyatı dışındaki

⁸⁹ Müslim, "Âdâb", s.5 (No. 2147). Buhârî, "Menâkıbu'l-Ensâr", 45 (No. 3909).

⁹⁰ Moezzi, "Şîi İncancının Kökenlerindeki Din-i Ali Deyimi Hakkında Notlar", 48-49.

⁹¹ Moezzi, "Şîi İncancının Kökenlerindeki Din-i Ali Deyimi Hakkında Notlar", 49.

⁹² Buhârî, "Akika", 1 (No. 5467, 5469). Müslim, Âdâb, 5 (No. 2144). Ebû Dâvud, "Edeb", 68 (No. 4951).

kaynaklarda Ehl-i beyt'ten tahnîk olanlarla ilgili rivâyetlerin olmadığını belirtmektedir. Temel hadîs kaynaklarından olan *Kütüb-i sitte*'de Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in tahnîk edildikleriyle ilgili rivâyet bulunmamaktadır. Ancak daha sonra ki dönemlerde yazılan zevâid⁹³, hadîs⁹⁴ ve siyer⁹⁵ türü kitaplarda Hz. Alî, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in tahnîk edildiklerine dair rivâyetlere yer verilmiştir.⁹⁶

1.5.2. Tahnîk Uygulamasının Hz. Peygamber'e Özgü Olduğu

Yeni doğan çocuğa tahnîk yapılmak amacıyla çiğnem haline getirilen hurmanın çocuğun damağına sürülmesi, çocuğun gıdalanması için değildir. Çünkü çocuğun gıdası süttten başka bir şey değildir. Bundaki amaç Hz. Peygamber'in çiğnediği hurmanın çocuğun damağına sürerek, ağız suyundan teberrük edilmesi gayesiyledir. Çünkü tahnîk yapan kimsenin ağzının hastalıklı olmaması gerekir. Oysaki Hz. Peygamber'in tahnîk yaptığı hiçbir çocuk bundan zarar görmemiştir.⁹⁷ Resûlullah'tan başka birinin bu fiili yerine getirmesi sağlık ve tıbbi yönden münakaşa edilebilir. Ancak Resûlullah insanlar içerisinde şahsında hastalık ve mikrop bulunmayan pek az kimselerden biridir. Onun tükürüğü de diğer insanlarla mukayese edilmemelidir. Çünkü onun her fiili ve hali insanlık için hayır ve bereket taşımaktadır.⁹⁸

Bazı âlimlere göre teberrük, Resûlullah'ın hasaisindedir. Hasais, “tek ve özgü kılma” anlamına gelen hususiyet kavramının çoğuludur. Hz. Peygamber'e mahsus kılınan şeyler için kullanılır. Bazı sahâbîlerin Hz. Peygamber'e çocuklarını götürerek tahnîk yaptırılmaları teberrük içindir. Teberrük mahiyetindeki bu uygulamalar Resûlullah'ın “el-Hasâisu'n-Nebeviyye”den olmaktadır. Dolayısıyla teberrük mahiyetindeki bu uygulamalar sadece Hz. Peygamber'e mahsustur.⁹⁹ Tahnîkin Hz. Peygamber'e özgü bir durum olduğunun bir diğer göstergesi ise Resûlullah'ın ashâbının

⁹³ Ebû'l-Hasen Nüreddin Ali b. Ebî Bekr el-Heysemî, *Mecmau'z-Zevâ'id ve Menba'u'l-Fevâ'id*, thk. Abdullah Muhammed ed-Derviş (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1414/1994), 8: 102.

⁹⁴ Ali b. Hüsamiddin b. Abdilmelik b. Kadihan el-Müttaki el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*, thk. Safvet es-Sekâ ve Bekri el-Heyanî, 5. Baskı (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1405/1985), 13: 651-652.

⁹⁵ Ebû'l-Ferec Nüreddin Ali b. İbrahim el-Halebî, *es-Siretü'l-Halebiyye*, thk. Abdullah Muhammed el-Halîlî, 3. Baskı (Beyrut: Dâru'l-Kutubü'l-İlmiyye, 2008), 1: 382.

⁹⁶ Hz. Ali'nin tahnîk edilmesi ile ilgili rivâyet ileride verilmiştir.

⁹⁷ Mehmet Özgü Aras, “Ad Koyma”, *SÜİFD*, 1/1, (Şubat 1985): 121.

⁹⁸ Mehmet Sofuoğlu, *Sahîhi Müslim ve Tercümesi*, (İstanbul: İrfan Yayıncılık, 2003), 6: 406.

⁹⁹ Talat Sakallı, “Sünnet'in Bağlayıcılık Açısından Taksimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2 (1995): 93-94.

bunu yaptığına dair bir haberin olmadığıdır. Nitekim ashâbın tahnîk ettiği ile ilgili bir rivâyet bize ulaşmamıştır.¹⁰⁰

Yeni doğan çocuğun hurma ile tahnîk edilmesi sırasında çocuğun annesinin ağzının hastalıklı olmaması takdirde çiğneminin bebeğin ağzına sürülmesi akla yatkın gelirken, başkasının çiğneminin kullanılması izaha muhtaç bir durum gibi görünüyor. Nitekim hastalıkların bulaşma yollarından biri olan oral bulaşma yoluyla virüs ve bakteriler tükürük yoluyla ve yiyecek içecek yoluyla bulaşmış olur. Günümüzde yaşadığımız pandemi koşulları hastalıkların solunum yoluyla hızlı bir şekilde yaygınlık kazandığını gösteriyor. Çocuğun damağını hurma ya da tatlı bir madde ile tecrübeli biri tarafından ovmanın onun memeyi daha kolay emmesini sağladığına dair faydaları bulunabilir.¹⁰¹ Çocuk, tahnîk yapılacak dahi olsa bunu tıpta tecrübeli birine danışarak ve onun gözetimi altında yapılabilir. Aksi takdirde çocuğa hastalık bulaştırılmış olunur. Bu durumun çocuk üzerindeki etkisi araştırılması gerekmektedir.

1.5.3. Tahnîk'in Âdet Sünnetlerden Olduğu

Hz. Peygamber'in fiillerinin ibadet nitelikli mi yoksa âdet nitelikli mi olduğu sorusunun cevabı İslâm tarihi boyunca güç bir iş olmuştur. Bu konuda ciddi görüş ayrılıkları oluşmuş ve birbiriyle çatışan yorumlar karşımıza çıkmıştır. Mehmet Görmez yeni bir yorum geliştirerek Resulûllah'ın hangi fiilinin âdet, hangisinin ibadet olduğunu anlayabilmek için iki temel unsura ihtiyaç duyulduğunu söylemiştir. Bunlardan ilki bir davranışta kurbet (Allah'a yakınlık) unsurunun olup olmadığı diğeri ise bu fiilden Allah'ın Elçisi'nin gaye ve maksadıdır. Görmez'e göre Hz. Peygamber'in hayatın tabii akışı içinde ve herhangi bir maksat ile gaye barındırmadan meydana getirdiği işler sünnet değildir.¹⁰²

İslâm öncesi Arap toplumunda yeni doğan çocuklara yönelik çeşitli uygulamalar mevcuttu. Akîka kurbanının kesilmesi, yeni doğan çocukların başlarının tıraş edilmesi gibi İslâm öncesi Arap toplumunda uygulanan bu âdetler İslâm'ın ilk yıllarında da devam etmiştir. Çeşitli tashihlere tabi tutulmuş, uygulanması mübâh görülmüştür.¹⁰³

¹⁰⁰ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 1: 327.

¹⁰¹ Sofuoğlu, *Sahihi Müslim ve Tercümesi*, 403.

¹⁰² Mehmet Görmez, *Sünnet ve Hadisi Anlama Kılavuzu*, 4. Baskı (Ankara: Otto Yayınları, 2023), 112-115.

¹⁰³ Mehmet Birsin, "Akika Kurbanın Fıkhi Hükümünün Tayininde Rivâyetlerle Taşınan Âdetin Etkisi", *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 18 (Eylül 2011): 111-136.

Tahnîk uygulaması da İslâmîyetin gelişinden önce Araplar arasında uygulanması devam eden âdetlerden biri olarak zikredilmiştir.¹⁰⁴ Zemahşerî (ö. 538/1144), *el-Keşşâf* adlı tefsirinde Hz. Meryem kıssasından bahsederken Hz Meryem'in doğum sancıları tuttuğunda hurma ağacının altına sürüklendiği ve kendisine “Şu hurmanın dalını kendine doğru silkele de üstüne taze hurma döksün (ağaç).”¹⁰⁵ buyrulduğunu Hz. Meryem de doğumun kolay olması için hurma yediğini bildirmiştir. Bundan sonra hem lohusa kadının hurma yemesi hem de yeni doğan çocuğun damağının hurma ile ovulması adet haline gelmiştir.¹⁰⁶ Lakin Hz. Peygamber bizzat bu âdeti uyguladığı ve onayladığı için müstehâb sayılmıştır.¹⁰⁷

Resûlullah'ın hicretten sonra Medîne döneminde ensâr çocuklarını tahnîk ettiğinin ve dolayısıyla tahnîk ile ilgili uygulamaların Medîne döneminde gerçekleştiği söylenmiştir.¹⁰⁸ Ancak Fâtıma bt. Esed'ten gelen bir rivâyette Hz. Alî doğduktan sonra Hz. Peygamber tarafından tahnîk edildiği bildirilmektedir.¹⁰⁹ Hz. Alî'nin doğumu Resûlullah'ın risaletinden önce meydana geldiği için tahnîk edilmesi ile ilgili rivâyette nübüvvet görevinden önce gerçekleşmiştir. Bu durum tahnîk'in o dönemde bilinen bir olay olduğunu gösterir.

Tahnîk'in âdet sünnetlerden olması onun sünnet olarak bağlayıcılığı meselesini ortaya çıkarmaktadır. Resûlullah tarafından söylenen her söz, yapılan her fiil ve takririn sünnet olarak kabul edilip edilmeyeceği ve dolayısıyla Hz. Peygamber'in hangi davranışlarının uyulmasının zorunlu ya da hangi davranışlarının uyulmasının zorunlu olmadığını tespitiyle anlaşılacaktır. İlk dönemlerden itibaren ashâbtan bazıları Hz. Peygamber'in sözlerinin bağlayıcılık durumunun farkında olmuş ve bu konuda ayırım yapma yoluna gitmişlerdir.¹¹⁰ Ashâb, Hz. Peygamber'in bütün talimatlarına uymaya özen göstermekle birlikte bazı sahâbîler emir ve yasaklarının bağlayıcı olup olmadığını

¹⁰⁴ Cevad Ali, *el-Mufasssal fî Tarihi'l-Arap Kable'l-İslâm*, (b.y.: Beyrut: 1422/2001), 8: 243-244. M. Revvas Kal'aci, *el-Mevsu'atu'l-fikhiyyetu'l-müessere*, (Beyrut: Dâru'n-Nefais, 2010), 1: 445.

¹⁰⁵ Meryem 19/25.

¹⁰⁶ Ebu'l-Kasım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf 'an Hakâ'iki Ğavâmidi't-Tenzîl ve 'Uyûni'l-Ekâvil fî Vucûhi't-Te'vil*, nşr. Halil Me'mun Şeyha, 3. Baskı (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1430/2009), 635.

¹⁰⁷ en-Nevevî, *el-Minhâc*, 14: 122-123.

¹⁰⁸ İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye fî Ğarîbi'l-Hadîs ve'l-Eser*, 5: 434.

¹⁰⁹ Ebû'l-Ferec Nûreddin el-Halebi, *es-Siretü'l-Halebiyye*, 1: 382; Abdullah Kara - Hilal Kara, *Hanım Sahâbîler*, (İstanbul: Siyer Yayınlar, 2020), 30.

¹¹⁰ Recep Aslan, *Sünnet ve Sünnetin Günümüze Taşınması*, 1.Baskı (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2020), 176.

gözeterek onun kesin emirleri ve tavsiye niteliğindeki sözlerini farklı değerlendirmişlerdir.¹¹¹

Sahâbeden sonra İslâm âlimleri sünneti bağlayıcılığı açısından çeşitli şekillerde tasnif etmişlerdir. Hanefî fakihler sünneti tasnif ederken onu sünnet-i hüdü ve sünnet-i zevâid şeklinde tabirler kullanmışlardır. Sünnet-i zevâid'i Resûlullah'ın tebliğ faaliyeti dışında olan ve İslâm dinini açıklamaya yönelik olmayan beşeri davranışlar şeklinde tarif edilmiştir. Âdet sünnet olarak da ifade edilen sünnet-i zevâid, terk edilmesiyle insanın kınanmadığı ancak Hz. Peygamber'e duyulan sevgi ve bağlılıktan dolayı yapılmasıyla sevap kazanılan dinî mükellefiyet çerçevesinde olmayan fiiller olarak ifade edilmiştir.¹¹²

Şah Veliyullah ed-Dihlevî de sünneti, risâlet görevinin tebliğine yönelik olan sünnet ve risâlet görevinin tebliği ile ilgili olmayan sünnet şeklinde tasnif etmiştir. İbadet niyeti ile değil, âdetlere bağlı kalınarak gerçekleşen sünnetleri bu ikinci kısımda saymıştır.¹¹³

Süleymân el-Aşkar, fiilî sünneti taksim ederken Resulullah'ın âdet ve gelenek olarak yaptığı fiilleri âdî fiiller olarak nitelendirmiştir. Ona göre bu tür fiillerin ibadetle alakası bulunduğu dair bir delil bulununcaya kadar ibahaya delalet ederler.¹¹⁴

Bu taksimlerden hareketle diyebiliriz ki âdet sünnetlerden olduğu ve Hz. Peygamber'in risaletinden önce de uyguladığı belirtilen tahnîk uygulaması bağlayıcı olmayan sünnetlerden kabul edilebilir.

1.5.4. Hz. Peygamber'in Tahnîk Yaptığı Kişilerin Sahâbî Sayılması

Sahâbî kavramı, bir kişiyle bir arada bulunma, dost ve arkadaş olma anlamlarına gelmektedir. Hz. Peygamber'in Müslüman çağdaşları anlamında kullanılan sahâbî kelimesinin çoğulu sahâbe, ashâb'dır.¹¹⁵ Sahâbî, Resulullah ile mümin olarak karşılaşan, araya Müslümanlıktan çıkma olayı girmiş olsa da mümin olarak ölen kimsedir. Şâfiî âlimlerin aksine Hanefî âlimler, Müslümanlıktan çıkma olayından sonra Hz. Peygamber

¹¹¹ Bünyamin Erul, *Sahâbenin Sünnet Anlayışı*, 10. Baskı (Ankara: TDV Yay., 2017), 276-279.

¹¹² Mehmet Erdoğan, *Vahiy-Akıl Dengesi Açısından Sünnet*, (İstanbul: İFAV Yay., 2001), 260-261.

¹¹³ Aslan, *Sünnet ve Sünnetin Günümüze Taşınması*, 180-181.

¹¹⁴ Süleyman el-Aşkar, *Ef'alu'r-Rasul ve Delaletuhâ A'la'l-Ahkami's-Şer'iyye*, 6. Baskı (Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1424/2003), 1: 237-238. Talat Sakallı, "Sünnet'in Bağlayıcılık Açısından Taksimi", 69-70.

¹¹⁵ Ahmet Yücel, *Hadis Tarihi*, 38. Baskı (İstanbul: İFAV Yay., 2018), 26.

ile yeniden karşılaşmış olmayı gerekli görmüşlerdir. Fıkıh usulü âlimlerinin tanımına göre sahâbî, “Allah Resulü’nün sohbetinde uzun zaman bulunan, onunla beraberliği çok olan Müslüman”¹¹⁶ demektir.

Bir kişinin sahâbî olup olmadığı bazen tevatür yoluyla, bazen de tevatürden daha eksik olan istifaze (yaygın bilinme yolu) ile bilinirdi. Sahâbîlerden birinin “Bu sahâbî’dir” diye rivâyet etmesiyle ve –adaleti sabit olduktan sonra- kendi sözüyle “ben sahâbîyim” diye bildirmesiyle de o kimsenin sahâbî olduğu bilinir.¹¹⁷

Bir kimsenin sahâbî sayılabilmesi Hz. Peygamber ile birlikte bulunma müddetinin ne kadar olduğu gibi sahâbe tespitine yönelik farklı görüşler oluşmuştur. Usulcülere göre sahâbî, “Rasulullah’a uymak ve ondan (sünnetlerini) elde etmek amacıyla onunla uzun süre birlikte yaşayan kimseye denilmektedir.” Usulcülerin bu tanımına baktığımızda dışardan gelerek Resulullah ile kısa süreliğine bir araya gelen heyet ve şahısların bu kategoriye dâhil edilmedikleri görülmektedir. Bu minvalde usulcüler sahâbî olmak için Hz. Peygamber ile görüşmede kesin bir süre belirtmemekle birlikte yaklaşık olarak altı ay veya daha fazla beraberliği şart koymaktadırlar.¹¹⁸

Hadîşçiler ise usulcüler gibi sahâbe sayılmak için altı ay veya daha fazla beraberliği şart koşmamışlardır. Onlara göre sahâbe olmak için Hz. Peygamber ile çok kısa bir görüşme yapmak, onu bir kez dahi görmek, onunla bir anlık beraber bulunmak bunun için yeterlidir. Hadîşçiler Hz. Peygamber ile ilgili kaleme aldıkları biyografi türü eserleri de bu tanım doğrultusunda yazmışlardır. Hadîşçiler çocukken Resulullah’ı görmüş ancak onun sohbetine katılma imkanı bulamayan kişiler için “Allah Resulü’nü görmüşlüğü vardır ama sohbeti yoktur” şeklinde değerlendirmeler yapmışlar, ancak sonuç itibariyle onları da sahâbeden saymışlardır.¹¹⁹

Buhârî, *Sahîh*’inde: “Resûlullah ile arkadaşlık eden veya onu gören her Müslüman onun sahâbesidir” demiştir. Ebû’l Muzaffer es-Sem’anî el-Mervezî (ö. 489/1096) ise şöyle demiştir: “Hadîs ashâbı, ‘sahâbe’ ismini, kendisinden bir hadîs veya kelime rivâyet edilen herkes için kullanırlar ve bu konuda öyle geniş davranırlar ki, Onu (sav) sadece bir kez görmüş olanı bile sahâbe’den saymışlardır. Bu, Resûlullah’ın makamının

¹¹⁶ Abdullah Aydın, “Sahâbî”, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, (İstanbul: Timaş Yay., 1987), 138.

¹¹⁷ İbnü’s-Salâh Şehrezûrî, *Mukaddimetu İbnü’s-Salâh*, çev. Mehmet Garip Özer, (İstanbul: Mütercim Yay., 2017), 408.

¹¹⁸ Erul, *Sahâbenin Sünnet Anlayışı*, 5.

¹¹⁹ Erul, *Sahâbenin Sünnet Anlayışı*, 5-6.

şerefinden dolayıdır. Onu gören herkese ‘sohbet’ makamı vermişlerdir. İbnü’s-Salâh, Saîd ibn-i Müseyyib’den Resûlullah ile beraber bir ya da iki yıl oturup kalkmamış olan ve onunla beraber bir ya da iki gazveye çıkmamış olan kimseyi sahâbî saymadığı şöyle rivâyet edildiğini bildirmiştir. İbnü’s-Salâh’a göre Usulcülerin tanımına benzeyen bu tanımdaki ifadelerde sıkıntı vardır ve bu ibarelere göre, sahâbeden sayılmaları konusunda herhangi bir ihtilaf bilmediğimiz Cerir b. Abdullah el-Becelî ve şart koşulan şeylerin zahiren olmayışında ona ortak olan diğerlerinin sahâbe’den sayılmamaları gerekmektedir.¹²⁰

Ünlü hadîs âlimi İbn Hacer el-Askalânî sahâbî kavramını tanımlarken diğer muhaddislere nispetle bu kavramı daha geniş bir yelpazede tutarak şöyle der: “Sahâbî, Resulullah’a mümin olarak mülâki olan ve İslâm üzere ölen kimsedir.”¹²¹ İbn Hacer Allah Resulü’nün vefat etmeden önce henüz temyiz çağına ulaşmamış ve Nebî’ye (sav) dua ve tahnîk için getirilen çocukları da sahâbe kategorisinde saymıştır.¹²²

Sahâbî Biyografisi üzerine eser yazan Endülüslü muhaddis Ruaynî (ö. 779/1378), *Cami’i*’nde sahâbe kabul kıstaslarını geniş tutarak Hz. Peygamber zamanında doğan ve doğumu sonrasında Hz. Peygamber’in huzuruna getirilerek tahnîk yapılmış kimseleri de sahâbe’den saymıştır.¹²³

Resûlullah döneminde doğan ve tahnîk amacıyla Hz. Peygamber’e getirilen çocukların sahâbî sayılıp sayılmamaları usulcülerin ve hadîsçilerin sahâbe kavramına yükledikleri anlama göre değişmektedir. Usulcülerin sahâbî tanımlarına baktığımızda Hz. Peygamber ile bir müddet beraber kalmayı ve sohbeti esas aldıkları için Hz. Peygamber vefat ettiğinde henüz yaşı küçük olanları sahâbeden saymamışlardır. Hadîsçiler ise Resûlullah’ı gören herkesi sahâbî saydıkları için tahnîk amacıyla Nebî’ye (sav) götürülen bütün çocukları sahâbe kategorisinde değerlendirmişlerdir.

¹²⁰ İbnü’s-Salâh, *Mukaddimetu İbnü’s-Salâh*, 406-407.

¹²¹ Erul, *Sahâbenin Sünnet Anlayışı*, 5-6.

¹²² İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fi Temyizi’s-Sahâbe*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud, 1. Baskı (Beyrut: Dâru’l-Kutubü’l-İlmiyye, 1415/1995), 1: 155. Ahmet Nair, “Kur’an ve Sünnete Göre İsimlendirme”, *Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi*, /3 (Nisan 2019): 75-76.

¹²³ Seyit Ali Güşen, “Endülüs’te Yazılan Sahâbe Biyografilerinde Son Halka: Ruaynî ve Cami’i”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, /34 (2016): 30.

1.6. TİBBÎ DEĞERLENDİRME

Ülkemizde her ne kadar tahnîk uygulamasına pek rastlamasak da günümüzde de çeşitli sebeplerden dolayı yeni doğan çocuklara tahnîke benzer uygulamalar yapılmaktadır. Örneğin bazı çocukların doğumdan hemen sonra emme refleksleri olmadığı, bazı annelerin de meme uçları olmadığı için meme uçlarına bazı aparatlar takılarak çocuğun emmesini sağlamak amacıyla tahnîke benzeyen bazı uygulamalar yapıldığı doğum doktorları tarafından anlatılmıştır.¹²⁴

Yeni doğan çocukların doğumdan sonra sıklıkla karşılaştıkları ve kendileri için tehlikeli boyutlara ulaşabilen önemli bir sorun vardır. Kan glukoz değerinin düşük olması olarak nitelenen bu duruma hipoglisemi denir.¹²⁵ Çocuk dünyaya geldikten hemen sonra göbek kordonu kesildiği için vücuda glukoz geçişi kesilir. Glukoz geçişi kesilmesine rağmen insülin baskılanamaz ve salgınım devam eder. Fizyolojik olan bu süreç doğumdan sonraki ilk saatlerde kan glukozunun da düşmesine neden olur. Özellikle ilk iki saatte kan glukozu en düşük seviyelere ulaşır. Bunun yanında çocuk anne karnında sürekli beslenmede iken doğumdan sonra aralıklı beslenmeye geçiş yapar. Dış dünyaya adapte olmaya çalışan bebeğin bu süreçte kan glukozunda düşme görülür. Bebekteki bu fizyolojik uyum sürecinin olumlu olması ancak çocuğun erken beslenmesi ve endojen kaynakların devreye girmesiyle mümkün olabilir. Fakat beslenmenin gerçekleşmemesi, adaptasyonda gecikme veya kalıcı hipoglisemiye neden olur. Bu süreçte glukoz düzeyleri daha da düşük seviyelere inebilir. Bu düşüklüğün uzun sürmesi durumunda ve uygun bir yaklaşımla hareket edilemezse hipoglisemi serebral zedelenmeye sebep olabilir.¹²⁶

Hipogliseminin başlangıcında, alternatif kaynaklar kullanılabilirse, semptomlar gözlenmez. Ancak hipoglisemi devam ederse alternatif kaynaklar tükenir ve müdahale edilemezse kalıcı zarar meydana gelir. Doğumdan sonra bebeğin durumu iyi ise en geç bir saat içinde beslenmesi gerekir.¹²⁷

¹²⁴ Mehmet Özgü Aras, “Ad Koyma”, *SÜİFD*, 1/1 (Şubat 1985): 121-122.

¹²⁵ Ali Bülbül - Sinan Uslu, “Yenidoğan Döneminde Hipoglisemi”, *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, Cilt 50/1 (Şubat 2016): 1.

¹²⁶ Didem Aliefendioğlu v.dğr., “Yenidoğanda Hipoglisemi” *Türk Neonatoloji Derneği Tanı ve Tedavi Rehberleri*, (2019): 1-2. (Erişim Tarihi: 09 Ekim 2020). <https://www.neonatology.org.tr/storage/2020/04/Yenido%C4%9Fan-Endokrinoloji--Rehberi-2019-5.pdf>

¹²⁷ Aliefendioğlu v.dğr., “Yenidoğanda Hipoglisemi”, 3-4.

Hipoglisemik yeni doğanlarda çeşitli tedavi yöntemleri bulunmaktadır. Bunlardan biri de dekstroz jel kullanımınıdır. Dekstroz jel kullanımının hipogliseminin birinci basamak tedavisinde önerilebileceği bildirilmektedir. Bu tedavi yönteminde %40 dekstroz jel kullanımının, anne ile çocuğun ayrılmasını önlediği ve taburculuk sonrası anne sütü ile beslenme oranını arttırdığı bildirilmektedir.¹²⁸

“Dekstroz, meyve, süt, şeker kamışı, selüloz gibi çeşitli kaynaklardan hidroliz yoluyla elde edilen ticari olarak ise mısır nişastasının hidroliziyle üretilen bir glikoz çeşididir. Çoğunlukla üzüm şekeri olarak adlandırılır ve ağırlıklı olarak meyve özlerinde bulunan bir tür karbonhidrattır.”¹²⁹

Görülmektedir ki yeni doğan çocuklarda hipoglisemi geçici ya da kalıcı zararlar verebilmektedir. Hipogliseminin çözümü için çeşitli tıbbi yöntemler denenmektedir. Bu yöntemler içinde en kolay ve yararlı tedavi yöntemlerinden biri de çocuğa ağız yoluyla verilen dekstroz jeldir. Bu jelin yapısına baktığımızda içinde barındırdığı şeker ve karbonhidrat, hurmada da yüksek oranda bulunmaktadır.

Gerek dekstroz jelin yapısında bulunan maddelerin hurmada bulunan yapı ile uyuşması gerekse tahnîkin bebeğin ağız kaslarını çalıştırıp kan dolaşımına yardımcı olması gibi bütün bu detaylar tahnîk uygulamasının hipoglisemi üzerinde herhangi bir olumlu bir etkisinin olup olmadığı düşüncesini meydana getirmektedir. Hurma ile yapılan tahnîk uygulamasının hipoglisemi üzerindeki etkisini ölçmeye yönelik henüz sonuçları yayınlanmamış bir çalışma da bulunmaktadır.¹³⁰

1.7. HZ. PEYGAMBER’İN TAHNİK YAPTIĞI SAHÂBÎLER

Bizler de Ehl-i Hadîs’in sahâbe tarifine uyarak Hz. Peygamber’in tahnîk yaptığı ve O’nun teberrüküne mazhar olanların sahâbe olduğu kanaatindeyiz. Ehl-i Hadîs’in Sahâbîler arasında tabaka olduğu düşüncesi içinde bulunarak bu konuya başlığımızı koymuş bulunuyoruz.

Sahâbenin tabakalara ayrılması konusunda muhaddisler arasında tam bir ittifak bulunmamakla birlikte Hâkim en-Nisâbûrî’nin (ö. 405/1014) yaptığı taksimat

¹²⁸ Didem Aliefendioğlu v.dğr., “Yenidoğanda Hipoglisemi”, 8.

¹²⁹ En Son Haber, “Dekstroz nedir?”, <https://www.ensonhaber.com/ipucu/dekstroz-nedir> (Erişim Tarihi: 07 Aralık 2023).

¹³⁰ National Library of Medicine, “Effect of Tahneek on Hypoglycemia in Newborn Infants”, erişim: 06 Kasım 2021, <https://clinicaltrials.gov/ct2/show/NCT03726697>

muhaddisler tarafından daha fazla tercih edildiğinden dolayı onun taksimatına yer vermek önem arz etmektedir. Onun taksimatı şu şekildedir:

- “(1) ‘Aşere-i mübeşşere ve Hz. Hatice, Hz. Bilâl gibi ilk Müslüman olanlar,
- (2) Hz. Ömer’in Müslüman oluşu sırasında müşriklerin Dâru’n-Nedve’de durum değerlendirmesi yaptıkları ana kadar Müslüman olanlar,
- (3) I. ve II. Habeşistan hicretine katılanlar,
- (4) I. Akabe Bey’atı’nda bulunanlar,
- (5) II. Akabe Bey’atı’na katılanlar,
- (6) Hz. Peygamber’in hicretinin sonunda Kubâ’ya geldiği zaman kendisine kavuşup Medîne’ye yerleşen Muhâcirîn,
- (7) Bedir Gazvesi’ne katılanlar,
- (8) Bedir Gazvesi ile Hudeybiye Musâlahası arasında hicret edenler,
- (9) Hudeybiye’de yapılan Bey’atü’r-Rıdvân’a katılanlar,
- (10) Hudeybiye antlaşması ile Mekke fethi arasında hicret edenler,
- (11) Mekke’nin fethedilmesi üzerine Müslüman olan Kureyşliler,
- (12) Hz. Peygamber’i Mekke Fethi sırasında, Vedâ Haccı’nda veya bir başka yerde gören çocuklar.”¹³¹

Bu başlık altında tahnikte bulunulan bu sahâbîlerle ilgili çok ayrıntıya girilmeden hayatlarından ve önemlerinden kısaca bahsedilmiştir. İkinci bölümde tahnîk ile ilgili hadîsleri değerlendirirken ele aldığımız hadîslerde tahnîk edildikleriyle ilgili kendilerinden bahsedilen sahâbîler ile ilgili hadîslere tekrardan burada yer verilmemiştir. Sahâbîler ele alınırken alfabetik bir düzen takip edilmiştir.

1.7.1. Abdullah b. Abbâs

Abdullah, Resulullah’ın amcası Ebü’l-Fazl el-Abbâs b. Abdülmuttalib’in (ö. 32/653) oğludur. Annesi Ümmü’l-Fazl Lübâbe’dir. Abdullah, Mekke’de hicretten üç yıl

¹³¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hâkim en-Nisâbûrî, *Ma’rifeti Ulümü’l-Hadis*, thk. Ahmed b. Fâris es-Selûm, (Beyrût: Dâru İbn Hazm, 2003), 158–165. Abdulalim Demir, *İmâmîyye Şîası’nda Sahâbe Tasavvuru*, 1. Baskı (Ankara: TDV Yay., 2022), 80.

kadar önce Haşimoğulları Kureyş'in ablukası altında olduğu dönemde dünyaya gelmiştir.¹³² Doğumuyla ilgili gelen bir rivâyet şu şekildedir:

“Hz. Peygamber'in amcası Abbâs, Ümmü'l-Fadl Abdullah'a hamile kaldığı zaman Hz. Peygamber'e gelerek: 'Ya Muhammed! Öyle sanıyorum ki karım Ümmü'l-Fadl hamile kalmıştır.' deyince Hz. Peygamber: 'Umarım ki Allah onun doğuracağı çocuk sebebiyle gözlerini aydın kılar, yüzünü ağartır.' diye dua etmiştir. Daha sonra Abbâs, Abdullah doğar doğmaz onu Hz. Peygamber'in yanına getirmiş, Resûlullah da onu kucağına alarak: 'Allah'ım onu dinde fakih kıl, Kitab'ın açıklamasını ona öğret.' diye dua etmiş ve tükürüğünü onun ağzına sürmüştür.”¹³³

Teyzesi Meymûne Hz. Peygamber'in zevcesi olduğu için Abdullah bazı geceler teyzesinin yanında kalmıştır. Burada Hz. Peygamber'in sevgisini kazanmış ve “Allah'ım, ona Kitab'ı öğret ve onu dinde mütehasıs kıl!” şeklindeki duasına mazhar olmuştur.¹³⁴

Abdullah, Hz. Osmân ve Hz. Alî dönemlerinde halifenin yanında bulunmuştur. Haricilerin Hz. Alî'ye cephe almamaları için onları ikna etmeye çalışmıştır. Döneminde cereyan eden sosyal ve siyâsî olaylar karşısında daima siyâsî itidalini ve ilmî otoritesini muhafaza etmiştir. Mekke'de Hz. Hüseyin ile birlikte iken Hz. Hüseyin'in Kûfelilerce çağrıldığını duyunca Hz. Hüseyin'e onlara güvenmemesi gerektiğini, bir yere gidecekse de bu yerin Yemen olması gerektiğini söylemiş fakat onu ikna edememiştir. Abdullah b. Zübeyr'in halifeliğini ilan etmesinin ardından Taif'e yerleşmiş ve 70 yaşlarında burada vefat etmiştir.¹³⁵

İbn Abbâs, Resulullah vefat ettiğinde henüz on üç yaşındaydı. Rivâyet ettiği 1660 hadîs ile çok hadîs rivâyet eden sahâbîlerden (müksirûn) biri olarak kabul edilmiştir. Aktardığı hadîslerin bir kısmını doğrudan Hz. Peygamber'den işitmiş, diğerlerini de babası Abbâs, Hz. Alî, Hz. Ömer, Muâz b. Cebel, Abdurrahmân b. Avf, Ebû Zer, Zeyd b. Sâbit, Übey b. Kâ'b, Ebû Süfyân ve diğer sahâbîlerden almıştır.

¹³² İbn Sa'd, *Tabakât*, 6: 320.

¹³³ Ebü'l-Kasım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi, (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 10: 287. Ebü'l-Fidâ İsmâil İbn Kesîr el-Kureşî ed-Dımaşkî eş-Şâfiî, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, (b.y.: Dâru'l-Hicr, 1998), 12: 78-81.

¹³⁴ Buhârî, “İlim”, 17 (No. 75).

¹³⁵ İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcud, 1. Baskı (Beyrut: Dâru'l-Kutubü'l-İlmiyye, 1415/1995), 4: 122-130. İbnü'l-Esîr Ali b. Muhammed eş-Şeybanî, *Üsdü'l-Ğâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe*, 1. Baskı (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1433/2012), 692-694.

Tefsir, Fıkıh, Hadîs, Arap Edebiyatı ve Ensâb ilminde derin bilgilere sahip olan Abdullah'tan 197 kişi rivâyette bulunmuştur.¹³⁶

1.7.2. Abdullah b. Âmir b. Küreyz

Abdullah b. Âmir b. Küreyz b. Rebi'a b. Habib, hicretin dördüncü (626) yılında Mekke'de doğmuştur. Künyesi Ebû Abdurrahmân'dır. Babası Hz. Peygamber'in halasının oğlu Âmir, annesi Decâce bt. Esmâ b. es-Salt'tır. Resûlullah kaza umresi yapmak için hicretin yedinci yılında Mekke'ye gittiğinde henüz üç yaşında olan Abdullah, babası İbn Âmir tarafından tahnik edilmesi için Resûlullah'a (sav) getirilmiş; Hz. Peygamber de Abdullah'a hayır duasında bulunarak tahnikte bulunmuştur. Abdullah b. Âmir'in tahnik edilmesi ile ilgili rivâyet şu şekildedir:

“Hz. Peygamber, kendisine tahnik amacıyla getirilen Abdullah için ‘Bu, Süleym'den olan kadının oğlu mudur?’ diye sorunca onlar da ‘Evet!’ cevabını vermişlerdir. Resûlullah, ‘Bu, bizim oğlumuzdur. İçinizden bize en çok benzeyeninizdir. O susuzluk çekmeyecektir.’ karşılığını vermiştir.”¹³⁷

Hz. Osmân tarafından 25 yaşındayken Basra valiliğine getirilen Abdullah'ın bu görevi sırasında Basra büyük bir iktisâdî gelişme kaydetmiştir. Hz. Osmân'ın evi isyancılar tarafından muhasara edilince yardım için bir askerî birlik göndermiş ancak birlik daha ulaşmadan Hz. Osmân şehid edilmiştir. Abdullah daha sonra Mekke'ye giderek Hz. Âişe ile görüşmüş ve beraberindekilere destek vererek Cemel vak'ası'na katılmıştır. Savaştan sonra Şam valisi Muâviye'nin yanına giden Abdullah b. Âmir, Muâviye tarafından Basra valiliğine tayin edilmiştir. Siyâsî ve askerî alanlarda çok aktif rol oynayan Abdullah b. Âmir, Muâviye tarafından Basra valiliğinden azledilince Mekke'ye yerleşmiş ve 679 yılında burada vefat etmiştir.¹³⁸

1.7.3. Abdullah b. Ebû Talha el-Ensârî

Abdullah b. Ebû Talha'nın künyesi Ebû Yahyâ, nisbeleri ise el-Ensârî ve el-Hazrecî'dir. Abdullah'ın babası Ebû Talha b. Sehl'dir. Annesi ise ensârdan ilk Müslüman olanlardan biri olan Ümmü Süleym'dir. Ümmü Süleym'in cahiliyye döneminde evlendiği Mâlik b. Nadr'dan olan oğlu Enes b. Mâlik ise Abdullah'ın üvey ağabeyidir. Abdullah, daha doğmadan Hz. Peygamber'in duasına mazhar olmuştur.¹³⁹

¹³⁶ İbn Hacer el-Askalânî, *Tehzîbü't-Tehzîb*, (Kahire: Dâru'l-Kitâbü'l-İslâmî, 1327/1909), 5: 276-279.

¹³⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, 7: 47-48. İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 5: 272-273.

¹³⁸ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, 691.

¹³⁹ İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 3: 62.

Ümmü Süleym'in Ebû Talha'dan olan oğlu Ebû Umeyr küçük yaşta vefat ettiğinde bu durum Resûlullah'a bildirilmiş, Resûlullah'ta onlara hayırlı bir evladın verilmesi için dua etmiştir. Bu duanın sonucunda Abdullah, Huneyn Gazvesi'nden sonra Medîne'de dünyaya gelmiştir.¹⁴⁰

Abdullah, dünyaya geldiğinde annesi Ümmü Süleym onu Enes'e vererek Resûlullah'a tahnîk edilmesi için göndermiştir. Enes b. Mâlik kardeşini Resulullah'a getirip vermiş, Allah'ın Elçisi de Abdullah'ı tahnîk ederek hayır ve bereket duasında bulunmuş ve adını koymuştur.¹⁴¹ Hz. Alî taraftarı olan Abdullah, Sıffin Savaşı'da Hz. Alî'nin yanında savaşa katılmıştır. Abdullah'ın Medîne'de vefat ettiği veya İran fetihleri sırasında şehid düştüğü rivâyet edilmektedir.¹⁴² Hadîs rivâyetinde bulunan Abdullah, sika bir râvî olarak kabul edilmiştir.¹⁴³ Abdullah, babası Ebû Talha ve Enes b. Mâlik'ten rivâyette bulunmuştur. Ondandır da Abdullah ve İshâk adındaki oğulları ve torunu Yahyâ b. İshâk rivâyette bulunmuştur.¹⁴⁴

1.7.4. Abdullah b. Hâris b. Amr el-Kureşî

Abdullah b. Hâris b. Amr b. Müemmil, nisbeleri el-Kureşî el-Adevî'dir. Abdullah Resûlullah döneminde doğmuş ve Resûlullah tarafından kendisine tahnîk yapılmıştır.¹⁴⁵ Abdullah'ın haricilerin görüşünü savunduğu ifade edilmiştir.¹⁴⁶

1.7.5. Abdullah b. Hâris el-Hâşimî

Abdullah b. el-Hâris b. Nevfel el-Hâris b. Abdülmuttalib, Hz. Peygamber vefat etmeden iki yıl önce doğmuştur. Dedesi, Hz. Peygamber'in amcasının oğlu Nevfel'dir. Babası Hâris, annesi hem Resulullah'ın eşi Ümmü Habîbe'nin kız kardeşi hemde Ebû Süfyân'ın kızı olan Hind'dir.¹⁴⁷ Künyesi Ebû Muhammed, nisbesi el-Kureşî, el-Hâşimî'dir.¹⁴⁸ Annesi onu severken kullandığı bebbe (tombul çocuk), kavramı zaman

¹⁴⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, 689.

¹⁴¹ Buhârî, *Edebu'l-Müfred*, 399.

¹⁴² Akif Köten, "Abdullah b. Ebû Talha", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye DİB Vakfı Yay., 1988), 1: 97.

¹⁴³ İbn Sa'd, *Tabakât*, 7: 77-78.

¹⁴⁴ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 5: 269.

¹⁴⁵ İbn Abdülber, *el-İstî'ab*, 3: 20-21. Nejla Hacıoğlu, "Hz Peygamber'in Yeni Doğan Çocuklarla İlgili Bir Uygulaması: Tahnîk", *XIV. Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu "İslâm ve Çocuk" (14-15 Aralık 2020)*, ed. Kadri Önemli v.dğr. (Şanlıurfa: HÜİF, 2021), 98.

¹⁴⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, 652.

¹⁴⁷ İbn Abdülber, *el-İstî'ab*, 3: 21.

¹⁴⁸ İbn Abdülber, *el-İstî'ab*, 3: 21.

içinde lakabı olmuştur. Abdullah doğduğu ilk zamanlarda teyzesi Ümmü Habîbe'nin evine götürüldüğünde Allah Resulü onu burada görünce tahnîkte bulunup hayır dua etmiştir.¹⁴⁹

Basra halkı tarafından Yezîd b. Muâviye'nin vefatının ardından vali seçilmiştir. Abdullah b. Zübeyr adına kendisine biat edilmiş ancak Abdullah b. Zübeyr onu bu görevden almıştır. Haccâc b. Yûsuf es-Sekafi'nin, İbnü'l-Eş'as'ı yenmesi üzerine Abdullah Basra'dan ayrılarak Umman'a gidip orada kalmıştır. Seksen yaşlarında burada vefat etmiştir.¹⁵⁰

Abdullah, Hz. Alî, Hz. Osmân, Hz. Ömer, Hz. Abbâs, Übey b. Kâ'b gibi ashâbın büyüklerinden rivâyette bulunmuştur. Doğrudan Hz. Peygamber'den olan rivâyetleri ise sahâbe mürselidir. Kendisi henüz çok küçük yaşta iken Resûlullah vefat ettiği için doğrudan ondan hadîs alma imkânı bulamamıştır. Kendisinden de Abdullah, Ubeydullâh ve İshâk adındaki oğulları ile Ömer b. Abdülaziz, İbn Şihâb ez-Zührî, ve Ebû İshâk es-Sebîî rivâyette bulunmuştur.¹⁵¹

1.7.6. Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm

Abdullah b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Huveylid el-Kureşî el-Esedî (ö. 73/692). Babası, Zübeyr b. Avvâm (ö. 36/656), annesi ise Hz Ebû Bekir'in kızı Esmâ'dır (ö. 73/692). Baba tarafından büyükannesi Resûlullah'ın halası Safiyye bt. Abdulmuttalib'tir (ö. 20/641). Hz. Âişe de (ö. 58/678) teyzesidir. Ebû Ömer'den aktarıldığına göre Resûlullah onu dedesi Ebû Bekir es-Sıddık'ın adıyla çağırdığı için ona Ebû Bekir künyesini vermiştir.¹⁵² Annesi Esmâ kendisine hamileyken Medîne'ye hicret etmiştir. Abdullah, hicretin ikinci yılı zilkade ayında doğmuştur. Abdullah doğduktan sonra Resulullah tarafından tahnîk edilip ismi konulmuş ve onun duasına mazhar olmuştur.¹⁵³ Abdullah'ın doğumuyla ilgili gelen bir rivâyet şu şekildedir:

“Esmâ bt. Ebî Bekir, hicret ettiği sırada Abdullah b. Zübeyr'e hamile olarak Mekke'den çıktı. Kubâ'ya geldi. Burada Abdullah'ı doğurup nifaslandı. Sonra bu nifaslı hali ile oğlunun damağını çiğnem ile ovması için Resûlullah'ın (sav) yanına çıktı. Resûlullah ondan çocuğu aldı ve kendi kucağına koydu. Sonra bir hurma istedi. Hz. Âişe dedi ki: Biz o hurmayı bulamadan önce onu bir müddet aradık.

¹⁴⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 7: 28.

¹⁵⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, 653.

¹⁵¹ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 5: 18-181. İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 3: 21.

¹⁵² İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 3: 39.

¹⁵³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4: 78-82. en-Nevevî, *el-Minhâc*, 14: 178-180.

Daha sonra Resûlullah o hurmayı ağzında çiğnedi, sonra da o çiğnemi çocuğun ağzının içine tükürdü. Bu suretle çocuğun karnına ilk giren şey Resûlullah'ın tükürüğü oldu. Hz. Esmâ devamla şöyle dedi: Resûlullah eliyle çocuğa mesh edip sıvazlayarak ona hayır dua etti ve ona Abdullah adını verdi. İşte bu Abdullah yedi ya da sekiz yaşında iken Resûlullah ile bey'at yapmak için geldi. Bunu da ona babası Zübeyr emretmişti. Resûlullah bu küçük Abdullah'ın kendisine doğru geldiğini görünce gülümsedi ve onunla bey'atlaştı."¹⁵⁴

Abdullah, yedi veya sekiz yaşlarındayken babası Zübeyr b. Avvâm onu Allah Resulü'ne biat için getirmiş, Nebi (sav) de tebessüm ederek biatını almıştır.¹⁵⁵

Abdullah b. Zübeyr, Hz. Osmân döneminde Kur'an'ın istinsâh edilmesi için oluşturulan dört kişilik komisyonda kurrâdan olması hasebiyle bulunmuştur. Hz. Osmân'ın şehit edilmesinin ardından Mekke'de Hz. Âişe'nin yanında toplanan grubun Basra'ya giderek şehre hakim olması üzerine Talha b. Ubeydullâh (ö. 36/656) ve Zübeyr b. Avvâm arasında çıkması ihtimali olan imâmet konusundaki ihtilaf Hz. Âişe'nin Abdullah'ı imâm tayin etmesiyle hallolmuştur. Cemel vak'ası vuku bulması üzerine Hz. Âişe'nin askerlerine komutanlık yapmıştır. Hz. Alî'nin savaşı kazanması üzerine Medîne'ye dönmüştür.¹⁵⁶

Muâviye b. Ebû Süfyân'ın (ö. 60/680) oğlu Yezîd'i (ö. 64/683) yerine veliaht seçmesi üzerine Hz. Hüseyin, Abdullah b. Ömer, Abdurrahmân b. Ebû Bekir ile beraber ona karşı çıkmıştır. Yezîd'in ölümü üzerine de halifeliğini ilan etmiştir. Ancak Emevî halifesi Abdülmelik b. Mervân'ın (ö. 86/705) Mekke'de bulunan Abdullah'ın üzerine bir ordu ile gönderdiği Haccâc b. Yûsuf es-Sekafî (ö. 95/714) tarafından 692 senesinde öldürülmüştür. Hilâfeti sırasında Hicaz ve doğu eyaletlerinde on yıl kadar bir süre hüküm sürmüştür.¹⁵⁷

İbadete çok düşkün olan Abdullah geceleri kalkıp uzun uzun namaz kılan ve çok oruç tutan şecaat sahibi bir kimsedir. Vaktini gecedan sabaha kadar kıyam, rükû ve secde ederek üç kısma ayırmıştır. Müslim b. Yennak el-Huzaî el-Mekkî onunla ilgili şunları söylemiştir: "Bir gün Abdullah b. ez-Zübeyr bir rükûda bulundu, ben o sırada Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ ve Mâide surelerini okudum o hala doğrulmamıştı." Cuma'dan

¹⁵⁴ Müslim, "Âdâb", 5 (No. 2146).

¹⁵⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, 6: 473-518.

¹⁵⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l Gâbe*, 669-671. Âdem Apak, *Ana Hatlarıyla İslâm Tarihi*, 26. Baskı (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2021), 2: 267-275.

¹⁵⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l Gâbe*, 669-671. Apak, *Ana Hatlarıyla İslâm Tarihi*, 3: 132-137.

Cuma'ya hiç iftar etmeden oruç tuttuğu, orucunu açınca da çok az bir şey yediği belirtilir.¹⁵⁸

Tefsir ilminde de söz sahibi olan Abdullah, Hz. Peygamber, babası Zübeyr b. Avvâm, annesi Esmâ, dedesi Hz. Ebû Bekir, teyzesi Hz. Âişe, Hz. Ömer ve Hz. Osmân gibi ashâbın büyüklerinden 33 kadar hadîs rivâyet etmiştir. Kendisinden de kardeşi Urve, oğulları Âmir ve Abbâd, yeğeni Hişâm b. Urve, Muhammed b. Urve, İbn Ebû Müleyke, Atâ, Tâvus gibi tabiîn büyükleri rivâyette bulunmuştur.¹⁵⁹

1.7.7. Abdurrahmân b. Zeyd

Abdurrahmân (ö. 71/690), hicretin 5. yılında Medîne'de dünyaya gelmiştir. Babası Zeyd (ö. 12/633), Hz. Ömer'in (ö. 23/644) kardeşi'dir. Annesi Lübâbe, dedesi ise Evs kabilesinden Benî Âmir b. Avf'ın ileri gelenlerinden Ebû Lübâbe'dir (ö. ?). İkinci akabe biatına katılan Ebû Lübâbe, burada kabilesinin temsilcisi seçilmiş önemli bir şahsiyettir.¹⁶⁰

Abdurrahmân'ın dedesi Ebû Lübâbe doğduğunda onu hurma liflerine sararak Resulullah'a götürmüştür. Allah'ın Elçisi de çiğnediği hurmadan Abdurrahmân'a tattırması ve başını okşayarak dua etmiştir. Hz. Ömer, Abdurrahmân'ı kardeşi Zeyd'e benzettiği için çok sevmiş ve kızı Fâtıma ile evlendirmiştir.¹⁶¹ Emevîler döneminde Mekke valiliği yapan Abdurrahmân'ın Abdullah b. Zübeyr taraftarı olduğu anlaşıldığında azledilmiştir. Abdurrahmân b. Zeyd, Abdullah b. Zübeyr b. el-Avvâm'ın iktidarı ele geçirdiği dönemde vefat etmiştir.¹⁶²

Abdurrahmân, henüz altı yaşındayken Hz. Peygamber vefat ettiği için Hz. Peygamber'den doğrudan hadîs rivâyeti yoktur. Rivâyetlerini babası Zeyd'den, amcası Hz. Ömer'den, İbn Mes'ûd ve diğer sahâbîlerden rivâyet etmiştir. Ondan da

¹⁵⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 6: 473-518. Canan, *Hadis Ansiklopedisi*, 12: 541-542.

¹⁵⁹ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 5: 213-215. Ebû Hâtım Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî, *es-Sikât*, thk. Muhammed Abdulmuîd Han, 1. Baskı (b.y: Dâiretü'l-Mearifi'l-Osmâniyye, 1393/1973), 3: 212.

¹⁶⁰ Ebî Abdullah el-Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyr, *Kitâbu Nesebi Kureyş*, thk. Levi Provençal, 3. Baskı (Kahire: Dâru'l-Me'arif, ts.), 1: 363. İbn Sa'd, *Tabakât*, 7: 54. Hakan Temir, "Hz Ömer'in Ağabeyi Zeyd b. Hattab'ın Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme", *ODÜ Sosyal Bilimler Dergisi* 10/1 (Mart 2020): 135.

¹⁶¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 765.

¹⁶² Temir, "Hz Ömer'in Ağabeyi Zeyd b. Hattab'ın Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme", 135.

Abdülhamid adındaki oğlu, Sâlim b. Abdullah ve Hüseyin b. Hâris el-Cedelî rivâyette bulunmuştur.¹⁶³

1.7.8. Hz. Alî

İlk Müslümanlardan ve Resulullah'ın damadı olan Hz. Alî, miladi 600 senesinde Mekke'de doğduğu bildirilmiştir. Babası Ebû Tâlib (ö. 620), annesi Fâtıma bt. Esed'dir (ö. 4/625-26 (?)). Allah Resulü'nün amcası Ebû Tâlib'in en küçük çocuğu olan Hz. Alî'nin künyesi Ebû'l-Hasen, nisbesi el-Kureşî, el-Hâşimî'dir. Hz. Peygamber tarafından kendisine Ebû Tûrâb lakabı verilmiştir.¹⁶⁴

Annesi Fâtıma bt. Esed, Hz. Alî doğduğunda Hz. Peygamber'in kendisiyle alakadar olduğunu bir rivâyette şöyle anlatmıştır: “Son oğlum doğunca ismini Alî koyduk. Allah Resulü (sav) Alî'yi görmeye gelerek, tükürüğünü onun ağzına sürdü. Hurmayı ağzında ezip Alî'nin ağzına koymak suretiyle tahnîk yaptı. Alî, ağzındaki hurma parçasını eme eme uyudu. Ertesi gün sütanneye verecektik. Ancak Alî hiç kimseyi emmedi. Zor durumda kalınca Muhammed'i çağırdık. O yine bir parça hurma ile tahnîk yaptı. Alî onu emerek uyudu. Bu durum bir süre böylece devam etti.”¹⁶⁵

Henüz beş yaşında iken Resulullah'ın yanında yaşamaya başlayan Hz. Alî ona ilk iman edenlerden olmuştur. Mekkeli müşriklerin Müslümanlar üzerindeki zulümleri şiddetlenince hicret başlamıştır. Allah Resulü de Medîne'ye hicret etmek amacıyla yola çıkmış ancak Hz. Alî'yi Mekke'de bırakmıştır. Hz. Ali de Nebi'nin (sav) emanetlerini sahiplerine teslim ederek Kûba'da ona yetişmiştir. Medîne'de muhâcir ve ensâr arasında muâhat kurulunca Allah'ın Elçisi kardeş olarak onu tercih etmiş ve ardından hicretin ikinci senesinde de kızı Hz. Fâtıma ile evlendirmiştir. Hz. Fâtıma ile bu evliliğinden Hasan, Hüseyin, Muhsin, Zeyneb ve Ümmü Külsûm adlı çocukları dünyaya gelmiştir.¹⁶⁶

Hz. Alî, Resulullah'ın vahiy kâtipliğini yapmış, onun döneminde meydana gelen neredeyse bütün gazve ve seriyelere katılarak büyük kahramanlıklar sergilemiştir. İlk üç halife döneminde ilim ile meşgul olmuş, pek bir idari görev yapmamış ve savaflara

¹⁶³ İbn Hacer, *Tehzîbü't- Tehzîb*, 6: 179-180. Mehmet Ali Sönmez, “Abdurrahman b. Zeyd”, *TDV İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yay., 1988), 1: 177.

¹⁶⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, 3: 17.

¹⁶⁵ Nüreddin el-Halebî, *es-Siretü'l-Halebiyye*, 1: 382. Kara - Kara, *Hanım Sahâbiler*, 30.

¹⁶⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, 3: 17-38.

katılmamıştır. Kûfe, Basra ve Mısır'dan gelerek Hz. Osmân'a karşı ayaklanan isyancılara engel olmaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır. Hz. Osmân'ın şehid edilmesinin ardından ashâb tarafından halife seçilmiştir.¹⁶⁷

Hilâfet makamına geldikten sonra yaşanan iç karışıklıkların ardından Cemel vak'ası ve Sıffin savaşları cereyan etmiştir. Sonrasında yaşanan hakem olayıyla birlikte hilâfet meselesi bir çıkmaza sürüklenmiştir. Bu olaylar sonrasında Hz. Alî, Hâricîler tarafından suikaste uğramış ve 661 yılında Kûfe'de şehit olmuştur.¹⁶⁸ Kur'ân ve sünneti çok iyi bilen, yüce ahlâkî ve beşerî sıfatlara sahip olan Hz. Alî, çoğu fikhî konulara dair olan yaklaşık 586 hadîs rivâyet etmiştir. Kendisine ait bir hadîs sahifesi bulunan Hz. Alî, Resulullah, Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir, Mikdâd b. Esed ve eşi Hz. Fâtîma'dan hadîs rivâyet etmiştir. Ondan da İbn Mes'ud, İbn Abbâs, İbn Ömer, Ebû Hüreyre, Ebû Saîd el-Hudrî, Berâ b. Âzib, Ebû'l-Esved ed-Düelî, Şa'bî, Ebû Vâil Şakik b. Seleme, Zir b. Hübeş, Abdurrahmân b. Ebû Leylâ ve çocukları Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ile Muhammed el-Hanefiyye rivâyette bulunmuştur.¹⁶⁹

1.7.9. Hz. Hasan

Hz. Hasan, Medîne'de hicretin üçüncü yılında Ramazan ayında dünyaya gelmiştir. Annesi Fâtîma bt. Resûlullah'tır (ö. 11/632). Babası Alî b. Ebû Tâlib'tir.¹⁷⁰ Doğumu ile ilgili Hz. Alî'den nakledilen bir haber şöyledir:

*"Hasan doğduğunda ona 'Harb' ismini verdim. Ebû Harb Künyesi ile anılmak hoşuma gidiyordu. Nebî (sav) geldi ve ona tahnîk yaptı. 'Oğluma ne isim verdiniz?' dedi. 'Harb' dedik. 'Onun ismi Hasan'dır' dedi."*¹⁷¹

Hz. Hasan'ın doğumu ile ilgili kaynaklarda genellikle bu rivâyet kullanılmıştır. Ancak Sevde bt. Misrah'tan gelen farklı bir rivâyet ise şu şekildedir:

"Resûlullah onu beyaz bir bez içerisine sarar. Tükürüğünden çocuğun ağzına koyarak onu yutmasını sağlar. Dua eder. Sonra Hz. Alî'yi çağırarak 'adını ne koydun?' diye sorar. Hz. Alî 'Cafer dedim Ya Rasulallah!' der. Nebî (sav):

¹⁶⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l Ğâbe*, 4: 91-125.

¹⁶⁸ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l Ğâbe*, 4: 91-125.

¹⁶⁹ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 11: 263-267.

¹⁷⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, 6: 352-357.

¹⁷¹ Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik el-Bezzâr el-Basrî, *el-Bahrü'z-zehhâr müsnedi'l-bezzâr*, thk. Mahfûzurrahman Zeynullah, 1. Baskı (Beyrut: Müessesetü Ulumu'l-Kur'ân, 1988), 2: 315. Nûreddin el-Heysemî, *Mecmau'z-Zevâ'id ve Menba'u'l-Fevâ'id*, 8: 102.

'Hayır o Hasan'dır. Ondan sonra Hüseyin var. Sen Ebû'l-Hasan ve Ebû'l-Hüseyin'sin' der."¹⁷²

Hz. Hasan'ın doğumuyla ilgili Hz. Alî'den gelen başka bir rivâyet ise şöyledir:

*"Hz. Peygamber, 'doğan çocuğa süt vermezden önce bana haber et, benden önce süt verme' mealindeki Hz. Fâtıma'ya emir verdiği belirtilir. Hz. Alî, Hz. Fâtıma'nın Hz. Hasan'ın doğumunda bu emri yerine getirdiğini, Hz. Hüseyin'in doğumunda yerine getirmediğini ve babası gelmezden evvel süt emzirdiğini zikreder. Ayrıca Hz. Peygamber'in Hasan'ın ağzına bilmediği bir şey koyduğunu, bu sebeple de Hasan'ın Hüseyin'e nazaran daha bilgili olduğunu ifade eder."*¹⁷³

Hz. Hasan'ın künyesi Resûlullah tarafından verilen Ebû Muhammed'tir. Hz. Fâtıma Hasan'ın doğumunun yedinci gününde başı tıraş ederek ağırlığınca gümüş tasadduk etmiştir.¹⁷⁴ Babası Hz. Alî'nin hilâfetinden sonra bazı âlimlerce Hulefâ-yi Râsîdîn'in beşincisi kabul edilir. İmamiyye fırkasına göre ise on iki imâmın ikinci imâmı kabul edilmiştir.¹⁷⁵

Hz. Peygamber, torununun eğitimiyle bizzat ilgilenmiş, onlara olan sevgisini her daim dile getirmiştir. Nitekim onlar için sık sık dua etmesi,¹⁷⁶ onlarla oyunlar oynaması,¹⁷⁷ namaz esnasında dahi kendisiyle oynamalarına müsaade etmesi Resûlullah'ın torunlarına karşı olan derin muhabbetini göstermektedir.

Hz. Hasan ilk iki halife dönemlerinde meydana gelen önemli olaylarda fiilen bulunmamıştır. Hz. Osmân'ın şehit edilmesi için toplanan isyancılara karşı onu korumakla görevlendirilmiştir.¹⁷⁸ Hz. Osmân'ın şehadetinin ardından Hz. Alî'nin hilâfet makamına gelmesi ve ardından vuku bulan Cemel ve Sıffin savaşlarında babasının yanında bulunmuştur. Hz. Alî'nin şehit edilmesinden sonra Kûfe'de ona biat edilmiştir. Hatta bir rivâyete göre babası Hz. Alî'ye şehadetinden kısa bir vakit önce Hz. Hasan'a biat edilmesi konusu sorulmuş o da "bunu ne emreder ne de nehyederim" demiştir.¹⁷⁹

Hz. Hasan'ın hilâfet makamına geldiği haberini alan Muâviye b. Ebû Süfyân, halifeliği almak ve Hz. Hasan'ın taraftarlarını kendi safına çekmek için yoğun

¹⁷² Ali b. Hüsamiddin el-Müttaki *Kenzü'l-Ummâl*, 13: 651-652.

¹⁷³ Ali b. Hüsamiddin el-Müttaki *Kenzü'l-Ummâl*, 13: 680. Canan, *Hadis Ansiklopedisi*, 2: 449.

¹⁷⁴ Tirmizî, "Edâhî", 20 (No. 1519).

¹⁷⁵ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali eş-Şevkânî, *Derrü's-Sahâbe fi Menakibi'l- Kerabeti ve's-Sahâbe*, (Dımaşk: Darü'l-Fikr, 1984), 606.

¹⁷⁶ Buhârî, "Edeb", 22 (No. 6003). Müslim, "Fedâilu's-Sahâbe", 8 (No. 2421).

¹⁷⁷ Buhârî, "Buyu", 49 (No. 2122).

¹⁷⁸ Ebû Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Tarih-i Taberî*, thk. Muhammed Ebû Fadl İbrahim, 2. Baskı (Kahire: Dâru'l-Me'arif, 1387/1967), 4: 392-393.

¹⁷⁹ et-Taberî, *Tarih-i Taberî*, 5: 146-147.

faaliyetlere başlamıştır. Muâviye'nin yoğun faaliyetleri sonrasında Hz. Hasan bazı şartlarının olduğu ve bunların kabul edilmesi şartıyla hilâfeti ona teslim edeceğini belirtmiştir. Böylelikle Hz. Hasan hilâfeti teslim ederek Müslümanlar arasında kan dökülmesini engellemiş ve kısa bir zaman bile olsa huzur ve sakinet ortamı oluşmasını sağlamıştır.¹⁸⁰ Rivâyet edildiğine göre Medîne'ye dönen Hz. Hasan, Yezîd b. Muâviye ile evlendirileceği sözüyle kandırılan hanımlarından Ca'de bt. Eş'as b. Kays tarafından 669 yılında zehirlenmiştir.¹⁸¹

Zeki, müctebâ, sıbt, taki lakapları bulunan Hz. Hasan, cömert, sakin ve fitneden kaçınan biri olmuştur. Doğrudan dedesi Nebi'den (sav), annesi Hz. Fâtıma ile babası Hz. Alî'den 13 hadîs nakletmiştir. Kendisinden de oğlu Hasan ile Ebü'l Havrâ es-Sa'dî, Şa'bi, Süveyd b. Gafele, Hübeyre b. Yerîm, Müseyyeb b. Mecebe ve Asbağ b. Nübâte rivâyette bulunmuştur.¹⁸²

1.7.10. Hz. Hüseyin

Hz. Alî ve Hz. Fâtıma'nın küçük oğlu olan Hz. Hüseyin, 626 yılında Şaban ayının başlarında Medîne'de dünyaya gelmiştir.¹⁸³ Doğumuyla ilgili Hz. Alî'den nakledilen rivâyette Hz. Hüseyin doğduğunda Hz. Peygamber ona tahnîkte bulunarak ona Hüseyin ismini verdiği ile ilgili rivâyet şu şekildedir:

*"Hasan doğduğunda ona 'Harb' ismini verdim. Ebu Harb Künyesi ile anılmak hoşuma gidiyordu. Nebi (sav) geldi ve ona tahnîk yaptı. "Oğluma ne isim verdiniz?" dedi. 'Harb' dedik. "Onun ismi Hasan'dır" dedi. Sonra Hüseyin doğdu. Ona 'Harb' ismini verdim. Nebi (sav) geldi ve ona tahnîk yaptı. "Oğluma ne isim verdiniz?" dedi. 'Harb' dedik. "Onun ismi Hüseyin'dir." dedi."*¹⁸⁴

Hz. Hüseyin'in annesi Hz. Fâtıma doğumunun yedinci gününde başını tıraş ederek ağırlığınca gümüş tasadduk etmiştir. Dedesi Hz. Peygamber de o doğduğu zaman kulağına ezan okuyarak adını koymuştur.

Hz. Hüseyin Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer dönemlerinde meydana gelen mühim olaylarda bizzatıhi bulunmamıştır. Hz. Osmân döneminde ise onun şehid edilmesi için toplanan isyancılara karşı ağabeyi Hz. Hasan'la birlikte onu korumakla

¹⁸⁰ Buhârî, "Sulh", 9 (No. 2704). Buhârî, "Fiten", 20 (No. 7109).

¹⁸¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l Gâbe*, 272-277.

¹⁸² İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 2: 295-301.

¹⁸³ Muhammed b. Ali eş-Şevkânî, *Derrü's-Sehâbe fî Menakibi'l- Kerabeti ve's-Sahâbe*, 607.

¹⁸⁴ el-Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehhâr müsnedi'l-bezzâr*, 2: 315. Nûreddin el-Heysemî, *Mecmau'z-Zevâ'id*, 8: 102. Muhammed Ali el-Ensârî, *el-Mevsuatü'l-Fıkhiyyetü'l-Müeyyessere: el-Mülhaku'l-Usuli*, 168.

görevlendirilmiştir.¹⁸⁵ Hz. Osmân'ın şehid edilmesinin ardından halifelik makamına gelen babası Hz. Alî ile ondan sonra gelen ağabeyi Hz. Hasan'ın halifelikleri süresince her zaman yanlarında olmuştur. Ancak Hz. Hasan'ın halifelik makamını Muâviye'ye bırakmasına karşı çıkmışsa da bu itirazı reddedilmiştir. Muâviye'nin halifeliği oğlu Yezîd'e bırakması üzerine diğer Müslümanlar gibi o da bu durumdan rahatsız olmuştur. Yezîd'in hilâfete gelmesinden sonra Hz. Hüseyin'in kendisine biat etmesi için yoğun faaliyetler içerisinde girmesine rağmen ona biat etmemiştir.¹⁸⁶

Kûfeliler, Hz. Hüseyin'i halifelik için Kûfe'ye çağırarak onun adına biat almaya başlayınca Hz. Hüseyin, Mekke'den çıkarak Kûfe'ye doğru yola koyulmuştur. İbni Abbâs ve Abdullah b. Zübeyr gibi önemli şahsiyetler onun Kûfelilere güvenmemesi ve oraya gitmemesi için ısrar etmişlerse de onu ikna edememişlerdir. Ailesiyle birlikte yola çıkıp Kerbela denen yere varan Hz. Hüseyin ve beraberindekiler Kûfe valisi Ubeydullâh b. Ziyâd tarafından susuz ve savunmasız bırakılmışlardır. Hz. Hüseyin savaşa yanaşmadığını bildirmesine rağmen, Ömer b. Sa'd'ın sancığıyla birlikte saldırması üzerine Hz. Hüseyin ve beraberindekiler 10 Muharrem 61/ 10 Ekim 680 senesinde Kerbela'da şehid edilmişlerdir.¹⁸⁷

Şehid lakabıyla meşhur olan Resulullah'ın biricik torunu Hz. Hüseyin, Hz. Peygamber, Hz. Ömer, annesi Hz. Fâtıma, babası Hz. Alî ve diğer bazı sahâbilerden sekiz hadîs rivâyet etmiştir.¹⁸⁸

1.7.11. İbrâhîm b. Mûsâ el-Eş'arî

İbrâhîm, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin en büyük çocuğudur. Medîne'de dünyaya gelmiştir. Hz. Peygamber tarafından adı konarak tahnîk edilmiş, onun hayır ve bereket duasına mazhar olmuştur.¹⁸⁹

İbrâhîm, Müslim, Nesâi ve İbn Mâce'de rivâyetlerine yer verilmiş sika bir râvî olarak kabul edilmektedir. İbrâhîm'den Şa'bi, Ebû Nuaym ve Ümâre b. Umeyr rivâyette bulunmuştur. Hicri yetmişli yıllarda vefat ettiği bildirilmiştir.¹⁹⁰

¹⁸⁵ et-Taberî, *Tarih-i Taberî*, 4: 392-393.

¹⁸⁶ İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 1: 392-399.

¹⁸⁷ İbn Hacer, *el-İsabe*, 1: 683. eş-Şevkânî, *Derrü's-Sehâbe*, 607.

¹⁸⁸ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 2: 345-356.

¹⁸⁹ Buhârî, "Akika", 1 (No. 5467). Buhârî, "Edeb", 109 (No. 6198). Müslim, "Âdâb", 5 (No. 2145).

¹⁹⁰ Abdüssettar eş-Şeyh, *A'lâmü'l-Huffâz ve'l-Muhaddisin*, (Beyrut: ed-Dâru's-Şamiyye, 1997), 1: 583. Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh el-İsfahân, *Zikrû Ahbâri Isbahân*, (b.y.: y.y. 1931), 1: 61.

1.7.12. Muhammed b. Nübayt

Muhammed b. Nübayt b. Cabir b. Mâlik b. Adi b. Harise b. Amr b. Zeydümenat b. Adi b. Amr b. Mâlik b. en-Neccar. Annesi, Ümmü Veled'dir. Muhammed, Harre vak'asında öldürülmüştür. Geriye ondan kimse kalmamıştır.¹⁹¹

Resûlullah döneminde dünyaya gelen Muhammed b. Nübayt, Resûlullah'a getirilmiş Resûlullah da kendisine getirilen diğer çocuklara yaptığı gibi Muhammed'e tahnîk yapmış ve ona adını koymuştur.¹⁹²

1.7.13. Muhammed b. Sâbit b. Kays

Muhammed b. Sâbit b. Kays b. Şemmas'ın annesi Belhublâ'dan Cemile bt. Abdullah b. Übey b. Selül'dür. Babası Hanzale'dir.¹⁹³ Muhammed'in nispleri el-Ensârî, el-Hazrecî, el-Medenî'dir.

Muhammed b. Sâbit'in doğumuyla ilgili anlatılan rivâyete göre:

“Cemile bt. Abdullah, Sâbit b. Kays'dan bedel karşılığı boşandıktan sonra bir çocuk doğurmuş ve onu hurma liflerine sararak babası Sâbit'e göndermiştir. Sâbit onu Resûlullah'a götürmüş, Resûlullah (sav) ona tahnîk yapmış Muhammed ismini koymuştur.”¹⁹⁴

Muhammed b. Sâbit, Hz. Peygamber'den, babası Sâbit b. Kays'tan, Ebû Hüzeyfe'nin kölesi Salim'den hadîs nakletmiştir. Ondan da oğlu İsmâil ve Yûsuf ile Muhammed b. Şihab ez-Zührî, Yakub b. Ömer b. Katade rivâyette bulunmuştur.¹⁹⁵

1.7.14. Muhammed b. Talha

Muhammed b. Talha'nın babası aşere-i mübeşşereden Talha b. Ubeydullâh, annesi ise Hamne bt. Caşş b. Riab'dır. Teyzesi Hz. Peygamber'in eşi Zeyneb bt. Caşş'tır. Muhammed b. Talha'nın künyesi Ebû Süleymân, nisbesi ise el-Kureşî, et-Teymî'dir.¹⁹⁶ Doğumu ile ilgili İbrâhîm b. Muhammed b. Talha'dan gelen bir rivâyet şu şekildedir:

“Hamne bt. Caşş, Muhammed b. Talha'yı doğurunca onu Hz. Peygamber'e getirdi ve ona isim koymasını istedi. Hz. Peygamber, 'Onun ismi Muhammed olsun,

¹⁹¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 7: 262.

¹⁹² İbn Hacer, *el-İsabe*, 6: 202.

¹⁹³ İbn Sa'd, *Tabakât*, 7: 83.

¹⁹⁴ Ebû'l-Hasen Nuruddin Ali b. Sultan Muhammed el-Kârî, *Şerhu's-Şifa*, thk. Abdullah Muhammed el-Halîlî, 1. Baskı (Beyrut: Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 1421/2001), 2: 390. İbn Abdülber, *el-İsti'ab*, 3: 423.

¹⁹⁵ el-Mizzî, *Tehzîbu'l-Kemâl*, 24: 552-553.

¹⁹⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, 1098-1099.

künyesi de Ebû Süleymân olsun. Çünkü ben, ismim ile künyemin birlikte olmasını istemem' dedi."¹⁹⁷

Başka bir rivâyette ise Hz. Peygamber'in "künyesi de Ebû'l-Kasım olsun" dediği bildirilmiştir. Doğduğunda dua ve tahnîk için Resulullah'a getirilerek tahnîk yapılmıştır. Muhammed b. Talha'nın da kendisine tahnîk amacıyla getirilen çocuklara tahnîk yaptığı rivâyet edilmiştir.¹⁹⁸

İbadete çok düşkün olan Muhammed b. Talha'ya çokça secde eden anlamına gelen es-Seccad lakabı verilmiştir. Sâlih bir genç olan Muhammed, Cemel vak'ası'nda öldürülmüştür.¹⁹⁹

1.7.15. Münzir b. Ebî Üseyd es-Sâidî

Hicretin sekizinci yılında dünyaya gelen Münzir'in annesi Selâme bt. Vehb b. Selâme'dir. Münzir, Ebû Üseyd Mâlik b. Rebiâ es-Sâidî'nin beş oğlundan biridir. Doğumundan sonra adının konulmasıyla ilgili Sehl b. Sa'd'dan (r.a) gelen bir rivâyet şöyledir:

*"Ebû Üseyd'in oğlu doğduğu zaman Hz. Peygamber'in yanına getirildi. Hz. Peygamber de çocuğu kendi uyluğu üzerine koydu. Babası Ebû Üseyd de orada oturmakta idi. Bu sırada Hz. Peygamber, önünde bulunan bir şeyle meşgul olup daldı. Ebû Üseyd O'nun meşguliyetini görünce oğlunun alınmasını emretti. Böylece çocuk, Hz. Peygamber'in dizi üzerinden alınıp geriye taşındı. Hz. Peygamber daldığı işten ayrılıp kendine gelince: 'Çocuk nerede?' diye sordu. Ebû Üseyd: 'Biz onu geriye çevirip iade ettik yâ Resûlullah!' dedi. Resûlullah: 'Onun ismi ne idi?' diye sordu. Babası: 'Fulân'dır' diye cevâb verdi. Resûlullah: 'Lâkin sen ona el-Münzir ismini ver!' buyurdu. Babası da o gün çocuğa el-Münzir ismini verdi."*²⁰⁰

Sahîhayn'da geçen bu rivâyette Münzir b. Ebû Üseyd'e isim verildiğinden bahsetmekte fakat tahnîk edildiği ile ilgili bir bilgi sunmamaktadır. İbn Hacer, Münzir b. Ebû Useyd ile ilgili rivâyetten bahsederken onun Hz. Peygamber'in tahnîk ve teberrüküne de mazhar olduğunu bildirmektedir.²⁰¹

Bedrüddin el-Aynî (ö. 855/1451), bu hadîsi ele alırken Hz. Peygamber tarafından Münzir'e bu isim verilmeden önceki adının ne olduğunu belirtmemektedir. Fakat babasının onu çirkin bir isimle isimlendirdiği için Hz. Peygamber'in ismini değiştirip bu

¹⁹⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, 7: 56-57.

¹⁹⁸ İbn Hacer, *el-İsabe*, 1: 156. Ahmet Nair, "Kur'an ve Sünnete Göre İsimlendirme", 76.

¹⁹⁹ el-Hâkim en-Nisâbûrî, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, thk. Mustafa Abdulkadir A'ta, 2. Baskı (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1422/2002), 3: 422-426. İbn Hacer, *el-İsabe*, 6: 15-18.

²⁰⁰ Buhârî, "Edeb", 108 (No. 6191). Müslim, "Âdâb", 5 (No. 2149).

²⁰¹ İbn Hâcer, *Fethu'l-Bârî*, 13: 196.

ismi koyduğunu belirtir. Yine el-Aynî naklettiği bir görüşe göre Hz. Peygamber, Ebû Üseyd'in kabilesinden olan ve Bedir ile Uhud gazvelerine katılan ardından Bi'r-i Maûne'de şehid edilen Münzir b. Amr'ın adını ona vermiştir.²⁰²

Münzir b. Ebî Üseyd, sika bir râvî olarak kabul edilir. Babası Ebû Üseyd'den dört hadîs nakletmiştir. Münzir'in vefat ettiği tarih ile ilgili bir bilgiye ulaşılamıştır.²⁰³

1.7.16. Nu'mân b Beşîr

Ensârdan hicretten sonra doğan ilk çocuk olan Nu'mân b. Beşîr, hicretten 14 ay sonra Rebiülahir ayında Medîne'de dünyaya gelmiştir. Annesi Abdullah b. Revâha'nın kız kardeşi Amre bt. Revâha'dır.²⁰⁴ Nu'mân'ın doğumu ile ilgili Muhammed b. Ömer'den rivâyet edildiğine göre:

*"Muhammed b. Sâlih, Âsım b. Ömer b. Katade'den, o da Yezîd b. Nu'mân b. Beşîr'den, o da babasından şöyle dediğini rivâyet etti: Ben Allah Resûlu'nün (sav) Medîne'ye hicretinden sonra Ensâr'ın dünyaya gelen çocuklarının ilkiyim. Abdullah b. Revâha'nın kız kardeşi olan annem Amre bt. Revâha, beni Allah Resûlü'ne götürmüş. O da kuru bir hurmayı çiğneyip üst damağıma sürmüş. Bende o hurmanın tadını bulmak için dilimi ağzımda döndürüp durmuşum. Bunun üzerine Allah Resûlü (sav), 'Ensâr hurmayı sever!' buyurmuştur."*²⁰⁵

Bir başka rivâyette de ise:

*"Nu'mân b. Beşîr'in annesi Amre bt. Revâha, onu hurma dalları içinde taşıyarak Hz. Peygamber'e götürdü. Resûlullah kuru bir hurma istedi; onu çiğneyip bebeğin üst damağına sürdü. Amre 'Ey Allah Resûlü! Onun malının ve çocuklarının çok olması için dua et!' dedi. Bunun üzerine Nebî (sav) 'Dayısının yaşadığı gibi yaşamasına gönlüm razı olmaz mı? Dayısı övülen birisi olarak yaşadı; şehit edildi ve cennete girdi.' buyurdu."*²⁰⁶

Nu'mân b. Beşîr, Emevîler döneminde Muâviye tarafından Kûfe valiliğine tayin edilmiştir. Ancak Yezîd tarafından Hz. Hüseyin'i desteklediği sebebine dayanılarak bu görevinden azledilmiştir. Bundan sonra Dımaşk'a yerleşmiştir. Abdullah b. Zübeyr halifeliğini ilan ettikten sonra onun yanına geçmiş ve onu desteklemiştir. Abdullah b. Zübeyr tarafından Humus valiliğine tayin edilmiştir. Ancak Mervân b. Hakem'in Emevî halifesi olmasının ardından 684 yılında öldürülmüştür.²⁰⁷

²⁰² Bedrüddin el-Aynî, *Umdetü'l-Karî Şerhi'l-Buhârî*, thk. Abdullah Mahmud Muhammed Ömer (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1421/2001), 22: 325.

²⁰³ İbn Hibbân, *es-Sikât*, 5: 419.

²⁰⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, 5: 363.

²⁰⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, 5: 363-364.

²⁰⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, 5: 364.

²⁰⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, 5: 363-366.

Nu‘mân, Hz. Âişe, Hz. Ömer, Abdullah b. Revâha’dan yaklaşık 124 hadîs rivâyet etmiştir. Kendisinden de oğulları Humeyd, Muhammed, Abdusselâm, Beşîr, Yezîd, Hakem ile kızları Amre ve Hamîde rivâyette bulunmuştur. Yine tabiîn âlimlerinden Şimâk b. Harb, Şa‘bî, Ebû İshâk es-Sebî, Ebû Kılâbe el-Cermî, İbn Âmir, Urve b. Zübeyr kendisinden rivâyette bulunmuştur.²⁰⁸

1.7.17. Sinân b. Seleme el-Hüzelî

Tam adı Sinân b. Seleme b. el-Muhabbîk el-Hüzelî’dir. Sinân b. Seleme’nin Huneyn Gazvesi sırasında doğduğu, doğum haberi babası Seleme b. el-Muhbik’e verildiğinde “onunla birlikte bana ondan daha sevgili olan Allah yolunda savaşacağım” diyerek Sinân’ı Resulullah’a götürdüğü, Allah Resulü’nün ona tahnîkte bulunarak ismi Sinân bıraktığı bildirilmiştir.²⁰⁹ Künyesi Ebû Abdurrahmân’dır. Künyesinin Ebû Cübeyr, Ebû Bişr, Ebû Hubten olduğu da nakledilmiştir.²¹⁰

670 yılında Sind bölgesinde Abdullah b. Sevvar öldürülünce Muâviye tarafından Suğûru Hind (Mekran) valiliğine liyakat sahibi biri arayışı sonunda bu mevkiye getirildi. Ancak beş ay sonra Ziyâd b. Ebih tarafından bu görevinden azledildi. Yerine getirilen Râşid b. Amr’ın vefatından sonra tekrar bu görevine getirildi. Burada İslâm ordusunun başına geçen Sinân b. Seleme Mekran’a yönelerek Hind sınırına ulaşarak pek çok yeri hâkimiyeti altına aldı. Bûdhîh’e kadar ulaşan Sinân b. Seleme, burada pusuya düşürülerek şehit edildi.²¹¹ el-Haccâc b. Yûsuf’un Irak valiliğinin son vakitlerinde 96/714 yılından birkaç yıl önce vefat ettiği bildirilmiştir.²¹²

Az hadîs rivâyet eden ve maruf bir râvî olan Sinân b. Seleme, Allah’ın Elçisi’nden, İbn Abbâs’tan ve Hz. Ömer’den rivâyette bulunmuştur. Ondanda Habib b. Numan, Katade b. Numan, Muâz b. Save ve Seleme b. Cenade gibi zatlar rivâyet etmişlerdir. Fakat Sinân b. Seleme’nin rivâyetleri mürsel sayılmıştır.²¹³

²⁰⁸ İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 10: 448.

²⁰⁹ İbn Abdülber, *el-İstî‘âb*, 2: 657.

²¹⁰ İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 4: 241.

²¹¹ Ebû’l-Hasen Ahmed b. Yahya el-Belâzürî, *Fütûhu’l-Buldân*, nşr. Muhammed Münib Mahyev, (Beyrut: Müessesetü’l-Mearif, 1987), 609.

²¹² İbnü’l-Esîr eş-Şeybanî, *Üsdü’l-Gâbe*, 358. İbn Sa’d, *Tabakat*, 9: 225.

²¹³ İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 4: 241.

1.7.18. Yahyâ b. Hallâd ez Zürakî

Tam adı Yahyâ b. Hallâd b. Râfi' b. Mâlik b. el-Aclân b. Amr b. Zûrayk'dır. Hazrec kabilesine mensuptur. Nisbeleri el-Ensârî, ez-Zürakî, el-Medenî'dir. Yahyâ b. Hallâd Hz. Peygamber döneminde dünyaya gelmiştir. Doğumu ile ilgili İbn Sa'd'da geçen bir rivâyette:

“Amr b. Âsım el-Kilabî, Hemmâm b. Yahyâ'dan, o da İshâk b. Abdullah'tan şöyle dediğini rivâyet etti: Bana Alî b. Yahyâ b. Hallâd'ı işiten biri anlattı; dedi ki: Yahyâ b. Hallâd doğduğunda Peygamber'e getirildi. Peygamber hurma ile tahnîk yaptı ve şöyle buyurdu: 'Ben onu Yahyâ b. Zekeriyâ'dan sonra kimseye verilmeyen bir adla isimlendireceğim.' Râvî dedi ki: Böylece onu Yahyâ diye isimlendirdi.”²¹⁴

Yahyâ b. Hallâd, Rufa'e b. Râfi' ez-Zürakî ve Ömer b. Hattâb'dan hadîs rivâyetinde bulunmuş sika bir râvîdir. Kendisinden de oğlu Alî b. Yahyâ, torunu Yahyâ b. Alî b. Yahyâ ve İshâk b. Abdullah b. Ebî Talha rivâyette bulunmuştur.²¹⁵

1.8. GÜNÜMÜZDE TAHNİK UYGULAMASINA RASTLANAN YERLER

Her toplum varlığını devam ettirebilmek için aileye ve daha sonrasında da çocuğa ihtiyaç duyar. Aile toplumun ayakta durmasını, çocuk ise o toplumun devamını sağlar. Bu sebeptendir ki çeşitli toplumlarda olduğu gibi ülkemizde de çocuğun doğumuyla birlikte gerek çocuk ve gerekse anne için çeşitli dinî ve kültürel temellere dayalı ritüeller uygulanır.

Ülkemizde çocuğun doğumundan önce çeşitli hazırlıklar yapılmaktadır. Çocuk doğduktan sonra çocuğa yönelik uygulamalar bölgelere göre farklılıklar ve benzerlikler içermektedir. Örneğin Isparta yöresinde çocuk doğunca evin damına kırmızı ve yeşil renkte iki bayrak asılır. Yeşil renkli bayrak çocuğun Müslüman doğduğuna, kırmızı renkli bayrakta savaş eri olacağına dair işarettir. Daha sonra çocuk tuza konulur.²¹⁶ Kağızman yöresinde ise yeni doğan bebeğin damağında bulunan ve “madavur” adı

²¹⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, 7: 75.

²¹⁵ Ebû Hâtım, *es-Sikât*, 5: 519. Ebü'l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdurrahman el-Mizzî, *Tehzibu'l-Kemâl fi Esmâi Ricâl*, thk. Beşar A'vvad Ma'ruf, 1. Baskı (Beirut: Müessetü'r-Risale, 1413/1992), 31: 294.

²¹⁶ Mehmet Halit Bayrı, “Isparta'da Doğum ve Çocukla İlişkili Adetler ve İnanmalar”, *Halk Bilgisi Haberleri*, /120, (Birinciteşrin 1941): 268-271.

verilen bir kabarcığı ebe patlatır. Madvuru alınan çocuğun hasta olmayacağı kanısı yaygındır.²¹⁷

Yeni doğan çocuğa isim verme çoğunlukla ilk yedi gün içinde yapılır. Özellikle doğumdan sonraki ilk üç gün Cuma gününe denk geliyorsa hayırlı olsun diye o gün isim konulur.²¹⁸ İsim verileceği zaman ailenin en ihtiyar erkeği çocuğu kucığına alarak kibleye dönerek sağ kulağına ezan, sol kulağına da kamet okuyarak ve sağ kulağına üç kez ismini söyler. Daha sonra da çocuk için dua edilir.²¹⁹

Ülkemizin bazı bölgelerinde çocuk doğduktan sonra tahnîk uygulamasında olduğu gibi çocuğun ağzına tatlı bir şey sürülürken aynı zamanda çocuk için dua edilmesi şeklinde bazı âdetler vardır. Doğumdan sonra çocuğa üç ezan geçmedikçe meme verilmez. Bu süre boyunca da, şekerli sudan kahve kaşığıyla çocuğun ağzına akıtılır.²²⁰ Bazı yörelerde ise çocuk ilk defa emzirileceği zaman bir hafız ya da hafız yoksa Kur'ân'ı okuyabilen bir kadın çağrılarak annenin memesine ve çocuğun ağzına Kur'ân okutulur. Çocuğun ahlâklı, terbiyeli ve sevimli olması amacıyla Kur'ân okunurken bir kadın her sayfa başında parmağını şekere batırarak çocuğun ağzına sürer.²²¹

Ülkemizde tahnîke benzer uygulamalar olmakla birlikte yapılan bazı yanlış uygulamalar da bulunmaktadır. Örneğin ülkemizin bazı yörelerinde “ağız sütü” adı verilen annenin memesinden sağılan kolostrumun atılarak yerine bal suyu veya şekerli su verilmektedir. Ancak kolostrum adı verilen mayıde de bebekleri enfeksiyon hastalıklarına karşı koruyan antikorlar yüksek oranda bulunmaktadır. Bunun içindir ki kolostrumun kesinlikle bebek tarafından emilmesi sağlanmalıdır. Nitekim kolostrum bebek için ilk koruyucu aşı niteliğindedir.²²²

²¹⁷ Fatih Yücel, “Kağızman'da Halkbilimi 2”, *Halk Bilimi- Eski (ODTÜ Türk Halk Bilimi Topluluğu)*, /10 (Temmuz 1975): 13-16.

²¹⁸ Mehmet Halit Bayrı, “İstanbul'da Doğum ve Çocukla İlişkili Adetler ve İnanmalar”, *Halk Bilgisi Haberleri*, /112 (Şubat 1941): 76-86.

²¹⁹ Haşim Şekip Işık, “Trakya'da Doğum Gelenekleri”, *Halk Bilimi- Eski (ODTÜ Türk Halk Bilimi Topluluğu)*, 5/36 (Şubat 1978): 27. Bayrı, “İstanbul'da Doğum ve Çocukla İlişkili Adetler ve İnanmalar”, 86. Bayrı, “İsparta'da Doğum ve Çocukla İlişkili Adetler ve İnanmalar”, 268-271.

²²⁰ Bayrı, “İstanbul'da Doğum ve Çocukla İlişkili Adetler ve İnanmalar”, 76-86.

²²¹ Orhan Acıpayamlı, *Türkiye'de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1974), 66.

²²² Asaf Ataseven, “Çocuğun Süt Dönemi ve Süt ile Beslenmesi”, *İslâm'da Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu*, ed. İbrahim Canan (İslâmi İlimler Araştırma Vakfı Tartışmalı İlimi Dizinler), 267.

Ülkemizin bazı yörelerinde yeni doğan çocuğun damağına çok az miktarda bal sürülür. Balın fazla olması durumunda zararlı olacağı düşüncesiyle bu işlem bilen biri tarafından yapılır.

Cumhuriyet döneminde Şırnak ilinin Cizre ilçesine bağlı Celekan köyünde de bazı yeni doğan çocukların doğumlarından kısa süre sonra Şeyhe götürülerek tahnîk yapıp adının konulması sünnetinin uygulamasına rastlanmaktadır.²²³

Tahnîk uygulamasının örneklerine ülkemizde çok az rastlanmasına karşın Suriye’de çok yaygın bir şekilde rastlanmaktadır. Yeni doğan çocuklara herhangi bir şey yedirilip, içirilmeden bir âlime götürülür. O zatta bir hurma alıp, çiğner ardından o hurmayı bebeğin damağında ovuşturur.²²⁴

Suriye örneğinde olduğu gibi Endonezya, Malezya, Singapur, Afganistan, Pakistan gibi dünyanın çeşitli İslâm ülkelerinde tahnîkin çeşitli şekillerde uygulamalarına rastlamaktayız.²²⁵

1.9. TAHNİK’İN HİKMETİ

Müslümanların çocuklarına tahnîk yapmaları onların Hz Peygamber’i örnek almalarından dolayıdır. Çünkü Resûlullah’ı örnek almak insanı dünya ve ahiret mutluluğuna ve bahtiyarlığına erİştirileceğine inanılır. Bazı âlimler tahnîk uygulamasının bazı hikmetleri barındırdığını ve bu hikmetlerin şunlar olduğunu bildirmişlerdir:

1- Tahnîk sünnetinin hikmeti; onun çocuğun ağız ve çene kaslarını harekete geçirerek kuvvetlendirmesi ve böylelikle annesinin göğsünü daha rahat ve çabuk tutmasını sağlamaktır.²²⁶

²²³ İbrahim Baz, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Irak ve Suriye’ye Göçen Cizreli Alim ve Sufiler”, *Uluslararası Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre Sempozyumu*, ed. M. Nesim Duru (İstanbul, 2012), 52. Mezkûr kaynakta, “Molla Ramazan el-Buti, oğlu Muhammed Said Ramazan el-Buti 1929 yılında Cizre’ye bağlı Celekan köyünde dünyaya geldi. Babasının o dünyaya gelene dek doğan bütün evlatları öldüğü için doğumun ardından onu hocası Şeyh Muhammed Said Seyda’nın yanına götürdü ve ondan dua talep etti. Şeyh Seyda çocuğa tahnîk uygulayarak isim vermiştir.”

²²⁴ Erol Erkan, “Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği”, *İlahiyat Akademi Dergisi*, /4 (Nisan 2017): 25.

²²⁵ Al-Mawaddah Mosque, “Tahnîk & Tahliq” (Erişim 22 Mart 2024). <https://almawaddah.sg/tahnîk-tahliq-2/>. Vivvyusof, “Sarah’s tahnîk”, *Instagram* (1 Aralık 2018). <https://www.instagram.com/p/BpJ1L-qlZyQ/?igsh=MTZzNTRkMWIwbDU2eQ==>

Al-Albait Palestine, “Sünneti tahnîkü’l-mevlûd”, Youtube (23 Şubat 2013). <https://youtu.be/GYpx4uyp3sE?si=wp9Aht2jvAIFL-1r>. Dr Abdulaziz al-Khateeb al-Hasanî, “Tahnîkü’l-mevlûd”, Youtube (15 Şubat 2021). https://youtu.be/chQs2kYJJuo?si=Wjt_j0Sb40G6Jlho

2- Tahnîkin bir diğerk hikmeti de bu uygulamanın çocuğun ruhunda bazı olumlu etkilerinin olduğudur. Tahnîk için sâlih ve takva sahibi bir zata götürülerek tahnîkin yerine getirilmesi aynı zamanda onun hayır duasına mazhar olmasına ve böylece çocuğun daha yaşamının ilk başlarında mübarek ve takva ile mevsuf bir kişilik kazanmaya başlamasını sağlamaktadır.”²²⁷

3- Bebeğin yemesinde ve içmesinde sorun olup olmadığını anlamaktır.²²⁸

4- Çocuğun tahnîk edilmesi onun inançlı bir birey kimliği kazanmasını sağlamaya ve Allah’tan lütuf beklentisi içinde olma fikrine dayanmaktadır.²²⁹

İbn Hacer, çocuğun hurma ile tahnîk edilmesinin onu yemeye alıştırdığı ve bunun takviye amacıyla yapıldığını söylemiştir. Bedreddin el-Aynî ise, çocuğun yemek yeme vaktiyle tahnîk zamanı arasında yaklaşık iki yıl olduğundan İbn Hacer’in bu görüşünü reddetmiştir.²³⁰

1.10. GENEL DEĞERLENDİRME

Resûlullah içinde yaşadığı ve elçi olarak gönderildiği toplumun bütün âdetlerini reddedip yeni uygulamalar koymak yerine bu sosyal alışkanlıklarını düzenlemiştir. İslâm dinine uygunluğuna göre kimi uygulamaları devam etmesinde bir sakınca bulmamış, kimi uygulamaları düzenleyerek/ıslah ederek devam etmesini sağlamıştır. İslâm dininin özüne ters olanları da kesin bir dille reddederek yürürlükten kaldırmıştır.

Hz. Peygamber’in yeni doğan çocuklara yönelik uygulamalarından biri olan tahnîk uygulamasının, elçilik görevinden önce de uygulamasına dair rivâyet bulunması tahnîkin onun yeni koymuş bir sünneti olmadığını göstermektedir. Resûlullah tahnîki tek başına bir uygulama olarak gerçekleştirmemiş bu işlem sırasında çocuğa hayır ve bereket duasında bulunarak ona güzel bir isim de koymuştur. Bunun için tahnîk ve beraberindeki uygulamaların çocuğa maddi ve manevi olumlu etkilerinin olduğu düşünülmektedir. Yeni doğan çocuklarda meydana gelen hipoglisemi ve tedavi yöntemleri ile tahnîk arasındaki benzerlik aralarında ilişki olabileceği düşüncesini oluşturmaktadır.

²²⁶ Necati Yeni el - Hüseyin Kayapınar, *Süneni Ebû Davud Terceme ve Şerhi*, (İstanbul: Şamil Yayıncılık, 2003), 16: 378.

²²⁷ Yeni el - Kayapınar, *Süneni Ebû Davud Terceme ve Şerhi*, 16: 378.

²²⁸ Enbiya Yıldırım, *Peygamberimiz Çocuklarla*, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2021), 8.

²²⁹ el- Aynî, *Umdetü’l-Kârî*, 21: 123-124.

²³⁰ el- Aynî, *Umdetü’l-Kârî*, 21: 123-124.

Hz. Peygamber tarafından tahnîk edildikleriyle ilgili on sekiz kişinin bilgisine ulaşılmıştır. Bunlar sahâbe kabul kıstaslarını geniş tutan ehl-i hadîsin terkiğine göre sahâbî kabul edilmiştir. Bunların tahnîk edilmeleriyle ilgili gelen rivâyetlerin kimisi geniş bir şekilde kütüb-i sitte’de yer almasına rağmen kimileri ile ilgili ise sadece tahnîk edildiklerine dair bilgiler tabakât kitaplarında geçmektedir. Hz. Peygamber’den sonra onu takip eden ashabının çocuklara tahnîk yaptıklarıyla ilgili rivâyetlere ulaşamamıştır. Fakat daha sonraki dönemlerde Resûllah’ın sünnetine ittiba gayesiyle uygulamanın müstehâb olduğu bildirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

TAHNİK İLE İLGLİ HADİSLER

Bu bölümde Hz. Peygamber'in tahnîk meselesi ile ilgili temel hadîs kaynaklarında bulunan hadîsler ele alınarak tahrîc ve değerlendirmede bulunulmuştur. Hadîsler incelenirken sahâbe râvîlerine göre alfabetik bir sıra ile ele alınmıştır.

2.1. HZ. ÂİŞE RİVÂYETİ-1

Bu konuyla ilgili ilk hadîs Müslim'in Edeb bölümü, “Doğan Çocuğun Doğumuna Müteakıb Damağın Ovmamanın ve Damağın Ovacak Sâlih Bir Kimsenin Yanına Götürülmesinin Müstehâblığı, Doğduğu Günde Çocuğa İsim Verilmesinin Cevazı, Abdullah, İbrâhîm vs. Peygamberler'in İsimleriyle İsimlendirmenin Müstehâblığı Babı”nda Hz. Âişe'den şu şekilde rivâyet edilmiştir:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ ، (يَغْنِي ابْنَ عُرْوَةَ) ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُؤْتَى بِالصِّبْيَانِ فَيَبْرِكُ عَلَيْهِمْ وَيُحَكِّمُهُمْ

Ebû Bekr b. Ebî Şeybe→ Abdullah b. Nümeyr→ Hişâm ibn Urve→Urve→ Hz. Âişe

HZ. ÂİŞE'DEN ŞU ŞEKİLDE RİVÂYET EDİLMİŞTİR:

“Resûlullah'a küçük çocuklar getirilirdi ve o da kendilerine bereket ve saadet duasında bulunur, onlara tahnîk yapardı.”²³¹

2.1.1. Hadîsin Tahrîci

Müslim'de geçen bu hadîsin isnâd zincirinde ismi geçen râvîler ile ilgili temel bilgileri tablo şeklinde aşağıdaki gibi vermede fayda mülâhaza edilmektedir.

İsnâd zincirinin râvîlerini ibtidasından müntehasına kadar sırasıyla şu şekilde vermek mümkündür:

²³¹ Müslim, “Âdâb”, 5 (No. 2147).

Tablo 2.1. Ebû Bekr b. Ebî Şeybe Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhîm b. Osmân	Hocaları	Ebû Kureyb Muhammed b. Alâ
Meşhur ismi	Ebû Bekr b. Ebî Şeybe		Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî
Künyesi	Ebû Bekr		Yahyâ b. Saîd el- Kettân
Nisbesi	el-Absî, el-Kûfî	Talebeleri	Müslim
Derecesi	Sika ²³² , Hâfız ²³³		Buhârî, Ebû Dâvûd, İbn Mâce İbn Sa'd, Baki b. Mahled, Ebû Zür'a er- Razi
Tabakası	10	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 33: 98-99.
Vefat tarihi	235/849		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 6: 2-4.

Tablo 2.2. Abdullah b. Nümeyr Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî	Hocaları	Ebû'l Munzir Hişâm b. Urve
Meşhur ismi	Abdullah b. Nümeyr		Ebû Muhammed Süleymân b. Mihran el-Kûfî
Künyesi	Ebû Hişâm		Ebû Osmân Ubeydullâh b. Ömer b. Hafs el-Hattâb el-Kureşî
Nisbesi	el-Hemdânî, el-Kûfî	Talebeleri	Ebû Kureyb Muhammed b. Alâ
Derecesi	Hüccet ²³⁴ , Sika, Sâhibu'l-Hadîs min Ehl-i Sünne ²³⁵		Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybanî Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe
Tabakası	Etbau' Tabîîn	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 16: 225-229.
Vefat tarihi	199/815		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 6: 57-58.

²³² Adalet ve zabt sıfatlarını tam olarak taşıyan râvî. Bk. Aydın, "Sika", 138. Talat Koçyiğit, "Sika", *Hadis İstılahları*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1980), 398.

²³³ Metin ve senedleriyle yüzbin hadisi bilip ezberlemiş olan, bunların râvîlerini, hayat hikayeleri ve cerh ve ta'dil yönleriyle bilen hadîs âlimi. Bk. Aydın, "Hâfız", 66.

²³⁴ Hadîs sahasındaki ehliyeti herkes tarafından kabul edilen, rivâyet ettiği hadîslerle ihticâc edilmeye lâyık kimse. Üçyüzbin hadîs bilen hadîs âlimi. İbn Ebi Hatim'in tertibine göre râvînin adalet ve zabt yönünden en yüksek mertebede olduğunu gösteren bir tabirdir. Bk. Aydın, "Hüccet", 70. Koçyiğit, "Hüccet", 138.

²³⁵ Hadîsle amel etmeye, bilhassa hadîsten öğrendiklerini tatbik etmeye gayret eden kimse. Bk. Aydın, "Sâhibu'l-Hadîs min Ehl-i Sünne", 134.

Tablo 2.3. Hişâm b. Urve Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Ebû'l Münzir Hişâm b. Urve b. ez-Zübeyr b. Avvâm	Hocaları	Ebû Abdillâh Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm
Meşhur ismi	Hişâm b. Urve		Fâtıma bt. Münzir
Künyesi	Ebû'l-Münzir, Ebû Abdillâh, Ebû Bekr		Abdullah b. Zübeyr
Nisbesi	el-Esedî, el-Kureşî, ez-Zübeyrî	Talebeleri	Abdullah b. Nümeyr el-Hemdânî
Derecesi	Sika		Şu'be b. Haccâc
			Ma'mer b. Râşid
Tabakası	5 (Tabiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 30: 232-241.
Vefat tarihi	146/763		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 11: 48-51.
			İbn Sa'd, <i>Tabakâtü'l-Kübrâ</i> , 7: 462.

Tablo 2.4. Urve b. Zübeyr Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Urve b. ez-Zübeyr b. el-Avvâm b. Hüveylid	Hocaları	Âişe bint Ebî Bekr es-Sıddık (r.a)
Meşhur ismi	Urve b. Zübeyr		Esmâ bint Ebî Bekr es-Sıddık (r.a)
Künyesi	Ebû Abdillâh		Abdullah b ez-Zübeyr b. el-Avvâm
Nisbesi	el- Kureşî, el-Esedî	Talebeleri	Hişâm b. Urve
Derecesi	Sebt ²³⁶ , sika, meşhur fakih		Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydullâh İbn Şihab ez-Zühri
			Ebû'l- Esved Muhammed b. Abdurrahmân
Tabakası	3 (Tâbiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 20: 11-24.
Vefat tarihi	94/713		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 7: 180-185.

²³⁶ Özü-sözü doğru, zabtı tam, hüccet sayılan râvî. Bk. Aydınlı, "Sebt", 136.

Yukarıdaki tablolarda da görüldüğü üzere râvîlerin hepsi güvenilirliklerine delalet eden nitelemelerle vasıflandırılmışlardır. Râvîler arasında hoca-talebe ilişkisi olduğu görülmektedir. Vefat tarihleri göz önünde bulundurulduğunda her râvînin rivâyeti üst tabakasından almış olması imkân dâhilindedir. Dolayısıyla senedin muttasıl olduğu ve hadîsin sahîh olduğu söylenebilir.

Rivâyetin sahâbî râvîsi Hz. Peygamber'in sadık dostu Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk ve Ümmü Rûmân bt. Âmîr'in kızı olan Hz. Aişe'dir.²³⁷ Hz. Âişe Mekke'de dünyaya gelmiştir. Hicretin birinci senesinde Şevval ayında Resulullah ile evlenen Hz. Aişe'nin bu evliliğinde vahyin etkili olduğu bildirilmiştir.²³⁸ Hz. Aişe, kız kardeşi Hz. Esmâ'nın oğlu Abdullah b. Zübeyr'in ismiyle künyelenmiştir. Bu künye bizzat Resulullah tarafından verilmiş ve böylelikle kendisine Ümmü Abdullah denmiştir.²³⁹

Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir'in Medine'ye hicretlerinden sonra Resulullah'ın ve babasının yönlendirmesiyle ailesi ile birlikte Medine'ye hicret etmiştir. Medine'ye hicretten sonra Hz. Peygamber ile evlenmiştir.²⁴⁰ Daha önce babası ve annesi Ümmü Rûmân'ın terbiye ve eğitiminden geçen Hz. Aişe artık Resulullah'ın yanında ilim tahsilinde bulunmuş ve böylelikle yüksek bir ilmî ve ahlakî kimlik kazanmıştır. Ümmü'l-mü'minîn olarak nitelenen Hz. Aişe, Resulullah ile dokuz yıl süren evlilikleri süresince her daim onun sevgi, muhabbet ve duasına mazhar olmuştur.²⁴¹

Kendisini derinden üzüntüye boğan İfk hadisesinden sonra inen Nûr sûresinin 11-21. ayetlerinde onun temiz ve faziletli kişiliği ayet ile sabit olmuştur. Hz. Peygamber'in vefatından sonra ilmi alanda önemli şahsiyetlerin başında olmuştur. Allah'ın Elçisinden aldığı ilmi insanlarla paylaştığı Hz. Aişe'ye özellikle kadınlar ile ilgili konularda sıklıkla danışılmıştır. İlk üç halife döneminde herhangi bir siyasî faaliyet içine dahil olmamıştır. Hz. Osman'ın evinin muhasara edilip şehit edilmesi sırasında Mekke'de bulunan Hz. Aişe, Hz. Osman'ın haksız yere şehit edildiği ve katillerinin hemen bulunup cezalandırılması gerektiğini savunmuştur. Daha sonra beraberindekiler ile Basra'ya geçmiştir. Bu süreçte Hz. Ali ile aralarında Cemel vak'ası meydana gelmiştir. Daha

²³⁷Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî et-Türkmânî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, thk. Şuayb el-Arnaûd, 2. Baskı (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1402/1982), 2: 135.

²³⁸İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8: 231-235.

²³⁹İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Ğâbe*, 1550-1551.

²⁴⁰Buhârî, "Nikâh", 36 (No. 5127).

²⁴¹Buhârî, "Salât", 69 (No. 454).

sonraları ise bu olay onu derinden üzmüştür. Hicri elli yedi yılı Ramazan ayında vefat etmiştir.²⁴²

Rivâyetlerini doğrudan Resulullah'tan almıştır. Bunun yanında babası Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Fâtıma, Sa'd b. Ebî Vakkas gibi sahabîlerden de rivâyette bulunmuştur. Kendisinden de Hz. Esmâ, Abdullah b. Zübeyr, Urve b. Zübeyr, Ebû Hureyre, İbn Abbas, Saîd ibnu'l-Müseyyeb, İbn Kays, Hafsa bt. Abdurrahman, Amra bt. Abdurrahman gibi birçok kişi rivâyette bulunmuştur. Talebelerinin sayısının 200 civarı olduğu bildirilmiştir.²⁴³

Ebû Dâvûd'un iki farklı tarikle aldığı rivâyet *Sünen*'inde Kitabü'l-Edeb'de "Çocuk Doğunca Kulağına Ezan Okunur" babında şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ ح وَحَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُوسَى حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يُؤْتِي بِالصِّبْيَانِ فَيَدْعُو لَهُمْ بِالْبِرْكَةِ - زَادَ يُوسُفُ - وَبُحَيْكُهُمْ وَلَمْ يَذْكُرْ بِالْبِرْكَةِ

Osmân b. Ebî Şeybe → Muhammed b. Fudayl → Hişâm b. Urve → Urve → Hz. Âişe; Yûsuf b. Mûsâ → Ebû Üsame → Hişâm b. Urve → Urve → Hz. Âişe

Hiz. Âişe(r. anha) demiştir ki: "(Yeni doğan) çocuklar Resûlullah'a (sav) getirildi. (Hz. Peygamber de) onlara bereketle dua ederdi."²⁴⁴ Ebû Dâvûd dedi ki: Yûsuf b. Mûsâ bana bu hadîsi aktarıırken: "ve onlara tahnîkte bulunurdu" ifadesini ekledi. Ancak "onlara bereketle (dua ederdi)" ifadesini rivâyet etmedi.

İsnâd zincirinin râvîleri sırasıyla şu şekildedir:

²⁴² İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4:435-437.

²⁴³ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 12: 433-436.

²⁴⁴ Ebû Dâvud, "Edeb", 115 (No. 5106).

Tablo 2.5. Yûsuf b. Mûsâ er-Razî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Yûsuf b. Mûsâ b. Râşid b. Bilal	Hocaları	Ebû Üsame Hammâd b. Üsame
Meşhur ismi	er-Razî, Yûsuf b. Mûsâ el-Kettân		Ebû Abdillâh Cerir b. Abdülhamid
Künyesi	Ebû Yakub		Ebû Muhammed Ubeydullâh b. Mûsâ
Nisbesi	El-Kettân, er-Razî, el-Bağdadî	Talebeleri	Ebû Dâvûd
Derecesi	Sadûk ²⁴⁵ , Lâ be'se bih ²⁴⁶		Ahmed b. Ömer b. Abdulhalik el-Bezzar
			Ebû Bekr Muhammed b. İshâk
Tabakası	10	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 32: 465-467.
Vefat tarihi	253/867		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 11: 425.

Tablo 2.6. Ebû Üsame Hammâd b. Üsame Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Hammâd b. Üsame b. Zeyd	Hocaları	Ubeydullâh b. Amr b. Hafs
Meşhur ismi	Ebû Üsame Hammâd b. Üsame		Ebû Bürde Büreyd b. Abdullah
Künyesi	Ebû Üsame		Hişâm b. Urve
Nisbesi	el-Kureşî, el-Kûfî, el-Hâşimî	Talebeleri	Yûsuf b. Mûsâ el-Kettân
Derecesi	Hüccet, Sika, Sebt		İshâk b. İbrâhîm b. Nasr
			Ebû Bekr b. Ebî Şeybe
Tabakası	9 (Etbau' Tabiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 33: 27.
Vefat tarihi	200/816		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 3: 2-3.
			İbn Sa'd, <i>Tabakâtü'l-Kübrâ</i> , 8: 517.

²⁴⁵ Râvîlerin tadilinde kullanılan bir tabirdir. İbn Salah'a göre ikinci mertebede yer alır. Haklarında bu tabirin kullanıldığı bir kimsenin hadîsleri ancak itibar için alınır. Çünkü bunlar, râvînin zabt vasfına sahip olduğuna kesinlikle delalet etmezler. Böyle bir râvînin rivâyet ettiği hadîs yazılır ve araştırılır. Bk. Koçyiğit, "Sadûk", 375. Aydınli, "Sad'uk, 132.

²⁴⁶ "Bir beis yoktur" veya "fena değil" manasına gelir. Yahya b. Ma'in'in ifadesine göre bir râvî hakkında lâ be'se bih denilirse bu söz onun sika olduğuna delalet eder. Böyle bir râvînin rivâyet ettiği hadîs yazılır ve araştırılır. Bk. Koçyiğit, "Lâ be'se bih", 203. Aydınli, "Lâ be'se bih", 86.

Ebû Dâvûd'un rivâyeti aldığı hocası Yûsuf b. Mûsâ, Ebû Üsame'den, o da Hişâm b. Urve'den, O da Urve b. Zübeyr'den, o da Hz. Âişe'den rivâyette bulunmuştur. Hişâm b. Urve ve Urve b. Zübeyr hakkında yukarıda bilgi verilmiş burada tekrar değinilmemiştir. Ebû Dâvûd'tan gelen rivâyetin diğer râvîleri ise şunlardır:

Tablo 2.7. Ebû'l Hasen Osmân b. Ebî Şeybe Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Osmân b. Muhammed b. Ebi Şeybe İbrâhîm	Hocaları	Muhammed b. Fudayl
Meşhur ismi	Ebû'l Hasen İbn Ebî Şeybe		Ebû Abdillâh Cerir b. Abdülhamid
Künyesi	Ebû'l-Hasen		Süfyân b. Uyeyne
Nisbesi	el-Absî, el-Kûfî	Talebeleri	Ebû Dâvûd
Derecesi	Sika, sika-me'mûn ²⁴⁷ , sadûk		Ebû Ya'lâ el-Mevsilî
Tabakası	10		Abdullah b. Ahmed b. Hanbel
Vefat tarihi	239/853	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 19: 478-487.
			İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 7: 149-151.

Tablo 2.8. Muhammed b. Fudayl Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Muhammed b. Fudayl b. Gazvân b. Cerir	Hocaları	Hişâm b. Urve
Meşhur ismi	Muhammed b. Fudayl		Âsım el-Ahvel
Künyesi	Ebû Abdirrahman		Yahyâ b. Saîd el-Ensârî
Nisbesi	ed-Dabbî, el-Kûfî	Talebeleri	Süfyân es-Sevrî
Derecesi	Sika, Sadûk, leyse bihi be's ²⁴⁸		Ahmed b. Hanbel
Tabakası	9 (Etbau' Tabiîn)		Osmân b. Ebî Şeybe
Vefat tarihi	195/811	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 26: 293-298.
			İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 9: 405-406.

²⁴⁷ Râvîlerin tadilinde kullanılan bir tabirdir. Böyle bir râvînin rivâyet ettiği hadîs yazılır ve araştırılır. İhtibâr için alınır. Bk. Koçyiğit, "me'mûn", 215. Aydınlı, "me'mûn", 95.

²⁴⁸ Zehebî ve Irakî'ye göre ta'dîlin 3. mertebesinde bulunan bir râvî için kullanılan bir sîga. Böyle bir râvînin rivâyet ettiği hadîs yazılır ve araştırılır. Bk. Aydınlı, "Leyse bihi Be's", 88. Koçyiğit, "Leyse bihi Be's", 204.

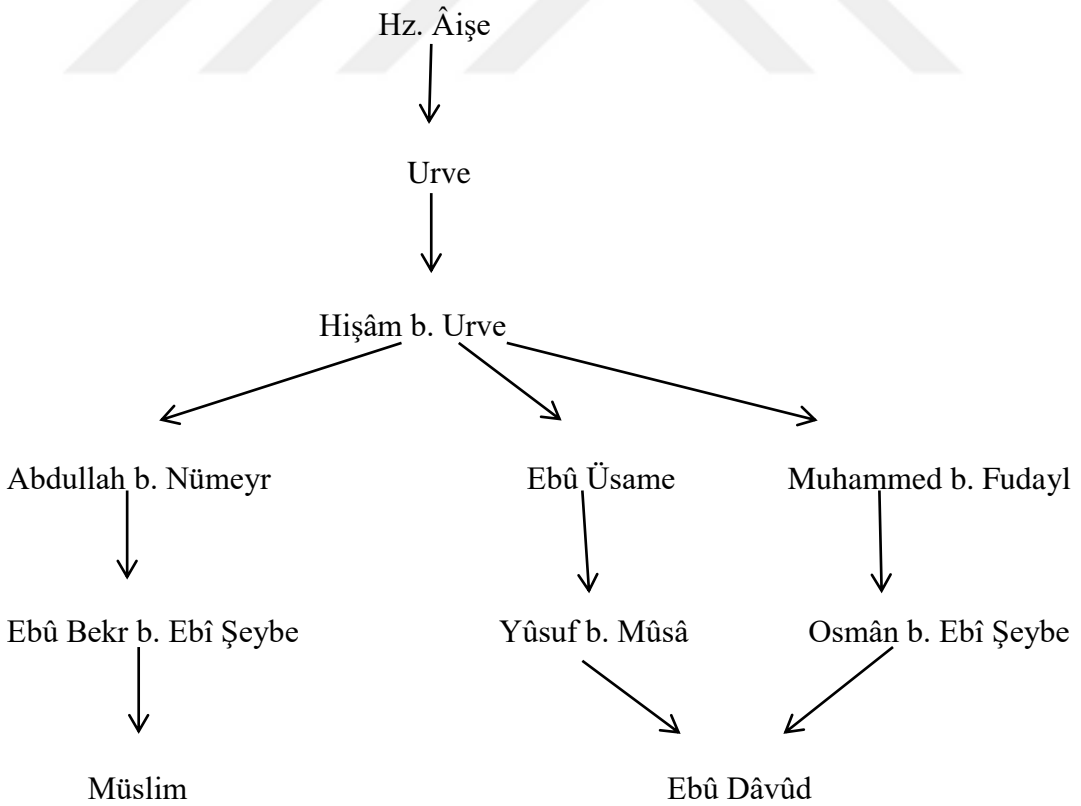
İsnâdın diğer iki râvîsi Hişâm b. Urve ve Urve b. Zübeyr hakkında yukarıda bilgi verilmiş burada tekrar değinilmemiştir.

Ebû Dâvûd'dan gelen rivâyetin her iki tarikinde bulunan ve yukarıdaki tablolarda haklarında bilgi verilen râvîler arasında hoca ve talebe ilişkisi olduğu, vefat tarihleri itibariyle de birbirleriyle görüşmelerinin imkân dâhilinde olduğu görülmektedir. Râvîler sika ve sadûk kabul edilmektedir. Aynı zamanda isnâd zincirinde kopukluk bulunmamaktadır.

Ebû Dâvûd, bu hadîsi kendisine rivâyet eden şeyhi Yûsuf b. Mûsâ'nın rivâyetinde "ve onlara tahnîkte bulunurdu" cümlesini de eklediğini ancak Osmân b. Ebî Şeybe rivâyetinde bulunan "onlara bereketle dua ederdi" cümlesini rivâyet etmediğini bildirmiştir.

Hz. Peygamber'in çocuklara tahnîkte bulunması ile ilgili Hz. Âişe hadîsinin rivâyet sürecine ait isnâd şeması şu şekildedir:

Şekil 2.1. Hz. Âişe Rivayeti-1 İsnâd Şeması

Müslim'in hocası olan İbn Ebî Şeybe, rivâyeti *Musannef*'inde İbn Nümeyr → Hişâm b. Urve → Urve → Hz. Âişe tarikiyle rivâyet etmiştir.²⁴⁹ Rivâyette metin yönünden bir farklılık bulunmamaktadır. Müslim'in rivâyeti aynı isnâdla hocasından aldığı şekilde rivâyet ettiği görülmektedir.

2.1.2. Değerlendirme

Hiz. Âişe'den rivâyet edilen hadîs, muttasıl bir senedle nakledilmiştir. Râvîlerin hepsi güvenilir olduğu için sahîh bir isnâdı olduğu söylenebilir. Isnâd zinciri Hişâm b. Urve'de birleşerek tek bir tarikla devam etmektedir. Rivâyetin Ebû Dâvûd tarikinde Osmân b. Ebî Şeybe rivâyetinde “ve onlara tahnîkte bulunurdu” ifadesinin olmaması ve Yûsuf b. Mûsâ rivâyetinde de “onlara bereketle (dua ederdi)” ifadesinin olmaması râvîlerin tasarrufundan kaynaklı bir durum olabilir.

Tahnîk tek başına bir muamele olmayıp çocuğa dua edilmesi ve adının konulması gibi bir dizi pratikle birlikte olmaktadır. Hiz. Peygamber kendisine getirilen çocuklara tahnîk yaparken aynı zamanda onlara hayır ve bereketle dua ettiğini bu rivâyette görmekteyiz. Resûlullah'ın çocuklar için dua edilmesi ile ilgili uygulamaları ve Resûlullah'tan bu konuda gelen haberler bunun sünnetteki önemini göstermektedir. Buhârî'nin bu konu için “Çocuklara bereketle dua ve başlarını okşama babı”²⁵⁰ şeklinde bir bab oluşturması da, meselenin sünnetteki yerini tescil etmektedir.

Hiz. Peygamber'in dua ederken bereketle dua ettiğini görmekteyiz. Bereket kavramı “bir nesnenin artıp çoğalması” anlamında kullanılmış, “bir şeye hayrı ilahinin sübûtu” ve “bir şeyin ziyade ve saadeti barındırması” şeklinde de tarif edilmiştir.²⁵¹ Bereket kavramı insanların her türlü bolluk, nimet ve hayrın Allah'ın kendilerine bir lütfu olduğuna inanmalarını sağlar. Çünkü bereket kavramı insanın bu dünya ve ahiretle ilgili kayıp ve kazançlarını ilgilendirmektedir.²⁵²

Hiz. Peygamber'den sonraki dönemlerde çocukların sâlih bir zata götürülerek tahnîk edilmesi de sünnete ittiba etmenin yanında teberrük gayesi ile de olmuştur. Teberrük Resulullah'a mahsus bir durum olduğu ve bundan dolayı da tahnîk'in Hiz.

²⁴⁹ İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 7: 378.

²⁵⁰ Buhârî, “Deavât”, 31 (No. 6352, 6353, 6354, 6355, 6356).

²⁵¹ Mütercim Âsım Efendi, *el-Okyânûsu'l-Basit fi Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, 5: 149.

²⁵² el-A'râf 7/96. Hüd 11/48,73. Günay Tümer, “Bereket”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yay., 1992), 5: 487-489.

Peygamber'e mahsus bir durum olduğu görüşünün bulunduğu ilk bölümde açıklanmıştır.

Tahnîk, teberrüken ve hayır beklentisiyle yapılan bir merasimdir. Söz konusu hayır beklentisi çeşitli dönemlerde var olagelmıştır. Nitekim Peygamber Efendimizin dedesi Abdulmuttalib, Hz. Peygamber'e (sav) adını verirken “*Gökte Allah yerde insanlar onu övsünler diye Muhammed koydum!*”²⁵³ demiştir.

Çocuk için yapılan dua yalnızca tahnîk ile birlikte doğumun ilk gününde yapılan duadan ibaret değildir. Allah Resulü'nün çocukların yaşları büyüdükten sonra da dâhil her zaman onlar için dua ettiğine dair birçok rivâyet bulunmaktadır.²⁵⁴ Nitekim Resûllah (sav) torunu Hz. Hasan için “*Allah'ım ben onu seviyorum. Sen onu sev ve onu seveni de sev.*”²⁵⁵ Usame b. Zeyd'den rivâyet edildiğine göre Nebî (sav) Usame'yi bir dizine torunu Hasan'ı diğer dizine oturtur. Akabinde göğsüne basarak şöyle dua etmiştir: “*Allah'ım bu ikisine rahmet (ve saadet) ihsan eyle! Çünkü ben bunlara rahmet (hayır ve saadet) diliyorum.*”²⁵⁶ diye dua etmiştir.

Yeni doğan çocuğa isim verip dua etmek Hz. Peygamber'e özgü bir âdet olmayıp Cahiliyye döneminde de var olan yeni doğan çocuklara yönelik bir âdettir. Cahiliyye döneminde yeni doğan çocuğa adı koyulacağı vakit Allah'a veya putlara şükretmek, dua etmek, Akîka kurbanı kesmek gibi uygulamalar yapılmaktaydı. Nitekim Resulullah'ın dedesi Abdulmuttalib, ona adını koyacağı vakit dua ve şükretmek amacıyla Hz. Peygamber'i kucacağına alarak, Kabe'ye götürmüş, orada dua ederek ismini koymuştur.²⁵⁷

2.2. HZ. ÂİŞE RİVÂYETİ-2

HZ. ÂİŞE'den gelen diğer hadîs ise Buhârî'nin Kitabü'l-Akîka bölümü, “Çocuğu İçin Akîka Kesmeyecek Olan Kimsenin Doğduğu Sabah Çocuğuna İsim Vermesi ve Çocuğun Tahnîk Edilmesi Babı”nda şu şekilde rivâyet edilmiştir:

²⁵³ Muhammed Rıza, *Muhammed Rasûlullah*, (Kahire: Dâru'l-Kesîr, 2004), 20. Salih Suruç, *Kainatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı-1*, (İstanbul: Nesil Yay., 2012), 68. Ali Hikmet Berki - Osman Keskiöğlü, *Hatemi'l-Enbiya Hazreti Muhammed ve Hayatı*, (Ankara: DİB Yayın.), 34.

²⁵⁴ Canan, *Hadis Ansiklopedisi*, 2: 450.

²⁵⁵ Müslim, “Fedâilu's-Sahâbe”, 8 (No. 2421).

²⁵⁶ Buhârî, “Edeb”, 22 (No. 6003).

²⁵⁷ Osman Ateş, “Asrı Saadette Dinler ve Gelenekler”, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm*, ed. Vecdi Akyüz, 2. Baskı (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007), 2: 56.

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ أُتِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَبِيِّ يُحْكِكُهُ، فَبَالَ عَلَيْهِ، فَأَتْبَعَهُ الْمَاءَ.

Müsedded (b. Müserhed) → Yahyâ (b. Saîd) → Hişâm (b. Urve) → Babası (Urve) → Hz. Âişe (r.anha)

“Hz. Peygamber’e (sav) bir çocuk getirildi. Hz. Peygamber o çocuğa tahnîk yaparken (çiğnem yapıp damağına ovalarken), çocuk Hz. Peygamber’in (sav) üzerine işedi. Hz. Peygamber (sav) sidiğın üzerine su serpti, demiştir.”²⁵⁸

2.2.1. Hadîsin Tahrîci

Buhârî’nin Kitabu’l-Akîka’da 5468 numarasıyla zikrettiği bu hadîsin isnâd zincirinin râvîleri şu şekildedir:

Tablo 2.9. Müsedded b. Müserhed Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Müsedded b. Müserhed b. Müserbel el-Esedî	Hocaları	Ebû Avâne el-Vâsitî
Meşhur ismi	Müsedded b. Müserhed		Hammâd b. Zeyd
Künyesi	Ebü’l-Hasen		Yahyâ b. Saîd el-Kettân
Nisbesi	el-Esedî, el-Basrî	Talebeleri	Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el- Buhârî
Derecesi	Sika, Sadûk, Sebt, Hüccet, Hâfız		Ebû İshâk el-Cüzcânî
			Ebû Dâvûd es-Sicistanî
Tabakası	10 (Tabiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü’l-Kemâl</i> , 27: 443-448.
Vefat tarihi	228/843		İbn Hacer, <i>Tehzîbü’t-Tehzib</i> , 10: 107-109.

²⁵⁸ Buhârî, “Akika”, 1 (No. 5468).

Tablo 2.10. Yahyâ b. Saîd el-Kettân Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Yahyâ b. Saîd b. Ferruh	Hocaları	Şu'be b. Haccâc
Meşhur ismi	Yahyâ b. Saîd el-Kettân		Süfyân es-Sevrî
Künyesi	Ebû Saîd		Hişâm b. Urve ez-Zübeyr
Nisbesi	el-Kettân, et-Temimî, el-Basrî	Talebeleri	Alî b. Medinî
Derecesi	Hâfız, Sebt, Sika, imâmu'l muhaddisin ²⁵⁹ , hüccet, mutkin ²⁶⁰		Ahmed b. Hanbel
			Ebû Mûsâ Muhammed b. el-Müsenna
Tabakası	9 (Etbau' Tabiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 31: 329- 342.
Vefat tarihi	198/813		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzib</i> , 11: 135-137.

Buhârî'nin rivâyeti aldığı hocası Müsedded b. Müserhed, → Yahyâ b. Saîd → Hişâm b. Urve → Urve b. Zübeyr → Hz. Âişe şeklindeki isnâd zinciriyle rivâyette bulunmuştur. Hişâm b. Urve ve Urve b. Zübeyr hakkında yukarıda bilgi verilmiş burada tekrar değinilmemiştir.

Yukarıdaki tablolarda da görüldüğü üzere râvîlerin hepsi güvenilirliklerine delalet eden nitelermelerle vasıflandırılmışlardır. Râvîler arasında hoca ve talebe ilişkisi olduğu görülmektedir. Vefat tarihleri göz önünde bulundurulduğunda her râvînin rivâyeti üst tabakasından almış olması imkân dâhilindedir. Dolayısıyla senedin muttasıl olduğu söylenebilir.

Buhârî'nin rivâyet ettiği bu hadîsi hocası aynı zamanda Muhammed b. Müsenna kanalıyla almıştır. Muhammed b. Müsenna ile ilgili tablo şu şekildedir:

²⁵⁹ Hâkim, hüccet, hâfız ıstılahlarının müradifi olan Muhaddis manasında kullanılır. Hadîs ilminde üstad-ı kâmil mertebesini bulan zat. Bk. Aydın, "imâmu'l muhaddisin", 75.

²⁶⁰ Hadîs tahammül ve edâsında ciddi davranan, işini sağlam tutan, güvenilir râvî. Bk. Aydın, "Mutkin", 121. Koçyiğit, "Mutkin", 349.

Tablo 2.11. Muhammed b. el-Müsenna Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Muhammed b. el-Müsenna b. Ubeyd b. Kays b. Dinâr	Hocaları	Yahyâ b. Saîd el-Kettân
Meşhur ismi	İbnü'l-Müsenna		Muâz b. Hişâm b. Ebi Abdullah
Künyesi	Ebû Mûsâ		Ebû Abdullah Muhammed b. Cafer
Nisbesi	el-Anezî, el-Basrî	Talebeleri	Buhârî
Derecesi	Sika, sebt, lâ be'se bih		Ebû Zür'a er-Razî
			Bakî b. Mahled
Tabakası	10	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 26: 359-365.
Vefat tarihi	252/866		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 9: 425-427.

İsnâd zincirinin devamında bulunan Yahyâ b. Saîd, Hişâm b. Urve ve Urve b. Zübeyr ile ilgili bilgi daha önce verildiği için burada tekrardan değinilmemiştir.

Rivâyeti Buhârî Kitabü'l-Edeb'te; “ Muhammed b. Müsenna → Yahyâ b. Saîd → Hişâm (b. Urve) → Babası (Urve) → Hz. Âişe” şeklinde 6002 numarasıyla rivâyet etmiş olduğu bu hadîste “ وضع صبيًا في حجره / çocuğu kucağına koyup” ifadesini eklemiştir.

Müslim bu hadîsi Kitabü't-Tahare bölümünde, “Süt Çocuğu Sidiğinin Hükümü ve Yıkama Keyfiyeti Babı”nda şu şekilde zikretmiştir:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ ، وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالَا : حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَائِشَةَ رَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُؤْتَى بِالصَّبِيِّانِ فَيَبْرُكُ عَلَيْهِمْ وَيُحْكِيكُهُمْ ، فَأَتَى بِصَبِيِّ ، فَبَالَ عَلَيْهِ فَدَعَا بِمَاءٍ ، فَأَتْبَعَهُ بَوْلَهُ وَلَمْ يَغْسِلْهُ

Ebû Bekir b. Ebî Şeybe ve Ebû Kureyb → Abdullah b. Nümeyr → Hişâm b. Urve → Babası (Urve) → Hz. Âişe (r.anha)

“Resûlullah'a küçük çocuklar getirilirdi. O da bu çocuklara bereket duası eder ve tahnik ederdi. Bir defa bir çocuk getirildi. Bu Çocuk Hz. Peygamber'in

üzerine işedi. Hz. Peygamber hemen su istedi, suyu sidiğın üstüne döktü ve onu yıkamadı.”²⁶¹

İlgili hadîsin isnâdındaki râvîlerden Ebû Bekir b. Ebî Şeybe, Abdullah b. Nümeyr, Hişâm b. Urve ve Urve b. Zübeyr hakkında daha önce bilgi verilmişti. Diğer râvî hakkındaki bilgiler tablo şeklinde sırasıyla şu şekildedir:

Tablo 2.12. Ebû Kureyb Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Muhammed b. Alâ b. Kureyb	Hocaları	Abdullah b. Nümeyr
Meşhur ismi	Ebû Kureyb		Ebû Üsame Hammâd b. Üsame
Künyesi	Ebû Kureyb		Ebû Muaviye Muhammed b. Hazm
Nisbesi	el- Kûfî, el- Hemdânî	Talebeleri	Ebû Bekr b. Ebî Şeybe
Derecesi	Sika, Hâfız		Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş’as
			Ebû’l Hüseyñ Müslim b. Haccâc
Tabakası	10	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü’l-Kemâl</i> , 34: 225.
Vefat tarihi	248/862		İbn Hacer, <i>Tehzîbü’t-Tehzîb</i> , 12: 212.

Müslim’den gelen rivâyetin tarikinde bulunan ve yukarıdaki tablolarda haklarında bilgi verilen râvîler arasında hoca ve talebe ilişkisi olduğu, vefat tarihleri itibariyle de birbirleriyle görüşmelerinin imkân dâhilinde olduğu görülmektedir. Râvîler güvenilirliklerine delalet eden sika, hâfız, hüccet gibi nitelemelerle vasıflandırılmışlardır. Aynı zamanda isnâd zincirinde kopukluk bulunmamaktadır.

Rivâyeti Müslim, *Sahîh*’nde Kitâbu’t-Tahare bölümünde 101 numarasıyla rivâyet ettiği bu hadîste Buhârî’den farklı olarak فيبرك عليهم “çocuklara bereket duası eder” ve ولم يغسله “onu (üstünü) yıkamadı” eklemeleriyle zikretmiştir.

Beyhakî’nin *es-Sünenü’l-Kübrâ* adlı kitabında Kitabu’s-Salât bölümünde rivâyet ettiği bu hadîs, Müslim’in Kitabu’t-Tahare bölümünde rivâyet ettiği hadîs ile lafız ve

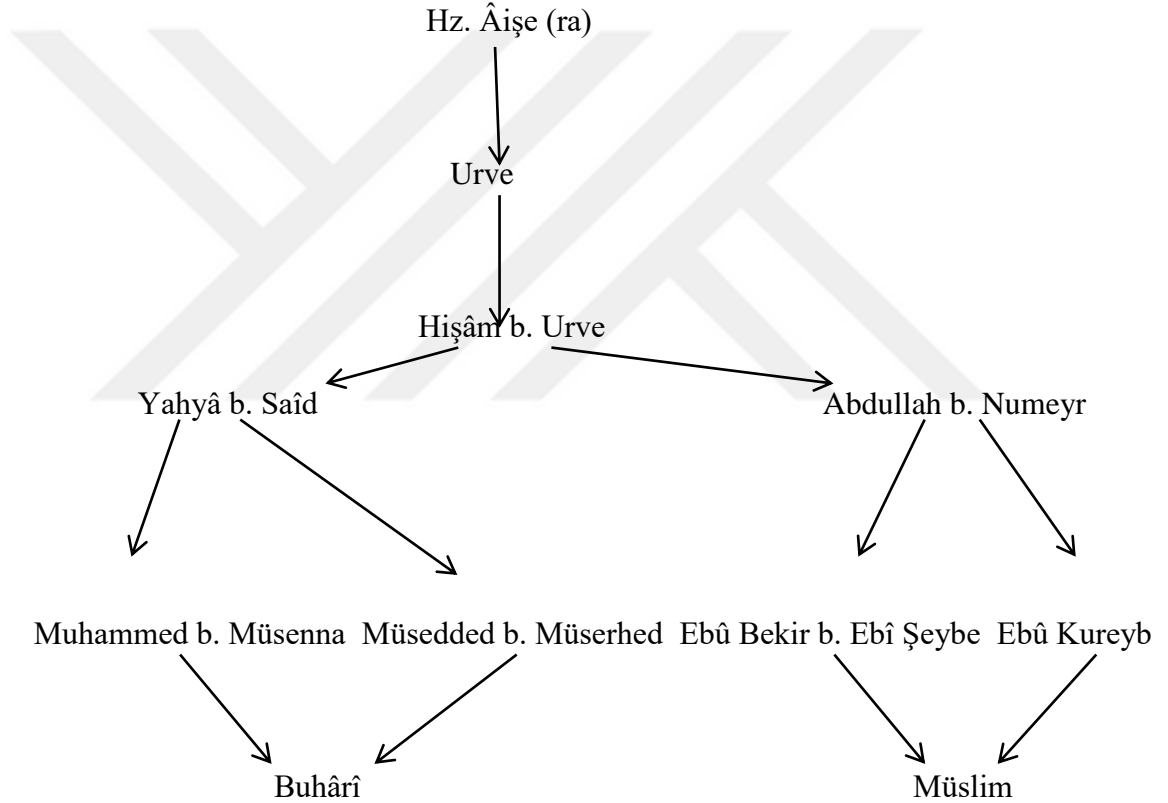
²⁶¹ Müslim, “Tahâre”, 31 (No. 286).

mana yönüyle aynıdır. Yalnızca Müslim’de geçen “ بَوْلُهُ ” ifadesi Beyhakî’nin rivâyetinde bulunmamaktadır.²⁶²

Hadîs, İbn Hibban’ın *Sahîh*’inde de geçmektedir.²⁶³ Burada geçen rivâyet, Müslim’in Kitabu’t-Tahare bölümünde rivâyet ettiği hadîs ile mana yönüyle aynıdır. Ancak İbn Hibbân’da “ فَيَبْرِكُ عَلَيْهِمْ /onlara bereket duası eder” ifadesi bulunmamaktadır.

Tahnîk amacıyla Hz. Peygamber’e getirilen çocuğun Hz. Peygamber’in üzerine işemesine ait hadîsin rivâyet süreciyle ilgili isnâd şeması şu şekildedir:

Şekil 2.2. Hz. Âişe Rivayeti-2 İsnâd Şeması

2.2.2. Değerlendirme

Buhârî ve Müslim’in *Sahîh*’lerinde geçtiği için muttefekun aleyh hadîslerdendir. Hadîsin isnâdı muttasıl olmakla birlikte senedi sahîhtir. Nitekim râvîler güvenilirliklerine delalet eden ta’dîl lafızlarıyla vasıflandırılmışlardır.

²⁶² Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin el-Beyhaki, *es-Sünenü'l-Kübra*, thk. Muhammed Abdulkadir A'ta, 3. Baskı (Beyrut: Dâru'l- Kütübü'l-İlmiyye, 1424/2003), 2: 581. Müslim, “Tahâre”, 31 (No. 286).

²⁶³ İbn Hibbân, *Sahîh İbn Hibbân*, 4: 208.

Hız. Âişe'den (r.anha) rivâyet edilen ilk hadîste Hız. Peygamber'e küçük çocuklar getirildiği ve Hız. Peygamber'in onları tahnîk ettiği bildirilir. Bu rivâyette ise Hız. Peygamber'e getirilen bu çocuklardan birinin Hız. Peygamber'in üzerine bevlettiği bildirilmektedir. Rivâyette bahsedilen çocuğun kim olduğundan bahsedilmemiştir.

Hız. Peygamber'in çocuğun üzerine bevletmesi durumu karşısında takındığı tutum, gerek çocuğa karşı Őefkatle yaklaşımı açasından ve gerekse henüz sût emen küçük çocuğun sidiğinin temizlenmesinin hükmü yönünden önemlidir.

Bu hadîste sûtten, tahnîk veya tedavi için verilen maddeden başka bir Şey yemeyen henüz yemek yeme çağına gelmemiş çocuk kastedilir.²⁶⁴ Âlimler bu durumdaki bir çocuğun idrarının hükmü konusunda ihtilaf etmişlerdir. Erkek ve kız çocuğunun idrarının hükmü konusunda Ebû Amr Abdurrahmân b. Amr b. Yuhmid el-Evzâi (ö. 157/774), İmam Mâlik ve İmam Őafi'nin rivâyet ettiği görüşe göre idrarın yapıldığı yere su serpmek yeterlidir. Ancak Ebû Bekr Muhammed b. Abdillâh İbnü'l-Arabî'ye (ö. 543/1148) göre ise böyle bir durumda çocuğun boğazından hiçbir Şey geçmemiş olması gerekir. Hız. Alî, Hasan, Ata, Zührî, İşhâk, Ahmed, İbn Vehb vb. âlimlerin görüşüne göre ise bu durum yalnızca erkek çocuğun idrarı için geçerlidir. Kız çocuğunun idrarı için hüküm böyle değildir.²⁶⁵

2.3. EBÛ MÛSÂ RIVÂYETİ

Tahnîk konumuzla ilgili hadîs Buhârî'nin Kitabü'l-Akîka bölümü, "Çocuğu İçin Akîka Kesmeyecek Olan Kimsenin Doğduğu Sabah Çocuğuna İsim Vermesi ve Çocuğun Tahnîk Edilmesi Babı"nda Şu Şekilde rivâyet edilmiştir:

حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، قَالَ حَدَّثَنِي بُرَيْدٌ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ وَلِدَ لِي غُلَامٌ، فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمَّاهُ إِبْرَاهِيمَ، فَحَنَنْكُهُ بِتَمْرَةٍ، وَدَعَا لَهُ بِالْبَرَكَةِ وَدَفَعَهُ إِلَيَّ، وَكَانَ أَكْبَرَ وَلَدِ أَبِي مُوسَى.

İşhâk b. Nasr → Ebû Üsame → Büreyd → Ebî Bürde → Ebî Mûsâ (r.a)
Ebû Mûsâ (r.a) anlatıyor:

"Bir oğlum oldu. Onu Hız. Peygamber'e (sav) getirdim. Adını İbrâhîm koydu ve bir hurmayı ezip yumuşatarak ağzına verdi. Daha sonra (hayırlı ve) bereketli

²⁶⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 11: 416.

²⁶⁵ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 11: 416.

olsun diye dua edip çocuğu bana geri verdi. Bu İbrâhîm Ebû Mûsâ'nın en büyük çocuğu idi.²⁶⁶

2.3.1. Hadîsin Tahrîci

Buhârî rivâyetinin isnâd zincirindeki râvîler hakkındaki bilgiler toplu bir şekilde görülmesi amacıyla tablo halinde sırasıyla şu şekildedir:

Tablo 2.13. İshâk b. Nasr es-Sa'dî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	İshâk b. İbrâhîm b. Nasr		Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme
Meşhur ismi	es-Sa'dî, İshâk b. Nasr	Hocaları	Abdurrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî
Künyesi	Ebû İbrâhîm		Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Adem b. Süleymân
Nisbesi	el-Buhârî, es-Sa'dî	Talebeleri	Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî
Derecesi	Sadûk		Ebû Tayyib Ömer b. İdris
Tabakası	11	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 2: 388-389.
Vefat tarihi	232/847 veya 242/857		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 1: 219.

Tablo 2.14. Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Hammâd b. Üsâme b. Zeyd		Ubeydullâh b. Amr b. Hafs
Meşhur ismi	Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme	Hocaları	Ebû Bürde Büreyd b. Abdullah
Künyesi	Ebû Üsâme		Hîşâm b. Urve
Nisbesi	el-Kureşî, el-Kûfî, el-Hâşimî	Talebeleri	Yûsuf b. Mûsâ el-Kettân
Derecesi	Hüccet, Sika, Sebt		İshâk b. İbrâhîm b. Nasr
			Ebû Bekr b. Ebî Şeybe
Tabakası	9 (Etbau' Tabiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 33: 27.
Vefat tarihi	200/816		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 3: 2-3.
			İbn Sa'd, <i>Tabakâtü'l-Kübrâ</i> , 8: 517.

²⁶⁶ Buhârî, "Akika", 1 (No. 5467).

Tablo 2.15. Ebû Bürde Büreyd b. Abdullah Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Büreyd b. Abdillâh b. Ebi Bürde b. Ebî Mûsâ	Hocaları	Abdullah b. Ebû Bürde
Meşhur ismi	Ebû Bürde Büreyd b. Abdullah		Ebû Bürde Âmir b. Ebû Mûsâ el-Eş'arî
Künyesi	Ebû Bürde		Hasan-ı Basrî
Nisbesi	el-Eş'arî, el-Kûfî	Talebeleri	Süfyân es-Sevrî
Derecesi	Sadûk, Sika, yuhtau kalilen		Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme
			Süfyân b. Uyeyne
Tabakası	6 (Etbau' Tabîîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 33: 72.
Vefat tarihi	140/757		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 1: 431-432.

Tablo 2.16. Ebû Bürde Âmir b. Ebî Mûsâ el-Eş'arî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Âmir b. Ebî Mûsâ Abdillâh b. Kays	Hocaları	Ebû Mûsâ el-Eş'arî
Meşhur ismi	Ebû Bürde el-Eş'arî		Abdullah b. Selam
Künyesi	Ebû Bürde		Hız Âişe
Nisbesi	el-Eş'arî, el-Kûfî	Talebeleri	Ebû Bürde Büreyd b. Abdullah
Derecesi	Sika		Ebû İshâk es-Sebî
			Ömer b. Abdulaziz
Tabakası	3 (Tâbiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 33: 66-70.
Vefat tarihi	104/722		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 1: 431-432.
			İbn Sa'd, <i>Tabakâtü'l-Kübrâ</i> , 8: 386.

Yukarıdaki tablolarda da görüldüğü üzere râvîlerin hepsi güvenilirliklerine delalet eden sebt, hüccet, sika, sadûk gibi nitelemelerle vasıflandırılmışlardır. Râvîler arasında hoca ve talebe ilişkisi olduğu görülmektedir. Vefat tarihleri göz önünde bulundurulduğunda her râvînin rivâyeti üst tabakasından almış olması imkân

dâhilindedir. Senedin herhangi bir yerinde kopukluk bulunmamakta dolayısıyla isnâdın muttasıl olduğu söylenebilir.

Senedin sahâbe râvîsi olan Ebû Mûsâ, Eş‘ar kabilesinden olup asıl adının Abdullah b. Kays olduğu bildirilir. Ebû Mûsâ olarak künyelenmesi ise onun Resulullah’ın amcasının oğlu Fadl b. Abbâs’ın kızı Ümmü Gülsüm ile evliliğinden doğan oğlu Mûsâ sebebiyledir.²⁶⁷ İslâmiyetten önce ticaretle uğraşan Ebû Mûsâ, bir grupla birlikte Mekke’ye gelerek Müslüman olduğu bildirilir.²⁶⁸ Hem Habeşistan hem de Medîne muhâciri olan Ebû Mûsâ, Hz. Peygamber’den rivâyette bulunmakla birlikte hadisleri Muâz b. Cebel, Abdullah b. Mes‘ûd, dört halife gibi sahâbîlerden de almıştır. Ondan da oğulları Ebû Bürde, Mûsâ, İbrâhîm, Ebû Bekir ve bazı sahâbîler başta olmak üzere birçok kişi rivâyette bulunmuştur.²⁶⁹

Buhârî bu rivâyeti Kitabu’l-Edeb’te ve Muhammed b. el-Alâ kanalıyla rivâyet etmiştir. Burada geçen rivâyet Akîka bölümünde geçen rivâyet ile lafız ve mana bakımından aynıdır. Buhârî’nin hocası Muhammed b. Alâ ile ilgili bilgi tablo şeklinde Hz. Âişe rivâyeti kısmında, diğer râvîler hakkında da yukarıda bilgi verilmiştir.

Müslim rivâyeti, Edeb bölümü, “Doğan Çocuğun Doğumuna Müteakıb Damağını Ovmanın ve Damağını Ovacak Sâlih Bir Kimsenin Yanına Götürülmesinin Müstehâblığı, Doğduğu Günde Çocuğa İsim Verilmesinin Cevazı, Abdullah, İbrâhîm vs. Peygamberler’in İsimleriyle İsimlendirmenin Müstehâblığı Babı”nda üç ayrı hocasından aynı tarikle almıştır. Rivâyet şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَرَادٍ الْأَشْعَرِيُّ، وَأَبُو كُرَيْبٍ قَالُوا حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ بُرَيْدٍ، عَنْ أَبِي بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِي مُوسَى، قَالَ وُلِدَ لِي غُلَامٌ فَأَنْتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمَّاهُ إِبْرَاهِيمَ وَحَكَّاهُ بِتَمْرَةٍ

Ebû Bekr b. Ebî Şeybe ve Abdullah b. Berrad el-Eş‘ari ve Ebû Kureyb → Ebû Üsâme → Büreyde → Ebî Berde → Ebî Mûsâ

“Ebû Mûsâ (r.a) şöyle dedi: Bir oğlum doğdu ben hemen onu alıp Peygamber’e (sav) götürdüm. Peygamber (sav) oğluma İbrâhîm adını verdi. Ve hurma ile çiğnem yapıp damağına çaldı.”²⁷⁰

²⁶⁷ İbn Abdilber, *el-İstî‘âb*, 1: 392.

²⁶⁸ İbn Sa’d, *Tabakât*, 4: 98.

²⁶⁹ İbn Hacer, *el-İsabe*, 2: 164. a.mlf., *Fethu’l Bârî*, 7: 189.

²⁷⁰ Müslim, “Âdâb”, 5 (No. 2145).

İlgili rivâyetin râvîleri hakkında yukarıda bilgi verilmiştir. Müslim'in hocası Abdullah b. Berrad ile ilgili bilgiler tablo şeklinde şu şekildedir:

Tablo 2.17. Abdullah b. Berrad el-Eş'arî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Abdullah b. Berrad b. Yûsuf b. Ebi Bürde b. Ebî Mûsâ(r.a)	Hocaları	Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme
Meşhur ismi	Abdullah b. Berrad el-Eş'arî		Ebû Muhammed Abdullah b. İdris
Künyesi	Ebû Âmir		Ebû İbrâhîm Muhammed b. Kasım
Nisbesi	el-Eş'arî, el-Kûfi	Talebeleri	Müslim el-Haccâc
Derecesi	Sadûk, Sika		Muhammed b. Osmân b. Ebî Şeybe
			Ebû Ya'la Ahmed b. Alî b. el-Müsenna
Tabakası	10	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 14: 327-328.
Vefat tarihi	234/849		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 5: 156.

Bu rivâyette, Buhârî rivâyetinde bulunan “ودعا له بالبركة ودفعه إلي (hayırlı ve) bereketli olsun diye dua edip çocuğu bana geri verdi” ve “Bu İbrâhîm, Ebû Mûsâ'nın en büyük çocuğu idi” kayıtları düşülmemiştir.

Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ* adlı kitabında Kitabu'd-Dahâyâ bölümünde rivâyet ettiği bu hadîs, Müslim'in Âdâb bölümünde naklettiği rivâyet ile lafız ve mana yönüyle aynıdır.²⁷¹

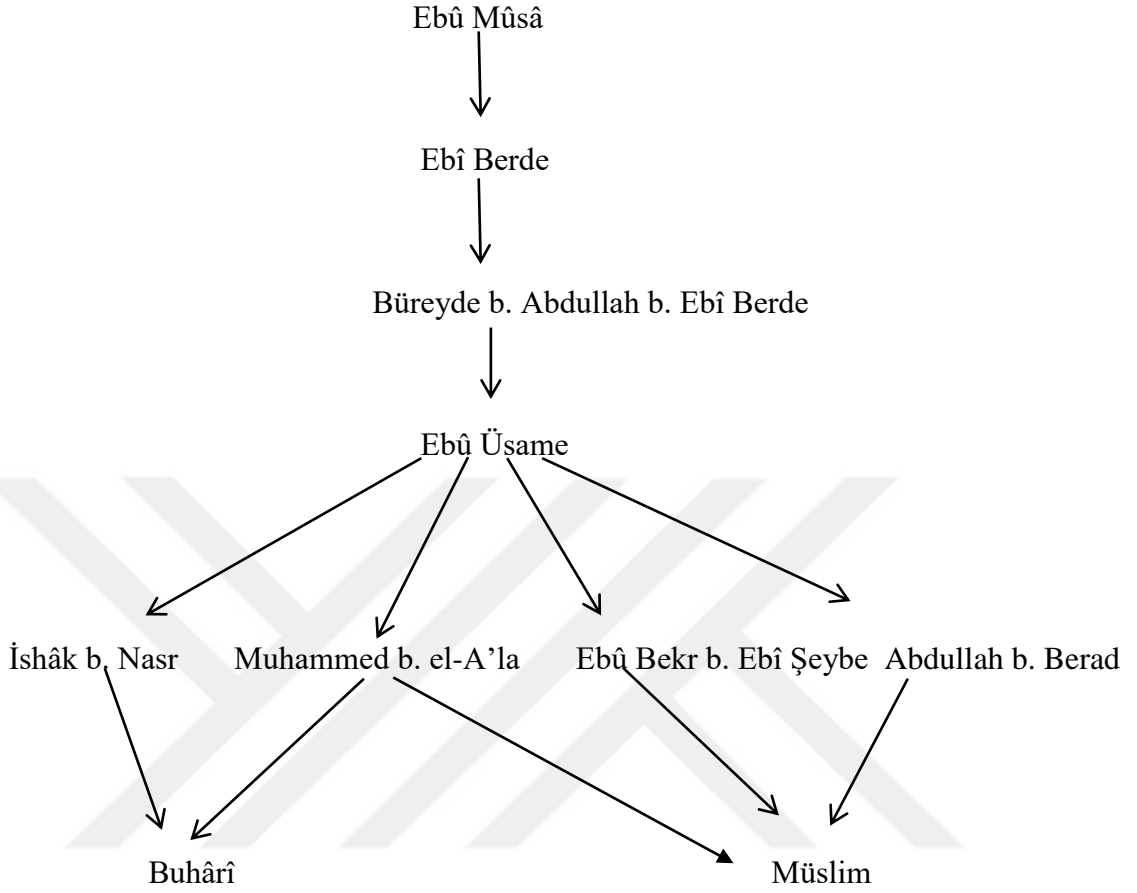
Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin *Müsned*'inde²⁷² yer alan bu rivâyet, Buhârî'nin Kitabü'l-Akîka bölümü, “Çocuğu İçin Akîka Kesmeyecek Olan Kimsenin Doğduğu Sabah Çocuğuna İsim Vermesi ve Çocuğun Tahnîk Edilmesi Babı”nda İshâk b. Nasr'dan rivâyet ettiği hadîs ile lafız ve mana itibariyle aynıdır.

İbrâhîm b. Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin tahnîk edilmesiyle ilgili rivâyetin isnâd şeması:

²⁷¹ el-Beyhaki, *Sünenü'l-Kübra*, 9: 514. Müslim, “Âdâb”, 5 (No. 2145).

²⁷² Ebû Ya'lâ Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ el-Mevsilî, *el-Müsned*, thk. Hüseyin Selim Esed, 1. Baskı (Beyrut: Dâru'l-Me'mun li't-Turas, 1409/1988), 13: 302.

Şekil 2.3. Ebû Mûsâ Rivayeti İsnâd Şeması

2.3.2. Değerlendirme

Hadîsi Buhârî ve Müslim *Sahîh*'lerinde tahrîc etmişlerdir. Dolayısıyla hadîsimiz, muttefakun aleyh hadîslerdendir. Ebû Üsame'de birleşen isnâd zinciri muttasıldır. Râvîlerin hepsi güvenilir olduğu için sahîh bir isnâdı olduğu söylenebilir.

Bu hadîsi şerifte doğduğu gün çocuğa isim verildiğini görmekteyiz. İsim verilmeyle ilgili hadîslere baktığımızda doğduğu gün ve doğumun yedinci gününde isim verilmesi ile ilgili hadîsler olduğu karşımıza çıkmaktadır. Tirmizî'deki şu rivâyette çocuğa doğumunun yedinci gününde isim verilmesi gerektiği rivâyet edilmiştir: “Resûlullah (sav) yeni doğan çocuğa yedinci günde isim verilmesini, çocuktan eziyetin kaldırılmasını ve akîka kurbanı kesilmesini emretmişti.”²⁷³ Buhârî, *Sahîh*'inde Kitabu'l-Akîka'nın “ Çocuğu için Akîka kesmeyecek olan kimsenin, doğduğu sabah çocuğuna isim vermesi ve çocuğun damağına tatlı bir şey çalınması (tahnîk edilmesi) babı”nı

²⁷³ Tirmizî, “Edeb”, 63 (No. 2832). Tirmizî bu hadisin hasen olduğunu söylemiştir.

açarak bu konudaki karışıklığı gidermiş, çocuğa doğduğu gün yahut da doğumunun yedinci günü isim verilebileceğini göstermiştir.

İbrâhîm b. Ebû Mûsâ rivâyetinde “Onu Nebî’ye (sav) götürdüm. Ona İbrâhîm ismini koydu ve onu tahnîk etti.” Bu ifadelerde onun, çocuğunu Hz. Peygamber’in huzuruna getirmekte elini çabuk tuttuğu ve onun tahnîk edilmesinin isim verildikten sonra gerçekleştiğini hissettiren ifadeler vardır. O halde buradan, yedinci günü beklemeksizin çocuğa erken isim verilmesi yoluna gidilebileceği anlaşılmaktadır.²⁷⁴ Ebû Abdillâh el-Firebrî’nin (ö. 320/932) rivâyet ettiğine göre çocuğuna akîka kesmek istemeyen bir kimse ona isim vermeyi yedinci güne kadar geciktirmemelidir. Nitekim İbrâhîm b. Ebî Mûsâ, Abdullah b. Ebî Talha ve aynı şekilde Resulullah’ın oğlu İbrâhîmle Abdullah b. ez-Zübeyr’in doğumu da böyle olmuştur. Bunlardan herhangi birisi hakkında akîka kesildiğine dair herhangi bir nakil gelmemiştir. Ancak kendisi için akîka kesilmek istenen çocuğa isim vermek, yedinci güne kadar geciktirilebilir.²⁷⁵

Çocuğa adı ister birinci gün isterse doğumunun yedinci günü konulsun bunda dikkat edilecek önemli bir noktada çocuğa nasıl bir isim konulacağıdır. Nitekim isimlerin insanlar üzerinde bıraktıkları te’sir ve telkin gücünün olduğu bir gerçektir. Bunun farkında olan Hz. Peygamber çocuklara isim verirken güzel isimlerin verilmesi gerektiğini bildirmiştir. Güzel bir anlamı olmayan manasız isimlerin verilmekten kaçınılmasını tavsiye etmiştir.²⁷⁶ Nebî (sav) hoş olmayan bazı isimleri de değiştirmiştir. Nitekim Hz. Peygamber’in Berre isminin Zeynep ismiyle değiştirdiği rivâyet edilmiştir.²⁷⁷

Bireyler sahip oldukları isimlerinin önemli bir şahsiyet ismi olması kişinin kendini o şahsiyetle bağdaştırıp, belli bir süre sonra onu örnek alma sürecine girmesini sağlar. Bunun bir Peygamber olması kişinin isminin her anıldığında onu ve tebliğ mücadelesini hatırlayarak o minvalde hareketler sarf etmesine ve bir süre sonra onu rol model almasına kaynaklık edebilir. Bunun içindir ki isimlerin insan karakter ve kişilik eğitiminde önemli bir rolü vardır. Bunun için Hz. Peygamber isimlerin önemine ve güzel olmasına dikkatleri çekmiştir.

²⁷⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 11: 208.

²⁷⁵ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 11: 208.

²⁷⁶ Tirmizî, “Edeb”, 65 (No. 2836).

²⁷⁷ Ebû Dâvud, “Edeb”, 69 (No. 4953).

İsimlerin çocuk üzerindeki tesirini ve bu yöndeki beklentiyi Hz. Peygamber'in dedesi Abdulmuttalib'in Hz. Peygamber doğduğunda onu Kabe'ye götürerek ona "Muhammed" ismini vermesi ve bu ismi vermedeki sebebinin "gökte Allah yerde insanlar onu övsünler diye Muhammed adını verdim"²⁷⁸ demesi bunu en güzel şekilde göstermektedir.

Hız. Peygamber, çocukların önceki peygamberlerin isimleriyle isimlendirilmelerini tavsiye etmiştir. Sahâbîlerden olan Ebû Vehb el-Cüşemî'den rivâyet edilen bir hadîste Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

*"(Çocuklarınızı) Peygamberlerin isimleriyle isimlendiriniz. İsimlerin Allah'a en hoş olanları Abdullah ve Abdurrahmân'dır. En Doğru olanları Hâris ve Hemmâm'dır. En çirkin olanları da Harb ile Mürre'dir."*²⁷⁹

Hadîste Peygamber isimlerini almanın caiz olduğunun bildirilmesi yanında en doğru ve güzel isimler ile en çirkin isimlerin neler olduğuna da dikkat çekilmiştir. Yukarıdaki hadîste de geçtiği üzere Resûlullah, Allah'ın en hoşlandığı isimlerin Abdullah ve Abdurrahman olduğunu söylemiştir. Bunun için Allah'ın Elçisi bu isimleri kullanmayı tavsiye etmiş ve bizzat kendisi de yeni doğan çocuklara bu ismi vermiştir.²⁸⁰ Hz. Peygamber'in yolunu takip eden sahâbeye baktığımızda onların da en çok kullandıkları isimlerin bu adlar olduğu görülmüştür.²⁸¹

Hız. Peygamber, peygamber isimleri içerisinde cediti Hz. İbrâhîm'in (a.s) ismine ayrı bir ihtimam vermiştir. Kendi oğluna bizzat İbrâhîm adını koymakla beraber kendisine getirilen sahâbîlerden Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin oğluna da İbrâhîm adını vermiştir.

Hız. Peygamber'in İslâm dinine aykırı olan isimleri değiştirdiğini göz önüne aldığımızda şöyle bir değerlendirme yapmak mümkündür. İslâm dininin inanç ve kültürü tevhid esasına dayanmaktadır. Her türlü form bu ilke üzerine şekillenmekte ve bu esasa ters düşecek hiçbir teşekkül geçerli olmamaktadır. Tevhidin, kimliğin bir

²⁷⁸ Muhammed Rıza, *Muhammed Rasûlullah*, 20.

²⁷⁹ Ebû Ebû Dâvud, "Edeb", 68 (No. 4950).Tirmizî, "Edeb", 64 (No.2833).

²⁸⁰ Buhârî, "Akika", 1 (No. 5470). "Menâkıbu'l-Ensâr", 45 (No. 3909). Müslim, "Âdâb", 5 (No. 2146).

²⁸¹ Selman Başaran, "Hadislerin Işığında Sahâbe İsimleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/3 (1991): 83.

göstergesi ve kültürün bir bölümü olan isimlere kadar mü'minin yaşamının her parçasını kuşattığı görülmektedir.²⁸²

2.4. EBÛ RÂFİ' RİVÂYETİ

Tahnîk konusuyla ilgili bu hadîs, Ebû Dâvûd'un Edeb bölümü, "Çocuk Doğduğunda Kulağına Ezan Okunur Babı"nda Ebû Râfi''den şu şekilde rivâyet edilmiştir:

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ سُفْيَانَ قَالَ حَدَّثَنِي عَاصِمٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ
رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- أَدْنَى فِي أُذُنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ - حِينَ وُلِدَتْهُ فَاطِمَةُ - بِالصَّلَاةِ.

Müsedded → Yahyâ b. Saîd → Süfyân → Âsım b. Ubeydullâh →
Ubeydullâh b. Ebû Râfi' → Ebû Râfi'

*"Ebû Râfi' (r.a) anlatıyor: Hz. Fâtıma (r.anha) oğlu Hz. Hasan'ı (r.a) doğurduğu zaman, Resûlullah'ı (sav) kulağına ezan okurken gördüm."*²⁸³

2.4.1. Hadîsin Tahrîci

Bu hadîs-i şerifi tahnîk ile ilgili olarak bu bölümde ele almamızın nedeni Rezin'in şu ziyadeyi kaydetmesidir: "وقرأ في أذن الحسن صورة الإخلاص وحنكة بتمره" Kulağına İhlas suresini okudu, hurma ile tahnîk etti ve ismini koydu."²⁸⁴

Ebû Dâvûd'da geçen bu hadîsin isnâd zincirinin râvîlerinden Ebû Dâvûd'un hocası olan Ebû'l-Hasen Müsedded b. Müserhed b. Müserbel el-Esedî el-Basrî (ö. 228/843) ve Yahyâ b Saîd b. Ferruh el- Kettân el-Temîmî el-Basrî (ö. 198/813) hakkında daha önce tablo şeklinde bilgi verildiği için burda tekrardan bahsedilmeyecektir. Diğer râvîler hakkındaki bilgileri tablo halinde sırasıyla şu şekilde vermek mümkündür:

²⁸² Cemal Ağırman, "Ad Koyma ve Hz. Peygamber'in İsimlere Karşı Tutumu", *CUİFD*, /2 (Aralık 1998): 135.

²⁸³ Ebû Dâvud, "Edeb", 115 (No. 5105). Tirmizî, "Edâhî", 17 (No. 1514).

²⁸⁴ Muhammed b. Muhammed b. Süleyman er-Rûdânî, *Cem'ul-Fevâid min Câmi'il- Usûl ve Mecma'iz-Zevâ'id*, thk. Ebû Ali Süleyman b. Durey', (b.y. Mektebetü İbn Kesîr- Darü İbn Hazm), 2: 91. İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi*, 2: 449. Söz konusu ifadenin Ebû'l Hasen Rezin b. Muaviye el- Abderi es-Serakosti'nin "et-Tecrid li's- Sihah ve's- Sünen" adlı eserinde geçtiğine işaret edilmesine rağmen biz söz konusu esere ulaşamadık.

Tablo 2.18. Süfyân es-Sevrî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Süfyân b. Saîd b. Mesrûk	Hocaları	Âsım b. Ubeydullâh
Meşhur ismi	Süfyân es-Sevrî		Hammâd b. Ebû Süleymân
Künyesi	Ebû Abdillâh		Ebû İshâk es-Sebiî
Nisbesi	es-Sevrî, el-Kûfî	Talebeleri	Abdurrahmân b. Mehdi
Derecesi	Hüccet, Sika, Hâfiz		Süfyân b. Uyeyne
			Yahyâ b. Saîd el-Kettân
Tabakası	7 (Etbau' Tabiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 11: 154-169.
Vefat tarihi	161/778		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 4: 111-115.

Tablo 2.19. Âsım b. Ubeydullâh Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Âsım b. Ubeydullâh b. Âsım b. Amr b. el-Hattâb	Hocaları	Ubeydullâh b. Ebi Râfi'
Meşhur ismi	Âsım b. Ubeydullâh		Abdullah b. Âmir b. Rebi'a
Künyesi	-		Salim b. Abdullah b. Amr b. el-Hattâb
Nisbesi	el-Adevî, el-Kureşî, el-Hattâb, el-Medenî	Talebeleri	Süfyân es-Sevrî
Derecesi	Zayıf ²⁸⁵		Şerik b. Abdillâh b. Ebi Şerik
			Şu'be b. el-Haccâc
Tabakası	4 (Tabiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 13: 500-506.
Vefat tarihi	132/750		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 5: 46-48.

²⁸⁵ Hakkında muteber bir tevsik bulunmayan bununla beraber, sebebi açıklanmamış olsa da adalet ve zabt sıfatları yetkili âlimlerin tenkidine (cerhine) maruz kalan râvî. Bk. Aydın, "Zayıf", 163. Koçyiğit, "Zayıf", 467-470.

Tablo 2.20. Ubeydullâh b. Ebî Râfi‘ Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Ubeydullâh b. Ebî Râfi‘ İbrâhîm (Eslem)	Hocaları	Alî b. Ebî Tâlib
Meşhur ismi	Ubeydullâh b. Ebî Râfi‘, el-Medenî		Ebû Râfi‘
Künyesi	-		Ebû Hureyre
Nisbesi	el-Medenî	Talebeleri	Büsr b. Saîd
Derecesi	Sika		Âsım b. Ubeydullâh Ca‘fer b. Uteybe
Tabakası	3 (Tabiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü’l-Kemâl</i> , 19: 34-35.
Vefat tarihi	91/710 veya 100/719		İbn Hacer, <i>Tehzîbü’t-Tehzîb</i> , 7: 10-11.

Yukarıdaki tablolarda da görüldüğü üzere Ebû Dâvûd’un hocası olan Müsedded b. Müserhed hakkında İbn Hacer el-Askalânî, “Sika” ve “Hâfız”²⁸⁶ değerlendirmesinde bulunmuştur. Yahyâ b. Saîd için “Mutkin”, “Hâfız”, “Sika”²⁸⁷ gibi niteliklerle anılmıştır. Diğer bir râvî olan tebeu’t-tâbiîn’den Ebû Abdillâh Süfyân b. Saîd b. Mesruk es-Sevrî el-Kûfî (ö. 161/778) için “Hüccet”, “Sika”, “Hâfız”²⁸⁸ gibi güvenilirlikte en üst derecedeki tabirler kullanılmıştır. Âsım b. Ubeydullâh b. Âsım b. Ömer b. Hattâb (ö. 132/750) için “Zayıftır.”²⁸⁹ denilmiştir. Ubeydullâh b. Ebî Râfi‘ için “Sika” denilmiştir.²⁹⁰ Râvîler arasında hoca ve talebe ilişkisi olduğu görülmektedir. Vefat tarihleri göz önünde bulundurulduğunda her râvînin rivâyeti üst tabakasından almış olması imkân dâhilindedir. Senedin herhangi bir yerinde kopukluk bulunmamakta dolayısıyla isnâdın muttasıl olduğu söylenebilir.

Senedin sahâbî râvîsi Ebû Râfi‘’nin adının tam olarak ne olduğu bilinmemekle birlikte adı hakkında İbrâhîm, Yesâr, Sâbit, Hürmüz veya Eslem isimleriyle isimlendirildiği ileri sürülmüştür. Tabakât âlimleri onun Eslem ismini tercih etmişlerdir. Künyesi ile meşhur olan Ebû Râfi‘, aslen Mısır’ın yerlilerinden (kıpti) olduğu

²⁸⁶ İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 10: 107-109.

²⁸⁷ İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 11: 135-137.

²⁸⁸ İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 4: 111-115.

²⁸⁹ İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 5: 46-48.

²⁹⁰ İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 7: 10-11.

nakledilmiştir.²⁹¹ Hz. Abbâs'ın kölesi olan Ebû Râfi' Bedir savaşından evvel Hz. Abbâs'ın eşi Ümmü'l-Fadl ile beraber Müslüman olmuştur.²⁹² Ebû Râfi' Bedir savaşında esir düşen efendisi Hz. Abbâs'ın kurtuluş fidyelerini Medîne'ye götürmüş ve akabinde Abbâs tarafından Resulullah'a hediye edilmiştir. Hz. Abbâs Müslüman olduğu müjdesini Hz. Peygamber'e getirince Hz. Peygamber tarafından azat edilmiştir.²⁹³

Aynı Rivâyeti Tirmizî, Kurban bölümü, “Doğan Çocuğun Kulağına Ezan Okunur Babı”nda, 1514 numarasıyla ve “Muhammed b. Beşşâr → Yahyâ b. Saîd ve Abdurrahmân b. Mehdi → Süfyân → Âsım b. Ubeydullâh → Ubeydullâh b. Ebû Râfi' → Ebû Râfi' senediyle rivâyet etmiştir.” İlgili rivâyetin râvîlerinden Yahyâ b. Saîd, Süfyân es-Sevrî, Âsım b. Ubeydullâh, Ubeydullâh b. Ebû Râfi' ve Ebû Râfi' hakkında yukarıda bilgi verilmiştir. Diğer râvîler ile ilgili bilgiler tablo şeklinde şu şekildedir:

Tablo 2.21. Muhammed b. Beşşâr Adlı Râviye İlişkin Bilgiler

İsmi	Muhammed b. Beşşâr b. Osmân b. Dâvûd	Hocaları	Abdurrahmân b. Mehdi
Meşhur ismi	Bündâr, Muhammed b. Beşşâr		Yahyâ b. Saîd el-Kettân
Künyesi	Ebû Bekr		İbrâhîm b. Ömer b. Ebî el-Vezir
Nisbesi	el- Abdî, el- Basrî,	Talebeleri	Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî
Derecesi	Sika		Ebû Hatim er-Razî
Tabakası	10		Ebû Zür'a er-Razî
Vefat Tarihi	252/866	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 24: 511-517.
			İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 9: 80-83.

²⁹¹ İbn Hacer, *el-İsabe*, 4: 67. Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *Kitâbu't-Târîhu'l-Kebîr*, thk. Haşim en-Nedvî v.dğr. (b.y. : Dâiretü'l-Mearifu'l-Osmaniyye, ts.), 2: 23.

²⁹² İbn Sa'd, *Tabakat*, 4: 67.

²⁹³ İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 1: 58-68.

Tablo 2.22. Abdurrahmân b. Mehdi Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Abdurrahmân b. Mehdi b. Hassân	Hocaları	Süfyân es-Sevrî
Meşhur ismi	Abdurrahmân b. Mehdi		Mâlik b. Enes
Künyesi	Ebû Saîd		Süfyân b. Uyeyne
Nisbesi	el-Basrî, el-Anberî, el-Lü'lûî	Talebeleri	Ahmed b. Hanbel
Derecesi	Hâfız, Sebt, Sika		Yahyâ b. Main
			Muhammed b. Beşşâr
Tabakası	9 (Etbau' Tabiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 17: 430-442.
Vefat tarihi	198/813-14		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 6: 279-281.

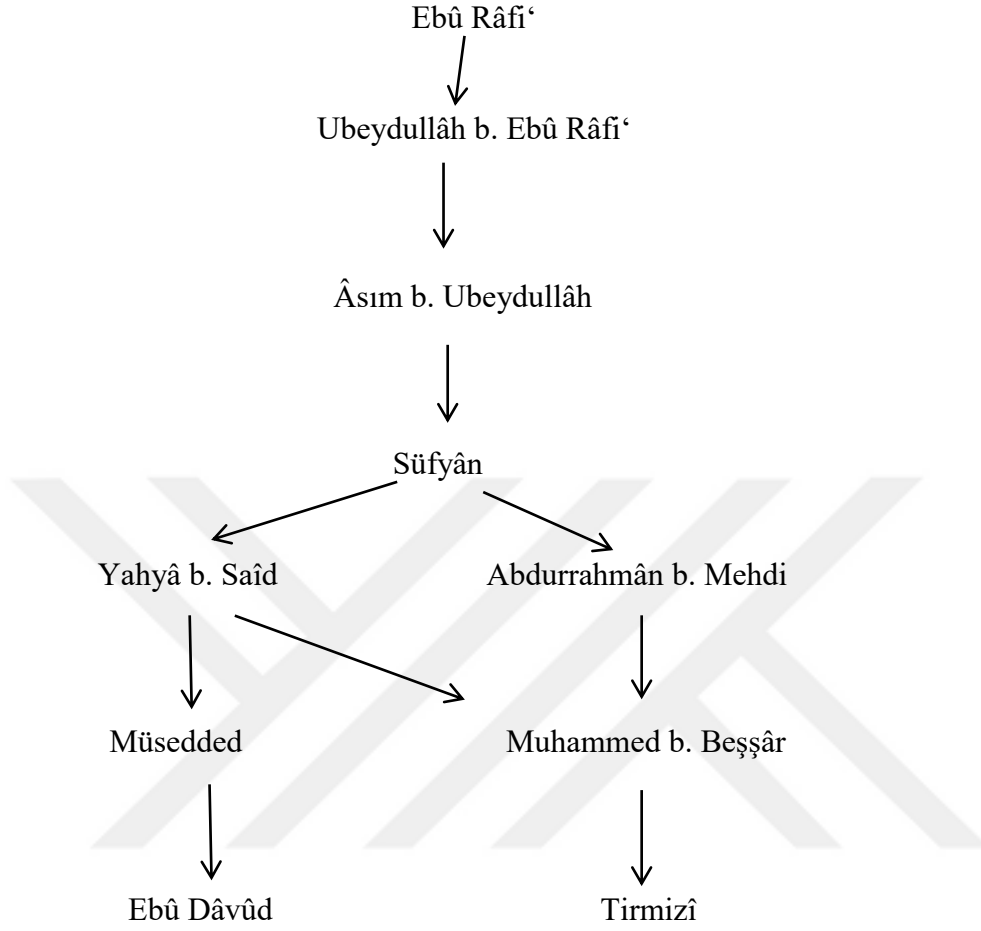
Yukarıdaki tablolarda da görüldüğü üzere Tirmizî'nin hocası Muhammed b. Beşşâr el-Abdî (ö. 252/866) için sika²⁹⁴ değerlendirilmesinde bulunulmuştur. Abdurrahmân b. Mehdî el-Anberî için hâfız, sebt gibi güvenilirliğine delalet eden vasıflarla anılmıştır.²⁹⁵ Muttasıl bir isnadla nakledilen hadîs metin yönüyle lafız ve mana olarak Ebû Dâvûd tarafından nakledilen rivâyet ile aynıdır.

Ebû Râfi'den gelen Hz. Hasan ile ilgili rivâyetin isnâd şeması şu şekildedir:

²⁹⁴ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 9: 80-83.

²⁹⁵ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 6: 279-281.

Şekil 2.4. Ebû Râfi‘ Rivâyeti İsnâd Şeması

Hadîs aynı zamanda Hâkim en-Nîsâbüri’nin, Buhârî ve Müslim’in *el-Câmiu’s-sahîh* ’lerine almadıkları sahîh hadîsleri bir araya getiren “*el-Müstedrek*”te zikredilmiştir.²⁹⁶

2.4.2. Değerlendirme

Tirmizî hadîsin hasen-sahîh olduğunu söylemiştir.²⁹⁷ Rivâyet muttasıl olarak nakledilmiş, tarikler Süfyân es-Sevrî’de birleşmiştir. Âsım b. Ubeydullâh dışındaki râvîler güvenilir kabul edilirken Âsım b. Ubeydullâh için zayıf denilmiştir. İbn Rezin rivâyetinde “*Kulağına İhlas suresini okudu, hurma ile tahnîk etti ve ismini koydu.*”²⁹⁸ ziyadesi bulunmaktadır. Ancak bu ziyadenin rivâyette olmaması cerh ve ta‘dîl âlimleri tarafından zayıf olduğu bildirilen Âsım b. Ubeydullâh’tan kaynaklı bir tasarruf olup olmadığı İbn Rezin’in “*et-Tecrid li’s-Sıhah ve’s-Sünen*” adlı eserinin matbusuna

²⁹⁶ Hakim en-Nisaburî, *el-Müstedrek ale’s-Sahihayn*, 3: 179.

²⁹⁷ Tirmizî, “Edâhî”, 17 (No. 1514).

²⁹⁸ Rûdânî, *Cem’ul-Fevâid*, 2: 91.

ulaşılamadığı için tespit edilememiştir. İlgili rivâyet Rûdânî²⁹⁹ tarafından İbn Rezin kanalıyla rivâyet edilerek desteklenmiş ancak burada sened kısmı verilmediği için isnâd zincirine ulaşılamamıştır. Bundan dolayı hadîste bir râvî tasarrufu olup olmadığı gibi kesin bir sonuca varılamamıştır.

Hz. Hasan'ın doğduğu zaman Hz. Peygamber tarafından isminin konarak tahnîk edildiği ile ilgili şu rivâyetler İbn Rezin'in ziyadesini destekler niteliktedir: Hz. Alî'den nakledilen bir rivâyet şöyledir:

“Hasan doğduğunda ona ‘Harb’ ismini verdim. Ebû Harb Künyesi ile anılmak hoşuma gidiyordu. Nebî (sav) geldi ve ona tahnîk yaptı. ‘Oğluma ne isim verdiniz?’ dedi. ‘Harb’ dedik. ‘Onun ismi Hasan’dır’ dedi.”³⁰⁰

Sevde bt. Misrah'tan gelen Hz. Hasan ile ilgili başka bir rivâyette ise:

“Resûlullah onu beyaz bir bez içerisine sarar. Tükürüğünden çocuğun ağzına koyarak onu yutmasını sağlar. Dua eder. Sonra Hz. Alî'yi çağırarak ‘Adını ne koydun?’ diye sorar. Hz. Alî ‘Cafer Ya Rasulallah!’ der. Nebî (sav): ‘Hayır o Hasan’dır.’ Ondan sonra Hüseyin var. Sen Ebû'l-Hasan ve Ebû'l-Hüseyin’sin.”³⁰¹

Hz. Hasan'ın doğumuyla ilgili Hz. Alî'den gelen başka bir rivâyette şöyledir:

“Hz. Peygamber, ‘doğan çocuğa süt vermezden önce bana haber et, benden önce süt verme’ mealinde Hz. Fâtîma'ya emir verdiği belirtilir. Hz. Alî, Hz. Fâtîma'nın Hz. Hasan'ın doğumunda bu emri yerine getirdiğini, Hz. Hüseyin'in doğumunda yerine getirmediğini ve babası gelmezden evvel süt emzirdiğini zikreder. Ayrıca Hz. Peygamber'in, Hasan'ın ağzına bilmediği bir şey koyduğunu, bu sebeple de Hasan'ın Hüseyin'e nazaran daha bilgili olduğunu ifade eder.”³⁰²

Bazı rivâyetler, Hz. Peygamber'in doğumu yaklaşan kızı Hz. Fâtîma'ya bilhassa ayrı bir ilgi gösterdiğini bildirmektedir. Hz. Fâtîma'nın (r.anha) doğumunda ebelik yapan Sevde bt. Misrah'tan nakledilen bir rivâyette Allah Resulü'nün kızına doğum olmadan önce hususi olarak ilgi gösterdiği sık sık durumunu sorduğunu öğrenmekteyiz.

Hz. Sevde'den gelen rivâyet şöyledir:

“Hz. Fâtîma'nın doğum sancısı başlar başlamaz Hz. Peygamber gelir ve Hz. Fâtîma'nın halini hatırını sorduktan sonra: ‘Doğum olunca bana haber vermeden hiçbir şey yapmayın’ der. Çocuk doğunca Hz. Sevde çocuğun göbeğini keser ve onu sarı renkli bir beze sarar. Daha sonra gelen Hz. Peygamber doğum olup olmadığını Fâtîma'nın hal ve hatırını sorar. Sevde'nin ‘Ya Rasulallah, çocuk doğdu, göbeğini kestim ve sarı beze sardım’ cevabı üzerine Hz. Peygamber

²⁹⁹ Rûdânî, *Cem 'ul-Fevâid* 2: 91.

³⁰⁰ Nûreddin el-Heysemî, *Mecmau'z-Zevâ'id*, 8: 102.

³⁰¹ el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, 13: 651-652.

³⁰² Canan, *Hadis Ansiklopedisi*, 2: 449. Yeniell - Kayapınar, *Süneni Ebû Davud Terceme ve Şerhi*, 16: 378.

sinirlenir ve 'Bana asi oldun' der. Hz. Sevde'nin: 'Allah ve Rasulüne asi olmaktan Allah'a sığınırım Ya Rasulullah, ben onun göbeğini kestim, bunu yapmaya da mecburdum' cevabı üzerine 'çocuğu bana getir' der. Hz. Sevde çocuğu getirir. Rasulullah (sav) çocuğun sarıldığı sarı renkli bezi atar ve çocuğu beyaz bir bez içerisine sarar. Tükürüğünden çocuğun ağzına koyarak onu yutmasını sağlar. Sonra Hz. Ali'yi çağırır ve ne isim koyduğunu sorar."³⁰³

Bu hadîste bahsedilen bir diğer konuda yeni doğan çocuğun kulağına ezan okunmasıdır. Müslüman için hayat ezan ile başlar. Hadîslerde Resulullah'ın yeni doğan çocukların sağ kulaklarına ezan, sol kulaklarına da kamet okuduğu ve okunmasını tavsiye ettiği görülmektedir. Rivâyetlerde ezan ve kamet ile çocuğun kimi manevi zararlardan koruyacağı bildirilmiştir.³⁰⁴

İnsanları bütün faziletlere ulaştıracak, onu hürriyete kavuşturacak ve bütün dalaletlerden koruyacak temel ilkeleri içeren ezan, hayata gözlerin açıldığı vakit kulağına okunmasıyla, bu küçük yavrunun ilk manevi gıdası olmuş olur. Bu şekilde ezanla, insanı yaşamı boyunca manevi pisliklerden, şerlerden ve şeytani işlerden o çocuğu uzak tutması için yapılan bir dua olmuş olur. Çünkü ezanın olduğu ve işitildiği yerde, şeytan ve çirkinlikler bulunamaz.

Ezan, yerden göklere doğru "sözlerin en temiz ve güzel olanının O'na yükselmesi"³⁰⁵ gibi yükselirken, aynı zamanda insanlık için rahmet kapılarının açılmasına da vesile olmuş olur. Şeytani olanlar kaçacak delik arar. Kulluğu, vakti ve yüce olanı hatırlayanlar, bu ilahi davet sürdüğü müddetçe ortadan kaybolur. Etrafı sükûnet ve huzur muştusu kaplar. Hz. Peygamber bunu şöyle haber vermektedir:

*"Namaz için ezan okunduğu zaman şeytan, arkasını dönüp (ezanı duymamak ve bastırmak için) yellenerak duymayacağı yere kadar uzaklaşır."*³⁰⁶

Bir mü'min'in yavrusunun bu hayata gözlerini açtığı anda kulağına okunan ezan ve kamet ona hakkı, erdemi, insanlığı, iyiliği, Rabbimizin çizdiği yolu ve kısaca Müslümanca bir yaşamın benimsenmesi için rehberlik etmiş olur. Evladının kulağına ezan ve kamet okuyan anne ve baba, ona kimliğini ve fitratında olanı hatırlatarak ölümüne kadar sürecek olan hayatın anlamını ona belletmektedir.³⁰⁷

³⁰³ el-Hindî, *Kenzü'l- Ummâl*, 13: 651-652.

³⁰⁴ Bk. Muhammed Abdurrahmân b. Abdurrahîm Mübârekpûrî, *Tuhfetü'l-ahvezî bişerhi câmiî't-Tirmizî*, thk. Abdülvahhâb Abdüllatîf (Beyrut: Dâru'l-fikr, ts.), 7: 107-108.

³⁰⁵ Fâtır 35/10.

³⁰⁶ Buhârî, "Ezân", 4 (No. 608). Müslim, "Salât", 8 (No. 389). Ebû Dâvûd, "Salât", 31 (No. 516).

³⁰⁷ Ömer Özpınar, *Ezanı Anlamak*, 4. Baskı (Ankara: DİB Yay., 2012), 42.

2.5. ENES B. MÂLİK RİVÂYETİ

Tahnîk konumuzla ilgili rivâyet, Buhârî'nin Kitâbü'l-Akîka bölümü, "Çocuğu İçin Akîka Kesmeyecek Olan Kimsenin Doğduğu Sabah Çocuğuna İsim Vermesi ve Çocuğun Tahnîk Edilmesi Babı"nda Enes b. Mâlik'ten şu şekilde rivâyet edilmiştir:

حَدَّثَنَا مَطَرُ بْنُ الْفَضْلِ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ كَانَ ابْنُ أَبِي طَلْحَةَ يَسْتَتِكِي، فَخَرَجَ أَبُو طَلْحَةَ، فَقَبِضَ الصَّبِيَّ فَلَمَّا رَجَعَ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ مَا فَعَلَ ابْنِي قَالَتْ أُمُّ سَلِيمٍ هُوَ أَسْكَنُ مَا كَانَ. فَفَرَّبْتُ إِلَيْهِ الْعِشَاءَ فَتَعَسَّى، ثُمَّ أَصَابَ مِنْهَا، فَلَمَّا فَرَغَ قَالَتْ وَارِ الصَّبِيَّ. فَلَمَّا أَصْبَحَ أَبُو طَلْحَةَ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ " أَعْرَسْتُمُ اللَّيْلَةَ ". قَالَ نَعَمْ. قَالَ " اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمَا ". فَوَلَدَتْ غُلَامًا قَالَ لِي أَبُو طَلْحَةَ احْفَظْهُ حَتَّى تَأْتِيَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَى بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَرْسَلَتْ مَعَهُ بِتَمْرَاتٍ، فَأَخَذَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلَهَا فِي فِي الصَّبِيِّ، وَحَنَكُهُ بِهِ، وَسَمَّاهُ عَبْدَ اللَّهِ.

Matar b. Fadl → Yezîd b. Hârûn → Abdullah b. Avn → Enes b. Sirin → Enes b. Mâlik (r.a)

"Abdullah İbnu Avn, Enes ibn Sirin'den haber verdi ki, Enes b. Mâlik şöyle demiştir: Ebû Talha'nın hasta yatmakta olan bir oğlu vardı. Ebû Talha dışarı çıktı, ardından çocuk vefat etti. Ebû Talha dönüp geldiğinde: 'Oğlum ne yaptı nasıl oldu?' dedi. Ümmü Süleym: 'Çocuk olduğundan daha sakin haldedir.' dedi. Bundan sonra Ümmü Süleym, kocası Ebû Talha'ya akşam yemeğini takdim etti. O da yemeği yedi. Sonra Ümmü Süleym ile cinsi münasebet yaptı. Ebû Talha bu işi bitirip ayrılınca, Ümmü Süleym ona: 'Çocuğu defn et' dedi. Ebû Talha sabaha ulaştı Resûlullah'a (sav) geldi ve yaptıkları işi ona haber verdi. Resûlullah (sav): 'Siz bu gece cinsi münasebet mi yaptınız?' buyurdu. Ebû Talha'da: 'Evet' dedi. Resûlullah (sav): 'Ya Allah! Bunlara bu gecelerini mübarek kıl!' diye dua etti. Ümmü Süleym sonra bir oğlan doğurdu. Enes dedi ki: Ebû Talha: 'Bu çocuğu muhafaza et de böylece Resûlullah'ın (sav) yanına götür, dedi. Enes de bu çocuğu Resûlullah'a (sav) götürdü. Ümmü Süleym benim yanımda birkaç tane hurma da göndermişti. Peygamber (sav) çocuğu aldı da: 'Enes'in yanında bir şey var mı?' diye sordu. Oradakiler: 'Evet, hurmalar vardır, dediler. Resûlullah (sav) o hurmaları aldı, onları ağzında çiğneyip ezdi, sonra kendi ağzından aldı da onu çocuğun ağzının içine kattı ve damağını onunla ovaladı. Çocuğa da Abdullah adını verdi.'"³⁰⁸

2.5.1. Hadîsin Tahrîci

Buhârî'nin *Sahîh*'inde geçen bu hadîsin isnâd zincirinde ismi geçen râvîler ile ilgili temel bilgileri tablo şeklinde aşağıda verilmiştir.

İsnâd zincirinin râvîleri sırasıyla şu şekildedir:

308

Buhârî, "Akîka", 1 (No. 5470).

Tablo 2.23 Matar b. el-Fadl el-Mervezî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Matar b. el-Fadl	Hocaları	Yezîd b. Hârûn
Meşhur ismi	Matar b. el-Fadl el-Mervezî		Veki' b. el-Cerrâh
Künyesi	-		
Nisbesi	el-Mervezî	Talebeleri	Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî
Derecesi	Sika, Müstakimu'l-Hadîs		Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî
Tabakası	11	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 28: 57-58.
Vefat tarihi	250/864(?)		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 10: 170.

Tablo 2.24. Yezîd b. Hârûn b. Zazan es-Sülemî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Yezîd b. Hârûn b. Zazan	Hocaları	Abdullah b. Avn
Meşhur ismi	Yezîd b. Hârûn		Hammâd b. Seleme
Künyesi	Ebû Halid		Humeyd et-Tavil
Nisbesi	es-Sülemî, el-Vasîtî	Talebeleri	Ahmed b. Hanbel
Derecesi	Sika, Sebt, Hâfız, Mutkin		Matar b. el-Fadl
			Alî b.el-Medinî
Tabakası	9 (Tabîin)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 32: 261-269.
Vefat tarihi	206/821		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 11: 366-369.

Tablo 2.25. Abdullah b. Avn b. Ertaban Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Abdullah b. Avn b. Ertaban	Hocaları	İbrâhîm en-Nehai
Meşhur ismi	İbn Avn		Enes b. Sirin
Künyesi	Ebû Avn		Muhammed b. Sirin
Nisbesi	el-Müzenî, el-Basrî	Talebeleri	İbn Ebî Adiy
Derecesi	Sebt, Sika,		Yezîd b. Hârûn b. Zazan
			Süfyân es-Sevrî
Tabakası	6 (Tabîîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 15: 394-401.
Vefat tarihi	151/768		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 5: 346-349.
			İbn Hibban, <i>es-Sikat</i> , 7: 3.
			İbn Sa'd, <i>Tabakâtü'l-Kübrâ</i> , 9: 261.

Tablo 2.26. Enes b. Sirin Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Enes b. Sirin	Hocaları	Enes b. Mâlik
Meşhur ismi	Enes b. Sirin		Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb
Künyesi	Ebû Mûsâ		Abdülmelik b. Katade b. Milhan
Nisbesi	el-Basrî, el-Ensârî	Talebeleri	Şu'be b. Haccâc
Derecesi	Sika		Hammâd b. Seleme b. Dinâr
			Abdullah b. Avn b. Ertaban
Tabakası	3 (Tabîîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 3: 346-348.
Vefat tarihi	118/736 veya 120/738		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 1: 374-375.
			İbn Hibban, <i>es-Sikat</i> , 4: 48-49.

Buhârî'den gelen rivâyetin tarikinde bulunan ve yukarıdaki tablolarda haklarında bilgi verilen râvîler arasında hoca ve talebe ilişkisi olduğu, vefat tarihleri itibariyle de birbirleriyle görüşmelerinin imkân dâhilinde olduğu görülmektedir. Râvîler sika, sebt,

hâfız gibi güvenilirliklerine delalet eden vasıflarla nitelendirilmişlerdir. Aynı zamanda isnâd zincirinde kopukluk bulunmamaktadır.

Rivâyetin Sahâbî râvîsi Enes b. Mâlik 612 yılında Medine’de dünyaya gelmiştir. Ensar’dan olan Hazrec kabilesinin Neccârîoğulları koluna mensuptur. Künyesi Hz. Peygamber tarafından kendisine verilen Ebû Hamza’dır.³⁰⁹ Annesi Ümmü Süleym Sehle bt. Milhan’dır. Hz. Peygamber’e on yıl boyunca hizmet ettiği için kendisine “Hâdimü’n-Nebi” lakabı verilmiştir.³¹⁰ Hz. Ebû Bekir tarafından Bahreyn’e vergi toplamak için görevlendirilmiştir. Hz. Ebû Bekir’in vefatından sonra Hz. Ömer’e gelerek ona biat etmiştir.³¹¹ Hicri 93 yılında 103 yaşında iken vefat etmiş sahâbenin büyüklerindedir.³¹²

Binden fazla hadis rivâyet eden yedi sahâbîden biri olarak “muksirûn”dan sayılmıştır. Hz. Peygamber’i çok seven ve sünnetine ittiba etmede dikkatli davranan Enes b. Mâlik, yüksek bir ahlaka sahipti.³¹³ Birçok içtihat ve fetvaları bulunmakta tefsir, hadis ve fıkıh alanında önemli hizmetleri olmuştur.³¹⁴

Enes b. Mâlik, Hz. Peygamber’in ölümünden sonra yaşadığı yaklaşık seksen yıllık ömründe hem hadis öğrenimi hemde öğretiminde önemli bir şahsiyet olmuştur. Bizzat Hz. Peygamber’den hadis almanın yanında Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Ebû Zer el-Gıfârî ve Hz. Fâtıma gibi sahâbîlerden de hadis almıştır. Kendisinden de İbn Şihâb ez-Zührî, Ömer b. Abdülaziz, Hasan-ı Basrî, İbn Sirin ve Musâ b. Enes gibi birçok kişi hadis almıştır.³¹⁵

Buhârî, aynı rivâyeti Libâs bölümünde “Damgalı Siyah Yün Kumaş Babı”nda, 5824 numarasıyla takti’ yaparak şu şekilde rivâyet etmiştir:

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَ حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -
قَالَ لَمَّا وُلِدْتُ أُمُّ سُلَيْمٍ قَالَتْ لِي يَا أَنَسُ انظُرْ هَذَا الْعِلَامَ فَلَا يُصَيِّبَنَّ شَيْئًا حَتَّى تَعْدُوَ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يُحَنِّكُهُ. فَعَدَوْتُ بِهِ، فَإِذَا هُوَ فِي حَائِطٍ وَعَلَيْهِ حَمِيصَةٌ حُرَيْبِيَّةٌ، وَهُوَ يَسِمُ الظَّهْرَ الَّذِي قَدِمَ عَلَيْهِ فِي الْفَتْحِ.

³⁰⁹ ez-Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 3: 396.

³¹⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1: 275-278.

³¹¹ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 1: 376-379.

³¹² İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4:198-200.

³¹³ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî et-Türkmânî, *Tezkiretü'l-huffâz*, thk. Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî, (y.y.: Dâiretü'l-me'ârifî'l-'osmâniyye, 1374/1955), 44-46.

³¹⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1: 275-278.

³¹⁵ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 1: 376-379.

Muhammed b. Müsenna, → İbn Ebî Adiy → İbn Avn → Muhammed b. Sirin
→ Enes b. Mâlik

“Enes b. Mâlik (r.a) şöyle demiştir: Annem Ümmü Suleym, kardeşim Abdullah b. Ebî Talha'yı doğurduğu zaman bana: Enes! Şu oğlanı ona zarar verecek hiçbir şey isabet ettirmeden, Hz. Peygamber'in yanına götür, Hz. Peygamber onun damağını çiğnemle ovuşturur, dedi. Bunun üzerine ben çocuğu Hz. Peygamber'e getirdim. O sırada Hz. Peygamber bir hurmalık içinde bulunuyordu, üzerinde hureysiyye denilen yün kumaş vardı. Hz. Peygamber fetih zamanında kendisine gelmiş olan yük develerini damgalamakla meşgul oluyordu”³¹⁶

Buhârî'nin hocası Muhammed b. Müsenna, İbn Ebî Adiy ve İbn Avn hakkında daha önce bilgi verilmişti. İlgili rivâyetin diğer râvîsi Muhammed b. Sirin ile ilgili bilgiler tablo şeklinde şu şekildedir:

Tablo 2.27. Muhammed b. Sirin Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Muhammed b. Sirin	Hocaları	Enes b. Mâlik
Meşhur ismi	İbn Sirin, Muhammed b. Sirin		Zeyd b. Sâbit
Künyesi	Ebû Bekr		Ebû Hureyre
Nisbesi	el-Basrî	Talebeleri	Abdullah b. Avn
Derecesi	Sika, Sebt, Fakih, Hâfız, Me'mûn		Katatde b. Diame
			Eyyüb es-Sahtiyânî
Tabakası	3 (Tâbiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 25: 344-354.
Vefat tarihi	110/729		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 9: 214-216.

Buhârî'nin Cenâiz bölümü, “Müsibet Sırasında Acısını Açığa Vurmayan Kimse Babı”nda rivâyet ettiği benzer hadîste Abdullah'ın tahnîk edildiği ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. İlgili rivâyet şu şekildedir:

حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْحَكَمِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَقُولُ اشْتَكَى ابْنُ أَبِي طَلْحَةَ - قَالَ - فَمَاتَ وَأَبُو طَلْحَةَ خَارِجٌ، فَلَمَّا رَأَتْ أَمْرَأَتُهُ أَنَّهُ قَدْ مَاتَ

³¹⁶ Buhârî, “Libâs”, 22 (No. 5824).

هَيَّاتُ شَيْئًا وَنَحْنُهُ فِي جَانِبِ النَّبِيِّ، فَلَمَّا جَاءَ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ كَيْفَ الْغُلَامُ قَالَتْ قَدْ هَدَأْتُ نَفْسَهُ، وَأَرْجُو أَنْ يَكُونَ قَدْ اسْتَرَاحَ. وَظَنَّ أَبُو طَلْحَةَ أَنَّهَا صَادِقَةٌ، قَالَ فَبَاتَ، فَلَمَّا أَصْبَحَ اغْتَسَلَ، فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ، أَعْلَمَتْهُ أَنَّهُ قَدْ مَاتَ، فَصَلَّى مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ أَخْبَرَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا كَانَ مِنْهُمَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُبَارِكَ لَكُمْ فِي لَيْلَتِكُمَا "

Bişr b. Hakem → Süfyân b. Uyeyne → İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha → Enes b. Mâlik

“Enes b. Mâlik (r.a) şöyle demiştir: Ebû Talha'nın hasta bir oğlu vardı. Ebû Talha dışarıda bulunduğu sırada çocuk vefat etti. Ümmü Süleym, çocuğun öldüğünü görünce bir şey hazırladı (yani çocuğu yıkadı, kefenledi) ve çocuğu kokuladı da evin bir tarafına koydu. Ebû Talha geldiğinde: 'Oğlan nasıldır?' diye sordu. Ümmü Süleym: 'Çocuğun nefsi sâkinleşti. İstirahat etmiş olmasını ümit ederim' dedi. Ebû Talha, eşi doğru söylüyor sandı ve yattı (yani eşi ile birleşti). Sabah olunca yıkandı. Dışarı çıkmak istediğinde Ümmü Süleym, Ebû Talha'ya çocuğun öldüğünü bildirdi. Ebû Talha mescide gidip, Hz. Peygamber ile namaz kıldı. Sonra da bu karı koca arasında o gece olup bitenleri Hz. Peygamber'e haber verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (sav): 'Allah'ın sizlere, bu gecenez hakkında bereketler ihsan etmesini dilerim' diye duâ etti”³¹⁷

İlgili rivâyetin râvîleri ile ilgili bilgiler tablo halinde şu şekildedir:

Tablo 2.28. Bişr b. el-Hakem el-Abdî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Bişr b. el-Hakem b. Hubeyb b. Mihran	Hocaları	Mâlik b. Enes
Meşhur ismi	Bişr b. el-Hakem		Süfyân b. Uyeyne
Künyesi	Ebû Abdurrahmân		Adürrezzak es-San'ânî
Nisbesi	el-Abdî	Talebeleri	Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî
Derecesi	Sadûk, Sika		Müslim b. Haccâc
			Abdullah b. Abdurrahmân ed-Darimî
Tabakası	10	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 4: 114-116.
Vefat tarihi	238/852		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 1: 447-448.

³¹⁷ Buhârî, “Cenâiz”, 41 (No. 301).

Tablo 2.29. Süfyân b. Uyeyne Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Süfyân b. Uyeyne b. Meymûn	Hocaları	İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha
Meşhur ismi	Süfyân b. Uyeyne		Süleymân et-Teymî
Künyesi	Ebû Muhammed		Humeyd et-Tavil
Nisbesi	el-Hilâlî, el-Kûfî	Talebeleri	Şu'be b. Haccâc
Derecesi	Sika, ehl-i vera ve'd-din		Ahmed b. Hanbel
			Bişr b. el-Hakem
Tabakası	8 (Etbau' Tabiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 11: 177-196.
Vefat tarihi	198/814		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 4: 117-122.

Tablo 2.30. İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha	Hocaları	Enes b. Mâlik
Meşhur ismi	İshâk b. Abdillâh b. Ebî Talha		Abdullah b. Ebî Talha
Künyesi	Ebû Yahyâ		Saîd b. Yesar
Nisbesi	el-Ensârî	Talebeleri	Hammâd b. Seleme b. Dinâr
Derecesi	Hüccet, Sika ³¹⁸ , kesiru'l-hadîs		Süfyân b. Uyeyne
			Abdurrahmân b. Amr
Tabakası	4 (Tâbiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 2: 444-445.
Vefat tarihi	134/751		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 1: 239-240.
			İbn Ebû Hâtim, <i>el-Cerh ve't-Ta'dîl</i> , 2: 226.

³¹⁸ İbn Ebû Hâtim er-Râzî, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, thk. Abdurrahman b. Yahya el-Yemânî, 1. Baskı (b.y.: Dâiretü'l-Me'ârifü'l-Osmânî, 1371/1952), 2: 226.

Buhârî'den gelen rivâyetin tarikinde bulunan ve yukarıdaki tablolarda haklarında bilgi verilen râvîler arasında hoca ve talebe ilişkisi olduğu, vefat tarihleri itibariyle de birbirleriyle görüşmelerinin imkân dâhilinde olduğu görülmektedir. Râvîler güvenilirliklerine delalet eden sika, sadûk, hüccet gibi nitelemelerle vasıflandırılmışlardır. Aynı zamanda isnâd zincirinde kopukluk bulunmamaktadır.

İlgili rivâyet *Sahîhi Müslim*'de Âdâb bölümünde “Doğan çocuğun doğumu müteakıb damağını oğmanın ve damağını ovacak sâlih bir kimsenin yanına götürülmesinin müstehâblığı babı”nda zikredilmiştir. Hadîs şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ، حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتِ الْبُنَانِيِّ، عَنْ أَنَسٍ، بْنِ مَالِكٍ قَالَ ذَهَبْتُ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيِّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ وُلِدَ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَبَاءَةٍ يَهْنَأُ بَعِيرًا لَهُ فَقَالَ " هَلْ مَعَكَ تَمْرٌ " . فَقُلْتُ نَعَمْ . فَنَاولُهُ تَمْرَاتٍ فَأَلْفَاهُنَّ فِي فِيهِ فَلَاكُهُنَّ ثُمَّ فَعَرَ قَا الصَّبِيِّ فَمَجَّهُ فِي فِيهِ فَجَعَلَ الصَّبِيُّ يَتَلَمَّظُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " حُبُّ الْأَنْصَارِ التَّمْرُ " . وَسَمَّاهُ عَبْدَ اللَّهِ

Abdülâ‘lâ b. Hammâd → Hammâd b. Seleme → Sâbit el-Bünânî → Enes b. Mâlik (r.a)

“Enes b. Mâlik (r.a) dedi ki: Ben Abdullah b. Ebî Talha el-Ensârî doğduğu zaman onu Resûlullah’ın yanına götürdüm. Resûlullah’ı bir aba içinde kendisine ait olan bir deveye katran sürer halde buldum. Bana: “yanında hurma var mı?” diye sordu, ben: evet diyerek kendisine birkaç hurma uzattım, Resûlullah (sav) bu hurmaları kendi ağzına attı ve onları iyice çiğnedi. Sonra çocuğun ağzını açtı ağzındaki ezmeyi onun ağzı içine püskürdü. Bunun üzerine çocuk dili ile ağzındaki şeyi arayıp yalamaya başladı. Resûlullah (sav) da: ‘Hurma Ensârın sevgilisidi’ buyurdu ve çocuğa Abdullah ismini verdi.”³¹⁹

İsnâd zincirinin râvîleri sırasıyla şu şekildedir:

³¹⁹ Müslim, “Âdâb”, 5 (No. 2144).

Tablo 2.31. Abdü'l'alâ b. Hammâd Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Abdü'l'alâ b. Hammâd b. Nasr	Hocaları	Hammâd b. Seleme b. Dinâr
Meşhur ismi	Abdü'l'alâ b. Hammâd		Mu'temir b. Süleymân
Künyesi	Ebû Yahyâ		Süfyân b. Uyeyne
Nisbesi	el-Basrî	Talebeleri	Ahmed b. Alî b. Müsenna
Derecesi	La be'se bih		Ebû Bekr Ahmed b. Amr el-Bezzar
			Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî
Tabakası	10	Kaynak	
Vefat tarihi	236/851		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 6: 93-94.

Tablo 2.32. Ebû Seleme Hammâd b. Seleme Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Hammâd b. Seleme b. Dinâr	Hocaları	Sâbit el-Bünânî
Meşhur ismi	Ebû Seleme, Hammâd b. Seleme		Humeyd et-Tavil
Künyesi	Ebû Seleme		
Nisbesi	el-Basrî, el-Hirakî	Talebeleri	Affan b. Müslim
Derecesi	Sika		Yahyâ b. Saîd
			Abdüla'lâ b. Hammâd
Tabakası	8 (Tâbiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 7: 253-269.
Vefat tarihi	167/784		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 3: 11-16.

Tablo 2.33. Sâbit el-Bünânî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Sâbit b. Eslem	Hocaları	Enes b. Mâlik (r.a)
Meşhur ismi	Sâbit el-Bünânî		Abdullah b. Ömer (r.a)
Künyesi	Ebû Muhammed		Amr b Ebî Seleme
Nisbesi	el-Basrî, el-Bünânî	Talebeleri	Cafer b. Süleymân
Derecesi	Sebt, Sika, sahîhu'l-hadîs		Ma'mer b. Râşid
			Hammâd b. Seleme
Tabakası	4 (Tâbiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 4: 342-349.
Vefat tarihi	127/744		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 2: 2-4.

Yukarıdaki tablolarda da görüldüğü üzere râvîlerin hepsi güvenilirliklerine delalet eden niteliklemlerle vasıflandırılmışlardır. Râvîler arasında hoca-talebe ilişkisi olduğu görülmektedir. Vefat tarihleri göz önünde bulundurulduğunda her râvînin rivâyeti üst tabakasından almış olması imkân dâhilindedir. Dolayısıyla senedin ittasal olduğu söylenebilir.

Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ* adlı eserinde Kitabu'd-Dahâyâ bölümünde rivâyet ettiği bu hadîs, Müslim'in Âdâb bölümünde rivâyet ettiği yukarıdaki hadîs ile lafız ve mana yönüyle aynıdır.³²⁰

Sahîhi Müslim, Âdâb bölümünde geçen 2144 numaralı rivâyetin diğer tariki şöyledir: “Ebû Bekr b. Ebî Şeybe → Yezîd b. Hârûn → İbn Avn → İbn Sirin → Enes b. Mâlik” Bu rivâyet yukarıda zikrettiğimiz ilk Buhârî rivâyetiyle mana ve lafız yönüyle aynıdır.

Rivâyet *Müslim*'de Kitabu'l-Libâs ve'z-Zînet bölümü, “İnsan Müstesna Diğer Hayvanların Yüzden Başka Yerlerine Damga Yapmanın Cevazı, Zekât ve Cizye Hayvanlarında ise Mendubluğu Babı”³²¹nda takti' yapılarak 2119 numarası ile şu şekilde geçmektedir:

³²⁰ el-Beyhâkî, *Sünenü'l-Kübra*, 9: 513-514. Müslim, “Âdâb”, 5 (No. 2144).

³²¹ Müslim, “Kitâbu'l-Libâs ve'z-Zînet”, 30 (No.2119).

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَدِيٍّ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ لَمَّا وُلِدَتْ أُمُّ سَلِيمٍ قَالَتْ لِي يَا أَنَسُ انظُرْ هَذَا الْغُلَامَ فَلَا يُصَيِّبَنَّ شَيْئًا حَتَّى تَعُدُو بِهِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحَيِّكُهُ . قَالَ فَعَدَوْتُ فَإِذَا هُوَ فِي الْحَائِطِ وَعَلَيْهِ خَمِيصَةٌ جَوْنِيَّةٌ وَهُوَ يَسِمُ الظَّهْرَ الَّذِي قَدِمَ عَلَيْهِ فِي الْفَتْحِ

Muhammed b. Müsenna → Muhammed b. Ebî Adiy → İbn Avn → Muhammed
→ Enes b. Mâlik

“Enes (r.a) şöyle dedi: Ümmü Süleym doğurduğu zaman bana: Ya Enes şu oğlana bak, ona hiçbir şey isabet ettirmeyerek Hz. Peygamber'in yanına götür de Hz. Peygamber bir hurmayı ezip parmağı ile çocuğun damağına çalsın dedi. Bunun üzerine ben hemen gittim Hz. Peygamber'i bostanda buldum. Üzerinde Huveytiyye denilen renkli ve aynı zamanda bir takım şekiller ihtiva eden bir kumaş vardı. Kendisi, fetihten gelmiş olan develeri damgalamakla meşgul bulunuyordu.”³²²

Râvîler daha önce değerlendirilmiş Muhammed b. Müsenna için sika ve sebt,³²³ Muhammed b. Ebî Adiy için sika,³²⁴ İbn Avn için sebt ve sika³²⁵ Muhammed b. Sirin için ise Hâfız ve sika³²⁶ gibi güvenilirliklerine delalet eden ta'dil lafızları kullanılmıştır. Râvîler ile ilgili daha önceden tablo şeklinde bilgi verildiği için burada tekrardan yer verilmemiştir.

Aynı hadîs-i şerif Ebû Dâvûd'un Sünen'inde Âdâb bölümü, “Çirkin İsimleri Değiştirmek Babı”nda 4951 numarası ile şu şekildedir:

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ ذَهَبْتُ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جِئْتُ وَوَلَدٌ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَبَاءَةٍ يَهْنَأُ بَعِيرًا لَهُ قَالَ " هَلْ مَعَكَ تَمْرٌ " . قُلْتُ نَعَمْ - قَالَ - فَنَافَوْا لَنَّهُ تَمْرَاتٍ فَأَلْقَاهُنَّ فِي فِيهِ فَلَاكُهُنَّ ثُمَّ فَعَرَ فَاهُ فَأَوْجَرَ هُنَّ إِيَّاهُ فَجَعَلَ الصَّبِيُّ يَتَلَمَّظُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " جِبُّ الْأَنْصَارِ التَّمْرُ " . وَسَمَّاهُ عَبْدَ اللَّهِ

Mûsâ b. İsmâil → Hammâd b. Seleme → Sâbit → Enes b. Mâlik

“Enes b. Mâlik (r.a) demiştir ki: Abdullah İbn Ebî Talha, dünyaya geldiği zaman, Hz. Peygamber'e götürdüm. Hz. Peygamber bir aba içerisinde devesini katranlıyordu. ‘Yanında kuru hurma var mı?’ diye sordu. Evet, dedim. Kendisine bir miktar (kuru) hurma verdim. Onları ağzına atarak çiğnedi. Sonra çocuğun ağzını açtı ve hurmayı ağzının ortasına yerleştirdi. Çocuk, (hoşlandığından) dilini dolandırmaya başladı. Bunun üzerine Hz. Peygamber: ‘Ensârın hurmayı (ne de çok) sevdiğine bakın!’ buyurdu ve adını Abdullah koydu.”³²⁷

³²² Müslim, “Kitâbu'l-Libâs ve 'z-Zînet”, 30 (No.2119).

³²³ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 9: 425-427.

³²⁴ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 9: 12-13.

³²⁵ İbn Hibbân, *es-Sikat*, 7: 3.

³²⁶ el-Mizzi, *Tehzîbu'l-Kemal*, 25: 344-354.

³²⁷ Ebû Dâvud, “Edeb”, 68 (No. 4951).

Burada geçen rivâyette “çocuk, (hoşlandığından dilini dolandırmaya başladı) Bunun üzerine Peygamber (sav): « جُبُّ الْأَنْصَارِ التَّمْرُ » ‘Ensârın hurmayı (ne de çok) sevdiğine bakın!’ buyurdu.” ifadesiyle geçmektedir.

Râvîlerden Hammâd b. Seleme, Sâbit el-Bünânî hakkında daha önce bilgi verilmiştir. Mûsâ b. İsmâil hakkında ise bilgiler tablo şeklinde şu şekildedir:

Tablo 2.34. Mûsâ b. İsmâil et-Tebüzekî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Mûsâ b. İsmâil	Hocaları	Hammâd b. Seleme
Meşhur ismi	et-Tebüzekî		Sâid b. Ebû Arube
Künyesi	Ebû Seleme		A'yen el-Harizmî
Nisbesi	et-Tebuzekî, el-Basrî	Talebeleri	Muhammed b. Yahyâ ez-Zühlî
Derecesi	Hüccet, Hâfız		Ebû Dâvûd es-Sicistânî
			Yahyâ b. Main
Tabakası	(Tâbiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 29: 21-26.
Vefat tarihi	223/838		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 10: 333-335.

Ebû Dâvûd'ta Cihad bölümünde “Hayvanları İşaretleme Babı”nda geçen diğer rivâyet 2563 numarası ile takti yapılarak şu şekilde geçmektedir:

حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَخٍ لِي جَبِينٌ وَوَلَدٌ لِيُحَيِّكُهُ فَإِذَا هُوَ فِي مَرْبِدٍ يَبْسُمُ غَنَمًا - أَحْسِبُهُ قَالَ - فِي آذَانِهَا

Hafs b. Ömer → Şu'be → Hişâm b. Zeyd → Enes b. Mâlik

“Enes b. Mâlik (r.a.) demiştir ki: "Kardeşim yeni doğduğu zaman damağına (yiyecek) bir şey sürmesi için onu, Hz. Peygamber'e getirmiştım. Bir de baktım ki kendisi bir ağılda koyunları ateşle damgalıyor. (Bu hadîsi Hişâm'dan rivâyet eden Şu'be) dedi ki: Öyle zannediyorum ki (Hişâm), (Hz. Peygamber hayvanların kulaklarına (damga vuruyordu) dedi.”³²⁸

İlgili rivâyetin râvîleri hakkında bilgiler şu şekildedir:

³²⁸ Ebû Dâvud, “Cihad”, 55 (No. 2563).

Tablo 2.35. Hafs b. Ömer b. el-Hâris Adlı Râviye İlişkin Bilgiler

İsmi	Hafs b. Ömer b. el-Hâris	Hocaları	Şu'be b. Haccâc
Meşhur ismi	Hafs b. Ömer		Hemmâm b. Yahyâ b. Dinâr
Künyesi	Ebû Ömer		Halid b. Abdullah b. Abdurrahmân
Nisbesi	el-Ezdî, en-Nemerî, el-Basrî	Talebeleri	Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as
Derecesi	Sika, sebt		Muhammed b. Yahyâ b. el-Münzir
			Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el- Buhârî
Tabakası	10 (Tâbiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 7: 26-29.
Vefat tarihi	225/840		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 2: 405-407.

Tablo 2.36. Şu'be b. Haccâc Adlı Râviye İlişkin Bilgiler

İsmi	Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd	Hocaları	Hişâm b. Zeyd
Meşhur ismi	Şu'be b. Haccâc		Muhammed b. Sirin
Künyesi	Ebû Bistam		Enes b. Sirin
Nisbesi	el-Ezdî, el-Basrî	Talebeleri	Abdurrahmân b. Mehdi
Derecesi	Sika, Hâfız, emîru'l-mü'minin fi'l-hadîs ³²⁹		Hafs b. Ömer b. el-Hâris
			Süfyân es-Sevrî
Tabakası	7 (Tâbiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 12: 479-495.
Vefat tarihi	160/776		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 4: 338-346.

³²⁹ Hadîs ilminde önder sayılacak derecede derin vukufu, ehliyeti olan hadîs âlimi. Bk. Aydın, "emîru'l-mü'minin fi'l-hadîs", 51.

Tablo 2.37. Hişâm b. Zeyd b. Enes b. Mâlik Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Hişâm b. Zeyd b. Enes b. Mâlik	Hocaları	Enes b. Mâlik
Meşhur ismi	Hişâm b. Zeyd		-
Künyesi	-		-
Nisbesi	el-Ensârî, el-Basrî	Talebeleri	Şu'be b. Haccâc
Derecesi	Sika		Hammâd b. Seleme b. Dinâr
			Abdullah b. Avn b. Ertaban
Tabakası	5	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , Cilt 30: 204.
Vefat tarihi	120/738(?)		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 11: 39.

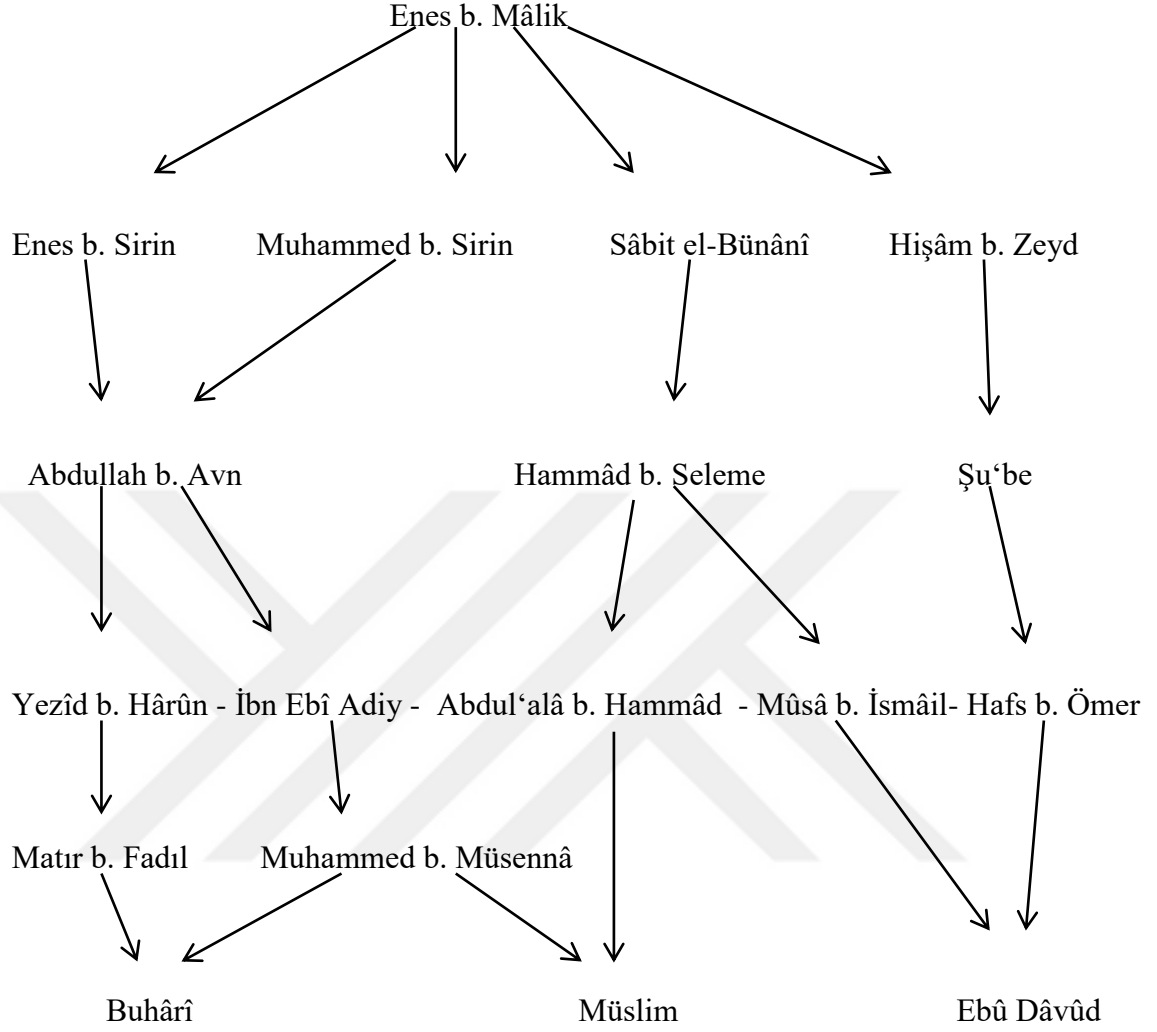
Yukarıdaki tablolarda da görüldüğü üzere râvîlerin hepsi güvenilirliklerine delalet eden nitelermelerle vasıflandırılmışlardır. Râvîler arasında hoca ve talebe ilişkisi olduğu görülmektedir. Vefat tarihleri göz önünde bulundurulduğunda her râvînin rivâyeti üst tabakasından almış olması imkân dâhilindedir. Senedin herhangi bir yerinde kopukluk bulunmamakta dolayısıyla isnâdın muttasıl olduğu söylenebilir.

Benzer rivâyet Abdurrezâk es-San'ânî'nin "*el-Mûsânef*"te geçmektedir. Ancak buradaki rivâyette Abdullah b. Ebî Talha'nın tahnîk edildiğiyle ilgili bilgi bulunmamaktadır.³³⁰

Abdullah b. Ebû Talha'nın tahnîk edilmesiyle ilgili Enes b. Mâlik hadisinin rivâyet sürecine ilişkin isnâd şeması şu şekildedir:

³³⁰ Ebî Bekr Abdurrezâk b. Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî, *el-Musannef*, thk. Merkezü'l-Buhûsi - tekniyeti'l-Ma'lûmât, 1. Baskı (Kahire: Dâru't- Tasil, 1436/2015), 9: 35-36.

Şekil 2.5. Enes b. Mâlik Rivâyeti İsnâd Şeması

2.5.2. Değerlendirme

Hadîs Buhârî ve Müslim'in *Sahîh*'lerinde çeşitli senedlerle geçmektedir.³³¹ Dolayısıyla rivâyetimiz, müttefekun aleyh hadîslerdendir. Rivâyet, Buhârî ve Müslim'de takti yapılarak farklı bölümlerde ele alındığı için rivâyetin çokça tekrarı bulunmaktadır. Hadîsin râvîleri için güvenilirliklerine delalet eden ta'dil lafızları kullanılmıştır. Dolayısıyla hadîsin isnâdı sahîhtir. Rivâyet zincirinde kopukluk bulunmamakta, muttasıl bir isnâdı bulunmaktadır.

Uzun bir rivâyet olan bu hadîs-i şerif, geldiği diğer tariklerde bazı farklı ifadelerden dolayı kısmî anlam değişikliklerine sebep olmuştur. Hz. Peygamber'in kendisine bildirilen olay karşısındaki tavrı konusunda rivâyetlerdeki ifadelerde bazı

³³¹ Buhârî, "Libâs", 22 (No. 5824). Müslim, "Âdâb", 5 (No. 2144).

anlam değişiklikleri vardır. Ele aldığımız bu rivâyette Ebû Talha, Hz. Peygamber’e gelip olup bitenleri anlatmasına rağmen Hz. Peygamber’in tekrardan “Siz bu gece cinsi münasebet mi yaptınız?” diye sorması düşündürücüdür. Çünkü Ebû Talha zaten bu durumu anlatmış olmalıdır.³³² Bazı rivâyetlerin anlatım tarzlarında Ümmü Süleym ve Ebû Talha’nın geceyi birlikte geçirmelerini öne çıkaran ve yücelten bir dile sahip olmaları problemlili görünmektedir.³³³ Başka bir tarikte ise Ebû Talha olup biteni anlattıktan sonra Hz. Peygamber’in durum karşısında şaşkınlığını ifade eden “O (ölen çocuk) sizin yakınıızda iken ilişkiye girdiniz öyle mi?”³³⁴ anlamında ifade edilmiştir. Tarikler arasında görülen bu durum, lafız ve ifade farklılıklarının oluşmasında râvî tasarruflarının etkisini ortaya koymaktadır.³³⁵

Ümmü Süleym’in vefat eden çocuğu, Resûlullah’ın (sav) yanına giderek: “Ya Ebâ Umeyr, Nuğayr ne yapıyor” diyerek kendisi ile şakalaştığı ve kuşu ölünce teselli için yanına gittiği Nuğayr adındaki kuşun sahibi olan çocuk olduğu bildirilmektedir.³³⁶

Enes b. Mâlik kardeşini Hz. Peygamber’e tahnîk etmek için gittiğinde Hz. Peygamber’in bir ağılda develeri damgaladığını bildirmektedir.³³⁷ Ebû Dâvûd’taki 2563 numaralı hadîste Hz. Peygamber’in damgaladığı hayvanın koyun olduğu geçmektedir. Bu ifadelerden anlaşılmalıdır ki ağılda hem koyun hem de develer iç içe ve Hz. Peygamber her ikisini de damgalıyor.

2.6. HZ. ESMÂ RİVÂYETİ

Tahnîk konumuzla ilgili rivâyet, Buhârî’nin Kitâbü’l-Akîka bölümü, “Çocuğu İçin Akîka Kesmeyecek Olan Kimsenin Doğduğu Sabah Çocuğuna İsim Vermesi ve Çocuğun Tahnîk Edilmesi Babı”nda Esmâ bt. Ebû Bekir’den (r.anha) şu şekilde rivâyet edilmiştir:

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ تَصْرِ، حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ - رَضِيَ
اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّهَا حَمَلَتْ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الرَّبِيعِ بِمَكَّةَ قَالَتْ فَحَرَجْتُ وَأَنَا مُتَمِّمٌ، فَأَتَيْتُ الْمَدِينَةَ فَنَزَلْتُ فُبَاءَ فَوَلَدْتُ بِفُبَاءَ، ثُمَّ
أَتَيْتُ بِهِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعْتُهُ فِي حَجْرِهِ، ثُمَّ دَعَا بِتَمْرَةٍ فَمَضَعَهَا، ثُمَّ تَقَلَّ فِي فِيهِ فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ

³³² Buhârî, “Akîka”, 1 (No. 5470).

³³³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 19/87-88 (No. 12030).

³³⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 19/89 (No. 12031).

³³⁵ Bk. Nejla Hacıoğlu, “Ümmü Süleym İle İlgili Bir Rivâyetin İsnâd ve Metin Analizi”, *Şarkiyat İlmi Araştırma Dergisi*, 13/1 (Nisan 2021): 258-286.

³³⁶ Sofuoğlu, *Sahîhi Müslim ve Tercemesi*, 7: 369. Buhârî, “Edeb”, 112 (No. 6203). Ahmed b Hanbel, *el-Müsned*, 21/456 (No. 14071).

³³⁷ Müslim, “Kitâbu’l-Libâs ve’z-Zînet”, 30 (No.2119).

دَخَلَ جَوْفَهُ رَيْقُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ حَنَّكَهُ بِالتَّمْرَةِ، ثُمَّ دَعَا لَهُ فَبَرَكَ عَلَيْهِ، وَكَانَ أَوَّلَ مَوْلُودٍ وُلِدَ فِي
الإِسْلَامِ، فَفَرَحُوا بِهِ فَرَحًا شَدِيدًا، لِأَنَّهُمْ قَبِلَ لَهُمْ إِنَّ الْيَهُودَ قَدْ سَحَرَتْكُمْ فَلَا يُوَلَدُ لَكُمْ

İshâk b. Nasır → Ebû Üsame → Hişâm b. Urve → Urve → Esmâ bt.

Ebû Bekir

“Esmâ bt. Ebû Bekr (r.anha) Mekke’de iken oğlu Abdullah b. Zübeyr’e hamile olmuştu. Esmâ şöyle dedi: Ben gebelik müddetimi tamamlamış olduğum halde (Mekke’den yola) çıktım. Muhâcir olarak Medîne’ye geldim ve Küba’ya indim. Ve Abdullah’ı Küba’da doğurdum. Sonra çocuğumu Resûlullah’a (sav) götürdüm de kucağına koydum. Sonra Resûlullah (sav) bir hurma istedi, onu çiğneyip ezdikten sonra çocuğun ağzının içine tükürdü. Bu suretle oğlumun midesine ilk inen şey Resûlullah’ın tükürüğü oldu. Sonra Resûlullah hurma çiğnemi ile çocuğun damağını ovdu. Bundan sonra çocuğa dua etti, bereket ve hayır diledi. Abdullah b. Zübeyr Müslüman aileleri içinde ilk doğan çocuk oldu. Müslümanlar da Abdullah’ın doğumu ile çok sevindiler. Çünkü Müslümanlara: ‘Yahudiler sizlere büyü yaptılar, artık sizden çocuk doğmaz’ denilmişti.”³³⁸

2.6.1. Hadîsin Tahrîci

Abdullah b. Zübeyr’in (r.a) tahnîk edilmesi ile ilgili bu rivâyet, Hz. Esmâ ve Hz. Âişe’den olmak üzere iki farklı sahâbî râvîsi yoluyla rivâyet edilmiştir. Rivâyetler incelenirken önce Hz. Esmâ’dan gelen hadîs daha sonra da Hz. Âişe’den gelen hadîs ele alınacaktır.

İlgili rivâyetin râvîleri hakkında daha önce tablo şeklinde bilgi verildiği için tekrara düşmemek adına burada tekrardan bahsedilmemiştir. Rivâyetin râvîlerinden İshâk b. İbrâhîm b. Nasr (ö. 232/847) için İbn Hacer, “sadûk”³³⁹ tabirini kullanmıştır. Râvîlerden Ebû Üsame Hammâd b. Üsame b. Zeyd (ö. 200/816) için “Sika”, “Sebt”³⁴⁰ ve “Hüccet” gibi ta’dîl ifadeleri kullanılmıştır. Hişâm b. Urve (ö. 146/763) için “sika”³⁴¹, babası Urve b. Zübeyr b. Avvâm (ö. 94/713) için ise “sebt”³⁴² ve “sika” denilmiştir. Hadîsin senedi muttasıldır.

Rivâyetin sahâbe râvîsi Hz. Ebû Bekir ve Kuteyle bt. Abdüluzza’nın kızı olan Hz. Esmâ milâdî 595 yılında Mekke’de dünyaya gelmiştir. İlk Müslümanlardan olan Hz. Esmâ, Hz. Âişe ile baba bir kardeştir. Hz. Peygamber ve babası hicret ettikleri sırada onlara yemek ve su taşırken kırbanın ağzını kuşağı ile bağladığı için Resulullah

³³⁸ Buhârî, “Akika”, 1 (No. 5469).

³³⁹ İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 1: 219.

³⁴⁰ İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 3: 2-3.

³⁴¹ İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 1: 48-51.

³⁴² İbn Hacer, *Tehzîbü’t-Tehzîb*, 7: 180-185.

tarafından kendisine Za'tü'n-Nitâkayn (iki kuşak sahibi) künyesi verilmiştir.³⁴³ İlk Müslümanlardan olan babası Hz. Ebû Bekir'in telkin ve irşadıyla kız kardeşi Hz. Âişe ile birlikte ilk Müslümanlardan olmuştur. Hz. Esmâ, Resulullah'ın halasının oğlu ve sahâbeden olan Zübeyr b. Avvâm ile Mekke'de evlenmiştir.³⁴⁴ Bu evlilikten ilk olarak Abdullah b. Zübeyr dünyaya gelmiştir.³⁴⁵

Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir Medine'ye hicret ettikleri sırada sevr mağarasında kalırken onlara yemek ve su taşımıştır. Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettikten altı ay sonra Hz. Esmâ da diğer aile üyeleriyle birlikte Medine'ye hicret etmiştir. Hicret etmeden önce Mekke'de oğlu Abdullah b. Zübeyr'e hamile idi. Bu haldeyken Medine'ye hicret etmiştir. Daha sonra Medine yakınlarında bulunan Kuba'da oğlu Abdullah dünyaya getirmiştir. Böylelikle Abdullah, Medine'de doğan ilk Müslüman çocuk olmuştur.³⁴⁶

Emeviler döneminde oğlu Abdullah b. Zübeyr'in Yezid b. Muâviye'ye karşı hilafet mücadelesinde her daim oğlunu desteklemiştir. Abdullah b. Zübeyr'in 73/692 yılında öldürülmesinden kısa bir süre sonra Mekke'de vefat etmiştir.³⁴⁷

Hz. Esmâ birçok hadis nakletmiştir. Yaklaşık 58 hadis rivâyet ettiği bildirilmiştir.³⁴⁸ Kendisinden oğulları Abdullah b. Zübeyr ve Urve b. Zübeyr bunların yanında İbn Abbas, Muhammed b. Münzir, İbn Müleyke, Abbad b. Hamza gibi birçok kişi rivâyette bulunmuştur.³⁴⁹

Buhârî aynı rivâyeti Fedailu's-Sahâbe bölümünde, "Hz. Peygamber ile Sahâbilerin Medîne'ye Hicret Etmeleri Babı"nda 3909 numarasıyla şu şekilde rivâyet etmiştir:

حَدَّثَنِي زَكَرِيَّا بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَسْمَاءَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّهَا حَمَلَتْ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، قَالَتْ فَخَرَجْتُ وَأَنَا مُمٌّ، فَأَتَيْتُ الْمَدِينَةَ، فَنَزَلْتُ بِقُبَاءٍ، فَوَلَدْتُهُ بِقُبَاءٍ، ثُمَّ أَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعْتُهُ فِي حَجْرِهِ، ثُمَّ دَعَا بِتَمْرَةٍ، فَمَضَعَهَا، ثُمَّ تَقَلَّ فِي فِيهِ، فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ دَخَلَ جَوْفَهُ رِيقُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ حَنَّكَهُ بِتَمْرَةٍ ثُمَّ دَعَا لَهُ وَبَرَكَ عَلَيْهِ، وَكَانَ أَوَّلَ مَوْلُودٍ وُلِدَ فِي الْإِسْلَامِ.

³⁴³ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, 1472.

³⁴⁴ Buhârî, "Nikâh", 107 (No. 5224).

³⁴⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8: 12-14.

³⁴⁶ Buhârî, "Akika", 1 (No. 5469).

³⁴⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, 1472.

³⁴⁸ ez-Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, 2: 135.

³⁴⁹ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 12: 397.

Zekerıyyâ b. Yahyâ → Ebû Üsame → Hişâm b. Urve → Urve → Hz. Esmâ

“Esmâ (r.anha) oğlu Abdullah b. Zübeyr’e hamile olmuştu. Esmâ dedi ki: Ben gebelik müddetimi tamamlamış olarak Mekke’den çıktım ve Medîne’ye geldim, Kubâ’ya indim. Abdullah’i orada doğurdum. Sonra onu Hz Peygamber’e getirip kucağına koydum. Bunun üzerine Hz Peygamber bir hurma istedi. Onu çiğnedikten sonra çocuğun ağzına tükürdü. Bu suretle oğlumun midesine ilk inen şey Resûlullah’ın tükürüğü oldu. Sonra Resûlullah bir hurma çiğnemiyle çocuğun damağını ovdu. Daha sonra çocuğa dua etti, ona bereket ve saadet diledi. Böylece Abdullah b. Zübeyr (hicretten sonra Medîne’de) Müslüman aileleri içinde ilk doğan çocuk oldu.”³⁵⁰

Bu hadîsin râvîlerinden Buhârî’nin hocası Zekerıyyâ b. Yahyâ dışındaki râvîler daha önce değerlendirilip haklarında bilgi verildiği için burada tekrardan değinilmeyecektir. Zeriyyâ b. Yahyâ ile ilgili bilgiler ise tablo halinde şu şekildedir:

Tablo 2.38. Zekerıyyâ b. Yahyâ el-Lu’luî Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Zekerıyyâ b. Yahyâ b. Sâlih b. Süleymân	Hocaları	Ebû Üsame Hammâd b. Üsame
Meşhur ismi	İbn Ebî Zekerıyyâ		Abdullah b. Nümeyr
Künyesi	Ebû Yahyâ		el-Hâkim b. el-Mübarek
Nisbesi	el-Belhî, el-Lu’luî	Talebeleri	Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî
Derecesi	Sika, Hâfız		Cafer b. Muhammed b. el-Hasen
Tabakası	11	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü’l-Kemâl</i> , 9: 378-379.
Vefat tarihi	230/845(?)		İbn Hacer, <i>Tehzîbü’t-Tehzîb</i> , 3: 335-336.

Bu hadîsi Alî b. Mushir → Hişâm b. Urve → Urve → Esmâ senediyle rivâyet etmekte Zekerıyyâ b. Yahyâ’ya, Halid b. Mahled mutabaat etmiştir. Bunda: “Esmâ, Nebî’nin (sav) yanına gebe olarak hicret etti” ifadesi vardır.³⁵¹

Müslim *Sahîh*’inde bu hadîs ile ilgili rivâyetleri Edeb bölümü, “Doğan Çocuğun Doğumuna Müteakıb Damağını Ovmanın ve Damağını Ovacak Sâlih Bir Kimsenin

³⁵⁰ Buhârî, “Menâkıbu’l-Ensâr”, 45 (No. 3909).

³⁵¹ Buhârî, “Menâkıbu’l-Ensâr”, 45 (No. 3909). Müslim, “Âdâb”, 5 (No. 2146).

Yanına Götürülmesinin Müstehâblığı, Doğduğu Günde Çocuğa İsim Verilmesinin Cevazı, Abdullah, İbrâhîm vs. Peygamberler’in İsimleriyle İsimlendirmenin Müstehâblığı Babı”nda 2146 numarası altında sıralamıştır. Hadîsin İsnâd zinciri şu şekildedir: “Ebû Kureyb Muhammed b. Alâ’ → Ebû Üsâme → Hişâm b. Urve → Urve → Esmâ bt. Ebû Bekir” Bu hadîsin râvîleri daha önce değerlendirilmiştir. İlgili hadîs yukarıda zikrettiğimiz Buhârî’nin Fedailu’s-Sahâbe bölümü, “Hz. Peygamber ile Sahâbîlerin Medîne’ye Hicret Etmeleri Babı”nda geçen rivâyet ile lafız ve mana yönünden aynıdır.

Müslim’in Edeb bölümü, “Doğan Çocuğun Doğumuna Müteakıb Damağını Ovmanın ve Damağını Ovacak Sâlih Bir Kimsenin Yanına Götürülmesinin Müstehâblığı, Doğduğu Günde Çocuğa İsim Verilmesinin Cevazı, Abdullah, İbrâhîm vs. Peygamberler’in İsimleriyle İsimlendirmenin Müstehâblığı Babı”nda zikrettiği diğer rivâyet ise şu şekildedir:

حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى أَبُو صَالِحٍ، حَدَّثَنَا شُعَيْبٌ، - يَعْنِي ابْنَ إِسْحَاقَ - أَخْبَرَنِي هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، حَدَّثَنِي عُرْوَةُ
 بْنُ الزُّبَيْرِ، وَفَاطِمَةُ بِنْتُ الْمُنْذِرِ بْنِ الزُّبَيْرِ، أَنَّهُمَا قَالَا حَرَجَتْ أَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي بَكْرٍ حِينَ هَاجَرَتْ وَهِيَ حُبْلَى بِعَبْدِ اللَّهِ
 بْنِ الزُّبَيْرِ فَقَدِمَتْ فُبَاءَ فَنَفَسَتْ بِعَبْدِ اللَّهِ بِفُبَاءٍ ثُمَّ حَرَجَتْ حِينَ نَفَسَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِوَحْدِكَ فَأَخَذَهُ
 رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهَا فَوَضَعَهُ فِي حَجْرِهِ ثُمَّ دَعَا بِتَمْرَةٍ قَالَتْ عَائِشَةُ فَمَكَّنْتُنَا سَاعَةً نَلْتَمِسُهَا قَبْلَ أَنْ
 نَجِدَهَا فَمَضَعَهَا ثُمَّ بَصَقَهَا فِي فِيهِ فَإِنَّ أَوَّلَ شَيْءٍ دَخَلَ بطنَهُ لَرِيْقِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَتْ أَسْمَاءُ ثُمَّ
 مَسَحَهُ وَصَلَّى عَلَيْهِ وَسَمَّاهُ عَبْدَ اللَّهِ ثُمَّ جَاءَ وَهُوَ ابْنُ سَبْعِ سِنِينَ أَوْ ثَمَانٍ لِيُبَايِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَرَهُ
 بِذَلِكَ الزُّبَيْرُ فَنَبَسَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ رَأَاهُ مُقْبِلًا إِلَيْهِ ثُمَّ بَايَعَهُ

Hâkim b. Mûsâ Ebû Sâlih → Şuayb (İbn İshâk) → Hişâm b. Urve → Urve b. Zübeyr ve Fâtîma bt el-Münzir b. ez-Zübeyr

“Esmâ bt. Ebî Bekir, hicret ettiği sırada Abdullah b. Zübeyr’e hamile olarak Mekke’den çıktı. Kubâ’ya geldi. Burada Abdullah’ı doğurup nifaslandı. Sonra bu nifaslı hali ile oğlunun damağını çiğnem ile ovması için Resûlullah’ın (sav) yanına çıktı. Resûlullah ondan çocuğu aldı ve kendi kucağına koydu. Sonra bir hurma istedi. Hz. Âişe dedi ki: Biz o hurmayı bulamadan önce onu bir müddet aradık. Daha sonra Resûlullah o hurmayı ağzında çiğnedi, sonra da o çiğnemi çocuğun ağzının içine tükürdü. Bu suretle çocuğun karnına ilk giren şey Resûlullah’ın tükürüğü oldu. Hz. Esmâ devamla şöyle dedi: Resûlullah eliyle çocuğa mesh edip sıvazlayarak ona hayır dua etti ve ona Abdullah adını verdi. İşte bu Abdullah yedi ya da sekiz yaşında iken Resûlullah ile bey’at yapmak için geldi. Bunu da ona babası Zübeyr emretmişti. Resûlullah bu küçük Abdullah’ın kendisine doğru geldiğini görünce gülümsedi ve onunla bey’atlaştı.”³⁵²

³⁵² Müslim, “Âdâb”, 5 (No. 2146).

Bu hadîsin râvîlerinden Hişâm b. Urve ve babası Urve b. Zübeyr hakkında yukarıda bilgi verilmişti. Diğer râvîler ile ilgili bilgiler ise tablo halinde şu şekildedir:

Tablo 2.39. Ebû Sâlih el-Hakem b. Mûsâ Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	el-Hakem b. Mûsâ	Hocaları	Ebû Abdurrahman Yahyâ b. Hamza
Meşhur ismi	el-Hakem b. Mûsâ, Ebû Sâlih		İsa b. Yunus b. Ebî İshâk
Künyesi	Ebû Sâlih		Şuayb b. İshâk b. Abdurrahmân
Nisbesi	el-Bağdadî	Talebeleri	Ahmed b. Hanbel
Derecesi	Sadûk		Ebû Ya'la Ahmed b. Alî
			Müslim b. Haccâc
Tabakası	10	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 7: 136-143.
Vefat tarihi	232/847 veya 235/850		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 2: 439-440.

Tablo 2.40. Şuayb b. İshâk Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Şuayb b. İshâk b. Abdurrahmân b. Abdullah b. Râşid	Hocaları	Abdurrahmân b. Amr
Meşhur ismi	İbn İshâk, Şuayb b. İshâk		Abdülmelik b. Abdülaziz
Künyesi	Ebû Muhammed		Hişâm b. Urve
Nisbesi	el-Basrî, ed-Dımeşkî	Talebeleri	İmran b. Halid b. Yezîd
Derecesi	Sika		el-Hakem b. Mûsâ Ebû Sâlih
			Ebû Eyyüb Süleymân b. Abdurrahmân
Tabakası	9 (Tabiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 12: 501-505.
Vefat tarihi	189/805		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 4: 347-348.

Tablo 2.41. Fâtıma bt. el-Münzir b. ez-Zübeyr el-Avvâm Adlı Râvîye İlişkin Bilgiler

İsmi	Fâtıma bt. el-Münzir b. ez-Zübeyr el-Avvâm	Hocaları	Esmâ bt. Ebî Bekr (r.a)
Meşhur ismi	Fâtıma bt. el-Münzir ³⁵³		Âişe bt. Ebî Bekr (r.anha)
Künyesi	-		Ümmü Seleme(r.anha)
Nisbesi	el-Kureşî, el-Esedî	Talebeleri	Hişâm b. Urve
Derecesi	Sika		Muhammed b. İshâk b. Yesar
			Ebû'l-Esved Muhammed b. Abdurrahmân
Tabakası	3 (Tabiîn)	Kaynak	el-Mizzî, <i>Tehzîbü'l-Kemâl</i> , 35: 265-266.
Vefat tarihi	111/730 veya 120/738		İbn Hacer, <i>Tehzîbü't-Tehzîb</i> , 12: 444.

Yukarıdaki tablolarda da görüldüğü üzere râvîlerin hepsi güvenilirliklerine delalet eden nitelermelerle vasıflandırılmışlardır. Râvîler arasında hoca ve talebe ilişkisi olduğu görülmektedir. Vefat tarihleri göz önünde bulundurulduğunda her râvînin rivâyeti üst tabakasından almış olması imkân dâhilindedir. Dolayısıyla senedin muttasıl olduğu söylenebilir.

Bu rivâyette ayrıca “Hz. Âişe: Biz o hurmayı bulamadan önce onu arayarak bir müddet oyalandık” ziyadesi vardır. Aynı rivâyetin sonunda “Sonra işte bu Abdullah yedi yahut sekiz yaşında iken Resûlullah (sav) ile bey’at yapmak için geldi. Bunu da ona babası Zübeyr emretmişti. Resûlullah (sav) bu küçük Abdullah’ın kendisine doğru gelmekte olduğunu görünce gülümsedi ve sonra onunla bey’atlaştı.” ifadesi ziyade olarak bulunmaktadır.

³⁵³ Fatıma bint Münzir muhaddis olup Hişâm b. Urve’nin eşi ve amcasının kızıdır. Fatıma, Esmâ bt. Ebû Bekir es-Sıddık, Ümmü Seleme ve Amre bt. Abdurrahman’dan hadis rivâyet etmiştir. el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemal*, 35: 265-266.

Tirmizî’de geçen rivâyet ise Menakıb bölümü, “Abdullah b. Zübeyr’in Menakıbı Babı”nda: “Abdullah b. İshâk el-Cevherî → Ebû Âsım → Abdullah b. el-Mu’mel → İbn Ebî Muleyke → Âişe (r.anha)” senediyle şu şekildedir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ إِسْحَاقَ الْجَوْهَرِيُّ، قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُؤَمَّلِ، عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى فِي بَيْتِ الزُّبَيْرِ مَصْبَاحًا فَقَالَ " يَا عَائِشَةُ مَا أَرَى أَسْمَاءَ إِلَّا قَدْ نَفِسَتْ فَلَا تُسْمُوهُ حَتَّى أَسْمِيَهُ " . فَسَمَاهُ عَبْدُ اللَّهِ وَحَنَكُهُ بِتَمْرَةٍ بِيَدِهِ . هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ

“Âişe (r.anha)’dan rivâyete göre, Peygamber (s.a.v), bacanağı Zübeyr’in evinde doğum işareti olan bir kandil gördü ve: ‘Ey Âişe! Ablan Esmâ’nın doğum yaptığını zannediyorum o çocuğa isim vermeyiniz ona ismi ben vereceğim’ buyurdu. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) ona Abdullah ismini verdi ve damağını hurma ile ovdu.”³⁵⁴

Tirmizî bu hadîs için hasen garib olduğunu söylemiştir.³⁵⁵

Müslim’deki Abdullah b. Zübeyr’in tahnîk edildiği vakit ile ilgili Hz. Âişe’den gelen diğer rivâyet ise Edeb bölümü, “Doğan Çocuğun Doğumuna Müteakıb Damağını Ovmanın ve Damağını Ovacak Sâlih Bir Kimsenin Yanına Götürülmesinin Müstehâblığı, Doğduğu Günde Çocuğa İsim Verilmesinin Cevazı, Abdullah, İbrâhîm vs. Peygamberler’in İsimleriyle İsimlendirmenin Müstehâblığı Babı”nda şu şekildedir:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ جِئْنَا بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحَنِّكُهُ فَطَلَبْنَا تَمْرَةً فَعَرَّ عَلَيْنَا طَلَبَهَا

Ebû Bekir b. Ebî Şeybe → Ebû Halid el-Ahmer → Hişâm b. Urve → Urve → Âişe (r.anha)

“Hz. Âişe (r.anha) : Biz Abdullah b. Zübeyr’i çiğnenbec yapıp damağını ovması için Resûlullah’a (sav) getirdik de bir tek hurma aradık. Bir tek hurmayı aramak bize gerçekten güç gelmişti demiştir.”³⁵⁶

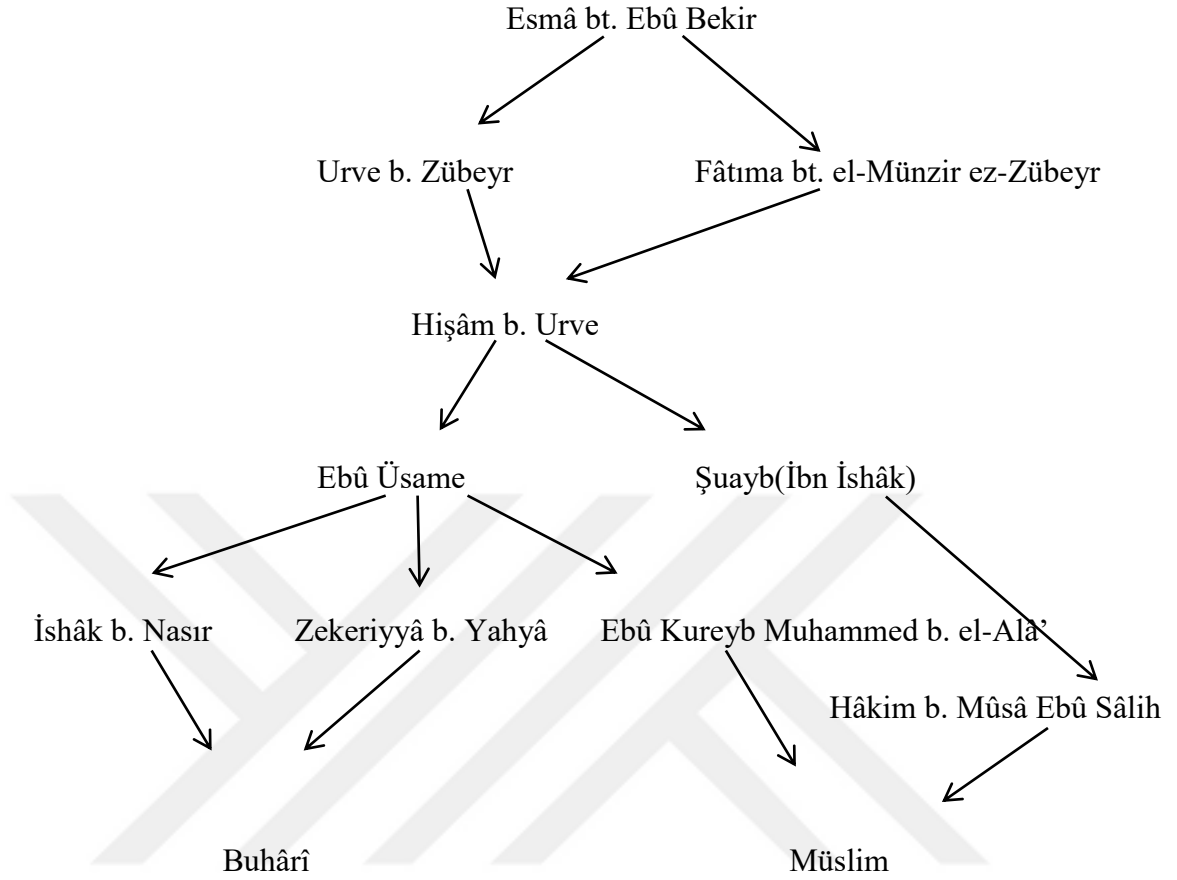
Abdullah b. Zübeyr’in tahnîk edilmesiyle ilgili Hz. Esmâ rivâyetlerinin isnâd şeması şu şekildedir:

³⁵⁴ Tirmizî, “Menâkıb”, 44 (No.3826).

³⁵⁵ Tirmizî, “Menâkıb”, 44 (No.3826).

³⁵⁶ Müslim, “Âdâb”, 5 (No. 2146).

Şekil 2.6. Hz. Esmâ Rivâyeti İsnâd Şeması

2.6.2. Değerlendirme

Bu rivâyet, Buhârî ve Müslim'in *Sahihleri* ve Tirmizî'nin *Sünen*'inde geçmektedir. Dolayısıyla muttefekun aleyh hadîslerdendir. Hz. Esmâ'dan rivâyet edilen hadîs, muttasıl bir senedle nakledilmiştir. Râvîlerin hepsi güvenilir olduğu için sahîh bir isnâdı olduğu söylenebilir. Hz. Âişe'den gelen rivâyette ise Abdullah b. Zübeyr'in tahnîk edilmesi için hurma aradıklarını ve işin zor geldiğini söylemiştir. Bu da bize tahnîkin hurma ile yapılmasına daha fazla ihtimam gösterilmesi gerektiğini göstermektedir.

Abdullah b Zübeyr'in dedesi Hz. Ebû Bekir, babası aşere-i mübeşşere'den (cennetle müjdelenen on sahâbî) Zübeyr b. Avvâm'dı. Annesi Hz. Esmâ, hicret sırasında kendilerine yardımcı olduğu, gizlice azık taşıdığı kutsal yolculuklarında onlara destek olduğu sevgili Nebî'nin (sav) ve onun sadık dostu Hz. Ebû Bekir'in yolundan iki sene sonra kendisi aynı yolu takip etmiştir. Hz. Esmâ için bu hicret yolculuğu bu sefer biraz meşakkatli geçmişti. Çünkü sevgili evladının doğumuna birkaç gün kalmıştı. Uzun

bir yolculuğun sonunda Medîne yakınlarındaki Kûba köyüne varmışlardı. Hz. Esmâ babasına ve Resûlullah'a kavuşmanın heyecanıyla zorlu seyahat nihayete ermişti. Kûba'da müddeti dolan Hz. Esmâ sevgili evladını burada kucağına aldı. Bu doğum yalnız kendisini değil Medîne'ye hicret eden tüm Müslümanları heyecanlandırmış ve mutluluğa boğmuştur. Böylelikle Medîne'de ilk muhâcir çocuk dünyaya gelmiş oldu. Müslümanların da içlerinden atamadıkları korkuları bitmişti. Çünkü Yahudilerin Medîne'ye hicret eden Müslümanlara büyü yaptıklarına ve bir daha çocukları olmayacağı şeklindeki dedikoduları asılsız çıkmıştı.

Münafıklar ve Yahudiler Medîne'ye hicret eden Müslümanları huzursuz etmek, sıkıntıya sokmak ve morallerini bozmak için sistemli olarak faaliyette bulunuyorlardı. Müslümanlar da mallarını, mülklerini kimisi ailelerini ve her şeylerini artlarında bırakarak yalnızca kuru canlarıyla hicret etmişlerdi. Bu duruma alışmak onlar için zorken bir de Muhâcirlerin Medîne'de artık çocuklarının olmayacağı, "Yahudiler sihir yapmıştır, artık çocukları olmayacak" denilmesi onları bir hayli müteessir ediyordu. Ancak Abdullah'ın doğumu bu şayanın yersizliğini ortaya koymuş, Mü'minler için neşe kaynağı olmuştur.

Abdullah, Medîne'ye hicret eden Müslümanlar arasında doğan ilk Muhâcir çocuktur.³⁵⁷ Çünkü Habeşistan'a hicrette doğan Muhâcir çocuk Abdullah b. Cafer'dir. Medîne'de hicretten sonra ensârdan ilk doğan Nu'man b. Beşir'dir. Lakin başka bir rivâyete göre ise Medîne'de ensâr arasında ilk doğan Mesleme b. Muhalled'dir.³⁵⁸ Yukarıda zikrettiğimiz hadîste Abdullah'ın, hicretin ilk senesi içinde doğduğu bildirilmektedir. Ancak Vakıdî ise onun hicretin ikinci senesinde hicretten 20 ay sonra dünyaya geldiğini söylemiştir. Fakat bu ifadeden ziyade hicretin ilk yılı doğduğuna dair haber esas kabul edilmiştir.³⁵⁹

Hız. Âişe künyesini Abdullah b. ez-Zübeyr'den dolayı almıştır. Nitekim İbn Sa'd'ın *Tabakât*'ında geçen ve Ümmü Kelseme'den gelen bir rivâyette, Hız. Âişe'nin şöyle dediği rivâyet edilir:

"Abdullah b. ez-Zübeyr dünyaya geldiğinde onu Resulullah'a götürdüm. Ona tahnîk yaparak Abdullah adını verdi ve bana 'sen Abdullah'ın annesinin'dedi. Ümmü Kelseme dedi ki: (Bu olaydan sonra) Biz onu sürekli olarak 'Ümmü

³⁵⁷ en-Nevevî, *el-Minhâc*, 14: 179.

³⁵⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 5: 363.

³⁵⁹ Canan, *Hadis Ansiklopedisi*, 12: 541.

Abdullah' künyesiyle çağırıldı ve (ondan önce olmadığı gibi) ondan sonra da hiç çocuğu olmadı."³⁶⁰

2.7. GENEL DEĞERLENDİRME

Birinci bölümde tahnîkin uygulanmasından bununla ilgili görüşlerden ve tahnîk edilen sahâbîlerden bahsedilerek konu işlendi. Bu bölümde ise tahnîk ile ilgili rivâyetler ele alınıp önce sened açısından incelenerek Hz. Peygamber'e aidiyeti tespit edilmeye çalışıldı. Daha sonrasında da rivâyetler metin açısından incelenerek çıkarımlarda bulunuldu.

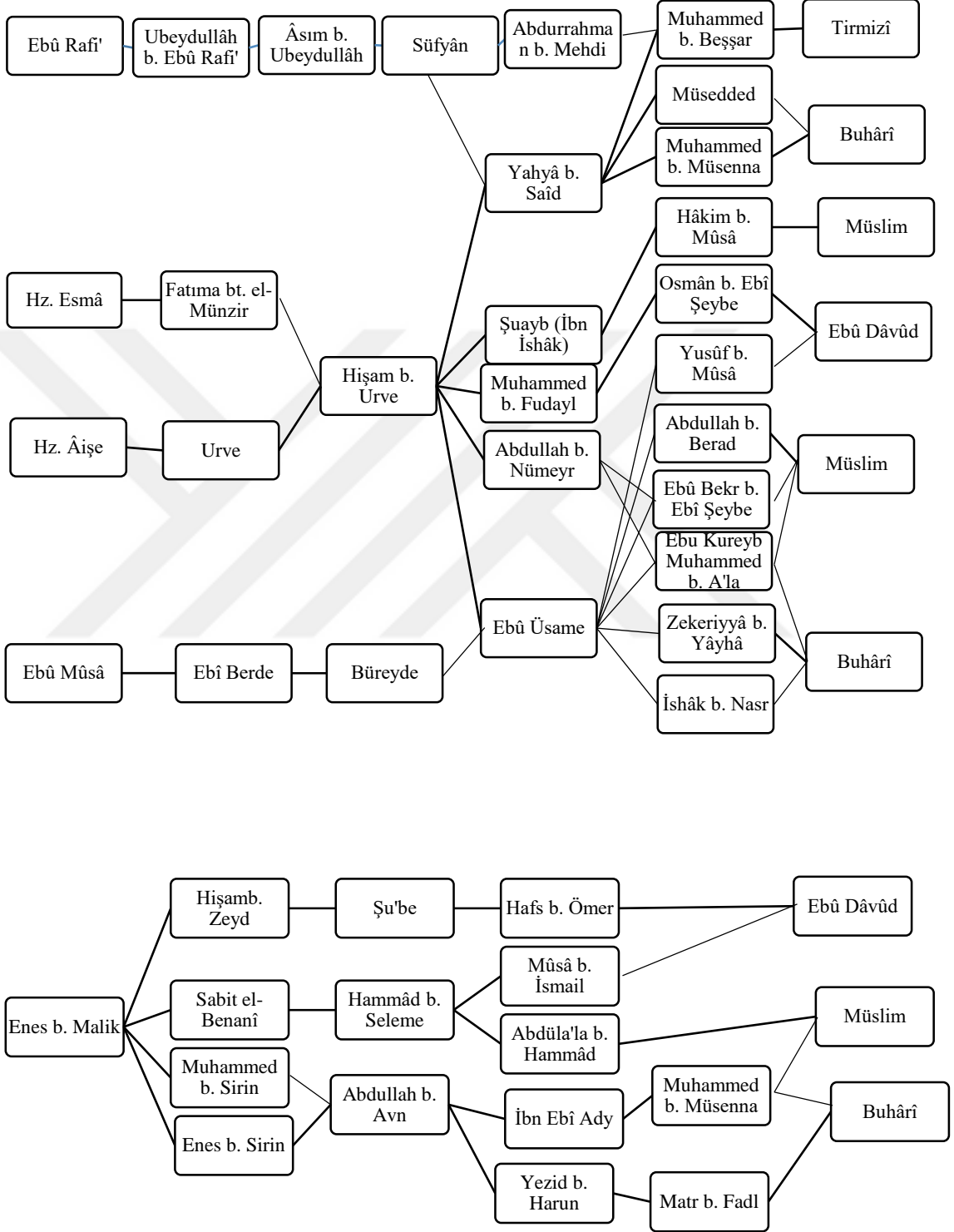
Kütüb-ü Sitte olarak adlandırılan altı temel hadîs kitabında geçen tahnîk ile ilgili altı rivâyetin olduğu tespit edilmiş ve bu rivâyetler işlenmiştir. Bu rivâyetlerden Hz. Âişe rivâyetleri, Ebû Mûsâ rivâyeti, Enes b. Mâlik rivâyeti ve Hz. Esmâ rivâyetinde doğrudan Hz. Peygamber'in tahnîkte bulunduğu bahsedilerek bu durum anlatılmıştır. Ebû Raf'i rivâyetinde ise kütüb-ü sittedeki tariklerde tahnîk ile ilgili bahis geçmemektedir. Ancak İbn Rezin ve Rûdânî bu hadîsi ele alırken ziyadesinde tahnîkten de bahsetmişlerdir.

Rivâyetler incelendiğinde Hz. Âişe'den aktarılan ikinci rivâyet, Ebû Mûsâ rivâyeti, Enes b. Mâlik rivâyeti ve Hz. Esmâ rivâyetlerinin Buhârî ve Müslim'de birlikte geçtiği için muttâfekun aleyh oldukları ve incelenen râvîlerin güvenilir oldukları görülmektedir. Hz. Âişe'den aktarılan birinci rivâyetin râvîlerinin güvenilirliklerine delalet eden nitelermelerle vasıflandırıldıkları görülmektedir. Bu beş hadîsin metinlerinde kısmi râvî tasarrufları olsa da tahnîk meselesinden açıkça bahsedilmektedir. Ebû Raf'i'den aktarılan rivâyetin râvîlerinden ise sadece Asım b. Ubeydullah'ın zayıf olarak nitelendirildiği diğer râvîler için ta'dil lafızları kullanıldığı görülmektedir.

Hadîslerin isnâd şemasına bakıldığında görülmektedir ki Hz. Âişe rivâyetleri ile Hz. Esmâ rivâyeti Hişam b. Urve'de birleşmektedir. Rivâyetlerin ortak râvîleri olduğu görülmektedir. Bunun için genel bir sened şeması ile aşağıda bunu toplu vererek ortak râvîlerin görülmesinin yararlı olacağı düşünülmüştür. Altı hadîsinde isnâdlarında kopukluk olmadığı anlaşılmaktadır.

³⁶⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, 6: s.473.

Şekil 2.7. Genel Râvî İsnâd Zinciri Şeması

SONUÇ

Her kültürde yeni doğan çocuklara yönelik farklı ritüeller olmakla birlikte her dönemde değişen şartlara ve yapılara göre yeni uygulamalar ortaya çıkmaktadır. İnsanların uyguladığı bu uygulamalar kimi zaman israf odaklı olmakta kimi zaman da çocuk için zararlı olmaktadır. Yeni doğan çocuklara yönelik uygulanacak uygulamalarda Hz. Peygamber'in örnek alınması gerekmektedir. Hz. Peygamber'in bu uygulamalarına baktığımızda bunların çocuğun doğduğu gün ve doğumunun yedinci günü yapılacak uygulamalar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Çocuğa isim verilmesi, kulağına ezan okunması, tahnîk yapılması, dua edilmesi, akîka kurbanı kesilmesi, çocuğun saçlarının kesilmesi ve bu saçın ağırlığınca sadaka verilmesi gibi bir dizi pratikten oluşan bu uygulamalar birbirleriyle bağlantılı oldukları görülmektedir.

Ağızda çiğnenerek yumuşatılan hurmanın, henüz süt emmeye başlamamış bir çocuğun damağına sürülerek meydana getirilen tahnîk, kimi zaman teberruken/hayır ümidi ve beklentisi kimi zaman da İslâmî bir âdaba uymak için yapılmıştır. Hz. Peygamber'in tahnîk yaparken hurma kullandığı görülmüştür. Ancak âlimler hurma bulunmadığı takdirde sünnete ittiba gayesiyle bunun ateş görmemiş tatlı bir madde ile yapılabileceği bildirilmiştir. Tahnîk yapılırken aynı zamanda dua da edildiğinden dolayı âlimler çocuğun tahnîk için hayır ehlinden sâlih bir zata götürülmesi gerektiğini bu olmazsa anne ya da babası tarafından yapılabileceği söylenmiştir. Tabi tahnîkin tebberrük amacıyla yapıldığı ve tebberrükün Hz. Peygamber'e özgü bir durum olduğu için başkası tarafından uygulanmaması gerektiği görüşü de savunulmuştur. Ancak tahnîkin Resulullah'ın peygamberlik görevinden önce de uyguladığına dair haberin varlığı ve âdet sünnetlerden olduğuna dair görüş bunun Hz. Peygamber'e mahsus bir uygulama olmadığını göstermektedir.

Tahnîk, âlimlerin çoğu tarafından müstehâb kabul edilmiş, yerine getirilince sevap elde edildiği terk edilince herhangi bir günah olmadığını söylemişlerdir. Tahnîkin ibadet sünnetlerden olmayıp İslâmiyetten önce de araplar arasında uygulanması devam eden âdet sünnetlerden olduğu bildirilmiştir. İslâm âlimleri onu sünnet-i zevâidden saymış, Hz. Peygamber'in risâlet görevinin tebliği ile ilgili olmayan sünnetlerden olduğu dolayısıyla bağlayıcı olmadığını ifade etmişlerdir. Bu durum bir Müslümanın tahnîk

sünnetini uygulamada serbest olduğunu, bunun için bir zorunluluk olmadığını göstermektedir.

Sahâbe tespit kriterleri çerçevesinde Hz. Peygamber döneminde doğmuş ve tahnîk edilmiş ancak yaşı daha bülüğa ermeden Hz. Peygamber vefat ettiği için sahâbî sayılıp sayılmamaları Ehl-i Hadîs ve Usulcüler arasında tartışma konusu olmuştur. Usulcüler sahâbî sayılabilmesi için Hz. Peygamber ile uzun bir birlikteliği ve sohbeti şart koştukları için Hz. Peygamber vefat ettiğinde daha küçük yaşta olanları sahâbî saymamışlardır. Ehli Hadîs ise dua ve tahnîk için Hz. Peygamber'e getirilen kimseleri Hz. Peygamber'in vefatında temyiz çağında olmasalar da sahâbeden saymışlardır. Genel geçer görüş bu şekildedir.

Hız. Âişe rivâyetinden birçok çocuğun tahnîk için Hz. Peygamber'e getirildiği anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber'in tahnîkte bulunduğu on sekiz sahâbî olduğu tespit edilmiş ve bu tespit ettiğimiz sahâbîlere baktığımızda çoğunun Müslümanların hayatında yer edinmiş önemli şahsiyetler oldukları görülmektedir. Genel olarak hadîs rivâyetinde buldukları ve güvenilir râvîler olarak görüldükleri anlaşılmaktadır.

Ülkemizde yeni doğan çocuklara yönelik çeşitli uygulamalar olmaktadır. Bu uygulamalar çoğunlukla gelenekten gelen uygulamalardır. Tahnîke benzeyen bazı uygulamalar olsa da bu uygulamaların tahnîk kökenli olmadığı anlaşılmaktadır. Tahnîk günümüzde uygulanan yaygın bir uygulama olmamakla birlikte ülkemizin güneydoğu bölgesinde bu uygulamanın örnekleri ile karşılaşmaktadır. Burada çocuk tahnîk için şeyhe görülerek bu işlem gerçekleştirilmektedir. Tahnîk uygulamasına ülkemize oranla Suriye, Endonezya, Malezya, Singapur gibi ülkelerde daha sık görülmektedir.

Tahnîk ile ilgili temel hadîs kaynaklarında geçen altı hadîs ele alınmıştır. Bu rivâyetlere baktığımızda rivâyetler arasında lafız farklılıkları ya da râvî tasarrufları olduğu görülmektedir. Hadîslerin mana ile rivâyet edilmesinden kaynaklanan bu durumda anlam değişikliği olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim rivâyetlerin râvîlerinin güvenilir oldukları cerh ve ta'dîl kitaplarında güvenilirliklerine delalet eden lafızlar kullanıldığı görülmektedir. İncelemiş olduğumuz 41 râvîden yalnızca bir tanesinin zayıflığına delalet eden lafız kullanıldığı diğer 40 râvînin güvenilirliğini dile getiren ifadeler kullanıldığını, râvîler arasında hoca talebe ilişkisi olduğu dolayısıyla isnâd zincirinde kopukluk olmadığını görmekteyiz.

Tahnîk ile ilgili ele aldığımız rivâyetler fiilî merfu hadîstir. Genellikle tahnîk rivâyetleri akîka ve edeb bölümlerinde bahsedilmiştir. Tahnîk ile ilgili rivâyetler çoğunlukla *Sahîhi Müslim*'de Edeb bölümünde “Doğan çocuğun doğumunu takiben damağını ovmanın ve damağını ovacak sâlih bir kimsenin yanına götürülmesinin müstehâblığı” babı ile *Sahîhi Buhâri*'nin Kitabü'l-Akîka Bölümü, “Çocuğu için akîka kesmeyecek olan kimsenin doğduğu sabah çocuğuna isim vermesi ve çocuğun tahnîk edilmesi” babı'nda zikredildiği görülmektedir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki sahîh hadîsler ile sabit olan tahnîk sünneti bizzat Hz. Peygamber tarafından uygulanmış ve uygulamaya ehemmiyet gösterilmiştir. Resulullah'tan sonra da onun sünnetine uymak amacıyla bu uygulama devam etmiştir. Ancak günümüzde sağlık sorunlarının artması ve ağız yoluyla bulaşan hastalıkların varlığı tahnîk yapılırken kesinlikle tıbbî bir danışmanlık alınarak dikkatli bir şekilde yapılmalıdır.

Tahnîk konusunda araştırma yapacak olanların Şîa kaynaklarında geçen tahnîk ile ilgili rivâyetlerin incelenmesi Şîi kültürde tahnîkin yerinin belirlenmesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Acıpayamlı, Orhan. *Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*. Sevinç Matbaası, Ankara, 1974.
- Ağırman, Cemal. “Ad Koyma ve Hz. Peygamber’in İsimlere Karşı Tutumu”. *CÜİFD* 2, 1998, 124-143.
- Al-Albait Palestine. “Sünneti tahnîkü’l-mevlûd”. Youtube. 23 Şubat 2013, <https://youtu.be/GYpx4uyp3sE?si=wp9AHt2jvAIFL-1r>. (Erişim Tarihi: 4 Nisan 2024).
- Ali, Cevad. *el-Mufasssal fi Tarihi’l-Arap Kable’l-İslâm*. b.y.: Beyrut: 1422/2001.
- Aliefendioğlu, Didem, Asuman Çoban, vd. “Yenidoğanda Hipoglisemi”. *Türk Neonatoloji Derneği Tanı ve Tedavi Rehberleri*, 2019, Sayı 1-16. <https://www.neonatology.org.tr/storage/2020/04/Yenido%C4%9Fan-Endokrinoloji--Rehberi-2019-5.pdf> (Erişim Tarihi: 09 Ekim 2023).
- Al-Mawaddah Mosque. “Tahnîk ve Tahliq”. <https://almawaddah.sg/tahnîk-tahliq-2/>. (Erişim Tarihi: 22 Mart 2024).
- Apak, Âdem. *Ana Hatlarıyla İslâm Tarihi*. 26. 2. Cilt. Ensar Neşriyat, İstanbul, 2021.
- Aras, Mehmet Özgü. “Ad Koyma”. *SÜİFD*, Cilt 1, Sayı 1, 1985, 99-122.
- Asfur, İhsan. Hz. Peygamber’in Çocuklara Davranışı İle İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi SBE, 2018.
- Askalânî, Ahmed b. Ali b. Hacer Ebû’l-Fadl eş-Şafîî. *Fethu’l-Bârî Şerhu Sahîhi Buhârî*. Beyrut: Dâru’l Ma’rife, 1959.
- Askalânî, Ahmed b. Ali b. Hacer Ebû’l-Fadl eş-Şafîî. *el-İsâbe fi Temyizi’s-Sahâbe*. thk. Adil Ahmed Abdulmevcud. Dâru’l-Kutubü’l-İlmiyye, Beyrut, 1415/1995.
- Askalânî, Ahmed b. Ali b. Hacer Ebû’l-Fadl eş-Şafîî. *Muhtasar Fethu’l-Bârî*. M. Beşir Eryarsoy (çev.). Polen Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- Askalânî, Ahmed b. Ali b. Hacer Ebû’l-Fadl eş-Şafîî. *Tehzîbü’t-Tehzîb*. Dâru’l-Kitâbü’l-İslâmî, Kahire, 1327/1909.

- Aslan, Recep. *Sünnet ve Sünnetin Günümüze Taşınması*. Ensar Neşriyat, İstanbul, 2020.
- Aşkar, Süleyman. *Ef'alu'r-Rasul ve Delaletuhâ A'la'l-Ahkami'sh-Şer'iyye*. Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1424/2003.
- Ataseven, Asaf. "Çocuğun Süt Dönemi ve Süt ile Beslenmesi". *İslâm'da Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu*. İbrahim Canan (ed.). İslâmi İlimler Araştırma Vakfı Tartışmalı İlmi Dizinler, 267.
- Ateş, Osman. "Asrı Saadette Dinler ve Gelenekler". *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm*. Vecdi Akyüz (ed.). Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007.
- Aydınlı, Abdullah. *Hadis Istılahları Sözlüğü*. Timaş Yayınları, İstanbul, 1987.
- Aynî, Bedrüddin. *Umdetü'l-Karî Şerhi'l-Buhârî*. Abdullah Mahmud Muhammed Ömer. (thk). Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1421/2001.
- Başaran, Selman. "Hadislerin Işığında Sahâbe İsimleri". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 3, 1991, 77-88.
- Bayrı, Mehmet Halit. "İsparta'da Doğum ve Çocukla İlişkili Adetler ve İnanmalar". *Halk Bilgisi Haberleri* 120, 1941, 268-271.
- Bayrı, Mehmet Halit. "İstanbul'da Doğum ve Çocukla İlişkili Adetler ve İnanmalar". *Halk Bilgisi Haberleri* 112, 1941, 76-86.
- Baz, İbrahim. "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Irak ve Suriye'ye Göçen Cizreli Alim ve Sufiler". *Uluslararası Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre Sempozyumu* 52. M. Nesim Duru (ed.). İstanbul, 2012.
- Belâzürî, Ebü'l-Hasen Ahmed b. Yahya. *Fütûhu'l-Buldân*. nşr. Muhammed Münib Mahyev. Beyrut: Müessesetü'l-Mearif, 1987.
- Berki, Ali Hikmet ve Osman Keskiöğlü. *Hatemü'l- Enbiya Hazreti Muhammed ve Hayatı*. DİB Yayınları, Ankara, 2006.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin. *es-Sünenü'l-Kübrâ*. Muhammed Abdülkadir A'ta (thk). Dâru'l- Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1424/2003.
- Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik el-Basrî. *el-Bahrü'z-zehhâr müsnedi'l-bezzâr*. Mahfûzurrahman Zeynullah (thk). Müessesetü Ulumu'l-Kur'ân, Beyrut, 1409/1988.

- Birsin, Mehmet. “Akika Kurbanın Fıkhi Hükümünün Tayininde Rivâyetlerle Taşınan Âdetin Etkisi”. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Sayı 18, 2011, 111-136.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *Edebu'l-Müfred*. Muhammed Fûad Abdülbâkî (thk). el-Matba‘atü’s-Selefiyye, Kahire, 1955.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil. *Kitâbu’t-Târihu’l-Kebîr*. Haşim en-Nedvî (thk). 2. Cilt. b.y.: Dâiretü’l-Mearifu’l-Osmâniyye.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil. *Sahîh-i Buhârî*. Daru’l İbn Kesir, Beyrut, 1407/1987.
- Bülbül, Ali ve Sinan Uslu. “Yenidoğan Döneminde Hipoglisemi”. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, Cilt 50, Sayı 1, 2016, 1-13.
- Canan, İbrahim. *Aile Reisi ve Baba Olarak Hz. Peygamber..* Rağbet Yayınları, İstanbul, 2001.
- Canan, İbrahim. *Hadis Ansiklopadisi Kütübü Sitte Tercüme ve Şerhi*. 18 Cilt. Akçağ Yayınları, Ankara, 2012.
- Canan, İbrahim. *Hz. Peygamber’in Sünnetinde Terbiye*. Akademi Yayınları, İzmir, 2008.
- Cezerî, Mecdüddîn İbnü’l-Esîr eş-Şeybânî. *en-Nihâye fî Ğarîbi’l-Hadis ve’l-Eser*. Muhammed Ali Beydun (Nşr). 5 Cilt. Dâru’l Kutübü’l İlmiyye, Beyrut, 1423/2002.
- Demir, Abdulalim. *İmâmiyye Şîası’nda Sahâbe Tasavvuru*. TDV Yayınları, Ankara, 2022.
- Dr Abdulaziz al-Khateeb al-Hasanî. “Tahnîku’l-mevlûd”. Youtube. 15 Şubat 2021, https://youtu.be/chQs2kYJJuo?si=Wjt_j0Sb40G6Jlho (Erişim Tarihi: 4 Nisan 2024).
- Ebû Hâtim, Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî. *es-Sikât*. Muhammed Abdulmuîd Han (thk). Dâiretü’l-Mearifi’l-Osmâniyye, b.y: 1393/1973.
- Ensârî, Ebû Yahyâ Zeynüddin Zekeriyya b. Muhammed b. Zekeriyya. *Esne’l-Metâlib fi Şerfi Ravzati’t-Tâlib*. Darü’l Kitabi’l İslâmi, Kahire.

- Ensârî, Muhammed Ali. *el-Mevsuatü'l- Fıkhiyyetü'l- Müyessere: el-Mülhaku'l-Usuli. Mecmuatü'l- Fikri'l- İslâmi.*
- En Son Haber. “Dekstroz nedir?”. <https://www.ensonhaber.com/ipucu/dekstroz-nedir> (Erişim Tarihi: 07 Aralık 2023).
- Erdoğan, Mehmet. *Vahiy-Akıl Dengesi Açısından Sünnet.* İFAV Yay., İstanbul, 2001.
- Erkan, Erol. “Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği”. *İlahiyat Akademi Dergisi*, Sayı 4, 2017, 25.
- Erul, Bünyamin. *Sahâbenin Sünnet Anlayışı.* TDV Yayınları, Ankara, 2017.
- Esbahî el-Humeyrî, Malik b. Enes b. Malik. *Muvatta.* Muhammed Fuad Abdülbaki (thk). Dâru İhyau't-Turâsi'l-Arabî, b.y., 1406/1985.
- Ferâhîdî, Halîl b. Ahmed. *Kitâbü'l-Ayn.* thk. Abdulhamid Hindâvî. Dâru'l- Kutubu'l- İlmiye, Beyrut, 1424/2003.
- Görmez, Mehmet. *Sünnet ve Hadisi Anlama Kılavuzu.* Otto Yayınları, Ankara, 2023.
- Güler, Zekeriya. “Tahnîk”. *TDV İslâm Ansiklopedisi.* Cilt 39, 416. TDV Yay., İstanbul, 2010.
- Güşen, Seyit Ali. “Endülüs'te Yazılan Sahâbe Biyografilerinde Son Halka: Ruaynî ve Cami'î”. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 34, 2016, 7-44.
- Haccâc, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî. *Sahîhi Müslim.* Ebû Kuteybe Nazr b. Muhammed el-Fâryâbî (thk). Dâru Tayyibe, Riyad, 1427/2006.
- Hâce, Kevkeb Abid. *Fıkhu'l-İbadât ale'l-Mezhebi'l-Mâlikî.* Matbaatü'l-İnşâ, Dimeşk, 1986.
- Hacıoğlu, Nejla. “Hz Peygamber'in Yeni Doğan Çocuklarla İlgili Bir Uygulaması: Tahnîk”. *XIV. Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu “İslâm ve Çocuk” Tebliğler Kitabı (Şanlıurfa, 14-15 Aralık 2020).* Kadri Önemli (ed.). 90-104. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Şanlıurfa, 2021.
- Hacıoğlu, Nejla. “Ümmü Süleym İle İlgili Bir Rivâyetin İsnâd ve Metin Analizi”. *Şarkiyat İlmi Araştırma Dergisi*, Cilt 13, Sayı 1, 2021, 258-286.

- Hâkim en-Nîsâbûrî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh. *Ma'rifeti Ulümü'l-Hadîs*. Ahmed b. Fâris es-Selûm (thk). Dâru İbn Hazm, Beyrût, 2003.
- Halebî, Ebû'l-Ferec Nûreddin Ali b. İbrahim. *es-Siretü'l-Halebiyye*. Abdullah Muhammed el- Halîlî (thk). Dâru'l-Kutubü'l-İlmiyye, Beyrut, 2008.
- Hâşimî el-Basrî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî'. *Kitabü't-Tabakati'l-Kebir*. çev. ed. Adnan Demircan. 1. Baskı. 11 Cilt. Siyer Yayınları, İstanbul, 2014.
- Herevî, Ebû Ubeyd el-Kasım İbn Sellam. *Ğarîbü'l-Hadîs*. Muhammed Ali Beydun (Nşr). 2 Cilt. Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1424/2003.
- Heysemî, Ebü'l-Hasen Nûreddin Ali b. Ebî Bekr. *Mecmau'z-Zevâ'id ve Menba'u'l-Fevâ'id*. Abdullah Muhammed ed-Derviş (thk). Dâru'l- Fikr, Beyrut, 1414/1994.
- Hin, Mustafa – el-Buğra, Mustafa – eş-Şerbeci, Ali. *el-Fıkhu'l-Menheci a'la Mezhebi'l-İmam eş-Şafîî*. Ali Arslan (çev.). Huzur Yayınevi, İstanbul, 2010.
- Kal'aci, M. Revvas. *el-Mevsu'atu'l-fıkhiyyetu'l-müeyssere*. Dâru'n-Nefais, Beyrut, 2010.
- Kara, Abdullah ve Hilal Kara. *Hanım Sahâbîler*. Siyer Yayınlar, İstanbul, 2020.
- Kârî, Ebû'l Hasen Nuruddin Ali b. Sultan Muhammed. *Şerhu's-Şîfa*. Abdullah Muhammed el-Halîlî (thk). Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, 1421/2001.
- Koçyiğit, Talat. *Hadis Istılahları*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1980.
- Köten, Akif. “Abdullah b. Ebû Talha”. *TDV İslâm Ansiklopedisi* Cilt 1, 97. TDV Yayınları, İstanbul, 1988.
- Işık, Haşim Şekip. “Trakya'da Doğum Gelenekleri” *Halk Bilimi- Eski (ODTÜ Türk Halk Bilimi Topluluğu)*. Cilt 5, Sayı 36, 1978, 27.
- İbn Kayyimi el-Cevziyye, Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyüb. *Tuhfetu'l-Mevdûd bi Ahkâmi'l-Mevlûd*. thk. Osman b. Cum'a Dumeyriye (thk). Mecmu'ul- fikhu'l-İslâmi bi-Cidde, Cidde, 1431/2010.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmâil el-Kureşî ed-Dimeşkî eş-Şafîî. *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. Dâru'l-Hicr, 1998.

- İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *Sünen*. thk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî. Dâru İhyâi'l-Kütübü'l-Arabiyye.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mukerrem. *Lisânu'l Arap*. Dâru's-Sadr, Beyrut.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Hâşimî el-Basrî. *Tabakâtü'l-kübrâ*. thk. Alî Muhammed Ömer (thk). Mektebetü'l-hâncî, Kahire, 1421/2001.
- İsfahânî, Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh. *Zikrû Ahbâri Isbahân*. 1931.
- Mevsilî, Ebû Ya'lâ Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ. *el-Müsned*. Hüseyin Selim Esed (thk). Dâru-l-Me'mun li't-Turas, Beyrut, 1409/1988.
- Mizzî, Ebû'l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdurrahman. *Tehzîbu'l-Kemâl fî Esmâi Rical*. thk. Beşar A'vvad Ma'ruf (thk). Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1413/1992.
- Mübârekpûrî, Muhammed Abdurrahmân b. Abdurrahîm. *Tuhfetü'l-ahvezî bişerhi câmiî't-Tirmizî*. Abdülvahhâb Abdüllatîf (thk). Dâru'l-fikr, Beyrut, ts.
- Müttaki el-Hindî, Ali b Hüsamiddin b. Abdilmelik b. Kadihan. *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*. Safvet es-Sekâ ve Bekri el-Heyanî (thk). 5. Baskı. Müessesetü'r- Risale, Beyrut, 1405/1985.
- Mütercim Âsım Efendi. *el-Okyânûsu'l-Basit fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*. Mustafa Koç ve Eyyüp Tanrıverdi (ed). TYEKB Yayınları, İstanbul, 2014.
- Moezzi, Muhammed Ali Âmir. “Şîî İnançının Kökenlerindeki Din-i Ali Deyimi Hakkında Notlar”. *Tarihten Teolojiye: İslâm İnançlarında Hz Ali*. hzl. Ahmet Yaşar Ocak. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.
- Nair, Ahmet. “Kur'an ve Sünnete Göre İsimlendirme”. *Rumeli İslâm Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, 2019, 68-84.
- National Library of Medicine. “Effect of Tahneek on Hypoglycemia in Newborn Infants”. <https://clinicaltrials.gov/ct2/show/NCT03726697> (Erişim Tarihi: 06 Kasım 2023).
- Nemerî, Muhammed b. Abdilber. *el-İstî'âb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*. Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, 2010.

- Nesâî, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî. *es-Sünenü'l-Kübrâ*. Şuayb el-Arnâvûd (thk). Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1421/2001.
- Nevevî, Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Şeref. *el-Minhâc fi Şerhi Sahîh-i Müslim b. Haccac*. 2. Baskı. Müessesetü Kurtuba, Kahire, 1414/1994.
- Nîsâbûrî, el-Hâkim. *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*. Mustafa Abdulkadir A'ta (thk). Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1422/2002.
- Özkan, Suzan – Bancar, Kadriye. “Apiterapi ve Çocuk Sağlığı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, Cilt 8, Sayı 4, 2015, 247-251.
- Özpınar, Ömer. *Ezanı Anlamak*. DİB Yayınları, Ankara, 2012.
- Radnî, Eşvak Said. “Doğumun İlk Haftasında Bebek İle İlgili Hükümler”. Abdülkadir Şanalmış (çev.). *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, Sayı 35, 2020, 679-702.
- Râzî, İbn Ebû Hâtîm. *el-Cerh ve't-Ta'dîl*. thk. Abdurrahman b. Yahya el-Yemânî. Dâiretü'l-Me'ârifî'l-Osmânî, b.y., 1371/1952.
- Rıza, Muhammed. *Muhammed Rasûlullah*. Dâru'l-Kesîr, Kahire, 2004.
- Rûdânî, Muhammed b. Muhammed b. Süleyman. *Cem'ul-Fevâid min Câmi'il- Usûl ve Mecma'iz-Zevâ'id*. Ebû Ali Süleyman b. Durey'. (thk). 2. Cilt. Mektebetü İbn Kesîr- Darü İbn Hazm.
- San'ânî, Ebî Bekr Abdurezzâk b. Hemmâm b. Nâfi'. *el-Musannef*. Merkezü'l-Buhûsi - tekniyeti'l-Ma'lûmât. (thk). Dâru't- Tasil, Kahire, 1436/2015.
- Sakallı, Talat. “Sünnet'in Bağlayıcılık Açısından Taksimi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 2, 39-102, 1995.
- Sâlih, Subhî b. İbrâhîm. *Ulumu'l-hâdis ve mustalahuh*. Dâru'l-i'lim, Beyrut, 1984.
- Sarı, Mevlüt. *el-Mevarid Littüllab*. İpek Yayınları, İstanbul, 2011.
- Shahib, Walid - Marshall, Richard J. "The fruit of the date palm: its possible use as the best food for the future?". *International Journal of Food Sciences and Nutrition*. /54, 247–259. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09637480120091982> (Erişim Tarihi: 09.10.2023).

- Sicistanî, Ebû Davud Süleyman b. el-Eş'as. *Süneni Ebi Davud*. thk. Şua'ybu'l-Arnâvûd. Dâru'r-Risâletü'l-Âlemiyye, Beyrut, 1430/2009.
- Sofuoğlu, Mehmet. *Sahihi Müslim ve Tercümesi*. İrfan Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Sönmez, Mehmet Ali. "Abdurrahman b. Zeyd". *TDV İslâm Ansiklopedisi*, Cilt 1, 177. TDV Yayınları, İstanbul, 1988.
- Suruç, Salih. *Kainatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı-1*. Nesil Yayınları, İstanbul, 2012.
- Süyûtî, Celâlüddîn Abdurrahman. *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*. Dâru'l-Kitâbü'l- İlmiyye, Beyrut, 1403/1983.
- Şafîî, Ebu'l-Hüseyin Yahya b. Ebî'l-Hayr b. Salim el-Ümranî el-Yemenî. *el-Beyan fi Mezhebi'l-İmam eş-Şafîî*. thk. Kâsım Muhammed en-Nûrî. Dâru'l-Minhâc, Cidde, 2000.
- Şehrezûrî, İbnü's-Salâh. *Mukaddimetu İbnü's-Salâh*. Mehmet Garip Özer (çev.). Mütercim Yayınları, İstanbul, 2017.
- Şevkânî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali. *Derrü's-Sehâbe fi Menakibi'l- Kerabeti ve's-Sahâbe*. Darü'l-Fikr, Dimaşk, 1984.
- Şeybânî el-Cezerî, Mecdüddîn İbnü'l-Esîr. *Câmi 'u'l-Usûl fi Ehâdîsi'r-Resûl*. Abdulkâdir el-Arnâvûdî. (thk). Mektebetü Dâru'l Beyân, b.y., 1389/1969.
- Şeybânî, Ebû Abdillah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel. *el-Müsned*. Şuayb el-Arnâûd (thk). Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1998.
- Şeybanî, İbnü'l-Esîr Ali b. Muhammed. *Üsdü'l-Ğâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe*. Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1433/2012.
- Şeyh, Abdüssettar. *A'lâmü'l-Huffâz ve'l-Muhaddisin*. ed-Dâru'ş-Şamiyye, Beyrut, 1997.
- Şirbînî, Hatîb. *Muğni'l-Muhtâc*. Soner Duman (çev.). Mirac Yayınları, İstanbul, 2016.
- Taberânî, Ebü'l-Kasım Süleymân b. Ahmed. *el-Mu'cemü'l-kebîr*. Hamdî Abdülmecîd es-Selefi (thk). Mektebetü İbn Teymiyye, Kahire.

- Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr b. Yezid. *Târihu't-Taberî*. Muhammed Ebû'l-Fadl İbrahîm (thk). Dâru'l-Me'ârif, Beyrut, 1967.
- Tâlib, Esmâ bint Muhammed bin İbrahim. *Ahkâmu'l-Mevlûd fi'l-Fikhi'l-İslâmi*. Dâru's-Sumi'i li'n-Neşr ve't-Tevzi', Riyad, 1433/2012.
- Temir, Hakan. “Hz Ömer’in Ağabeyi Zeyd b. Hattab’ın Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme”. *ODÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, 2020, 132-142.
- The Institute Of İsmaili Studies. “Profesor Mohammad Amir Moezzi”. <https://www.iis.ac.uk/our-people/departments/department-of-academic-research-and-publications/mohammad-amir-moezzi/> (Erişim Tarihi: 19 Nisan 2024).
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre b. Mûsâ. *el-Câmiu'l-Kebîr Süneni't-Tirmizî*. Beşar Avâd Ma'ruf (thk). Dâru'l-Garb el-İslâmî, Beyrut, 1996.
- Tümer, Günay. “Bereket”. *TDV İslâm Ansiklopedisi* 5: 487-489. TDV Yayınları, İstanbul, 1992.
- Ulvan, Abdullah Nasih. *Terbiyetü'l Evlad fi'l-İslâm (İslâm'da Aile Eğitimi)*. Celal Yıldırım (çev.). Uysal Kitapevi, Konya, 1994.
- Vivyyusof. “Sarah’s tahnîk”. *Instagram*. 2018, <https://www.instagram.com/p/BpJ1L-IZyQ/?igsh=MTZzNTRkMWIwbDU2eQ==> (Erişim Tarihi: 4 Nisan 2024).
- Vuzâratü'l- Evkaf ve's-Şuûnu'l-İslâmiyye. *Mevsuatü'l-Fikhiyyetü'l-Müeyyessere*. 276-277. Vuzâratü'l-Evkaf ve's-Şuûnu'l-İslâmiyye, Kuveyt, 1414/1993.
- Yeniçel, Necati ve Hüseyin Kayapınar. *Süneni Ebû Davud Terceme ve Şerhi*. Şamil Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Yücel, Ahmet. *Hadis Tarihi*. İFAV Yayınları, İstanbul, 2018.
- Yücel, Fatih. “Kağızman’da Halkbilimi 2”. *Halk Bilimi- Eski (ODTÜ Türk Halk Bilimi Topluluğu)* 10, 1975, 13-16.
- Zebîdî, Muhammed Murtezâ. *Tâcü'l-Arûs min Cevâhiru'l-Kâmus*. Mustafa Hicazî (thk). Tabe'atu'l-Kuveyt, b.y., 1413/1993.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed et-Türkmânî. *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*. Şuayb el-Arnaûd (thk). Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1402/1982.

Zehebî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed et-Türkmânî. *Tezkiretü'l-huffâz*. Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî. (thk). Dâiretü'l-me'ârifî'l-'osmâniyye, y.y.: 1374/1955.

Zemahşerî, Ebu'l-Kasım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî. *el-Keşşâf 'an Hakâ'iki Ğavâmidî't-Tenzîl ve 'Uyûni'l-Ekâvil fî Vucûhi't-Te'vil*. nşr. Halil Me'mun Şeyha. Dâru'l-Ma'rife Beyrut, 1430/2009.

Zuhayli, Vehbe. *İslâm Fıkah Ansiklopedisi*. çev. Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy vd. Bilimevi Basın Yayın, İstanbul, 2011.

Zübeyr, Ebû Abdullah el-Mus'ab b. Abdullah. *Kitâbu Nesebi Kureyş*. Levi Provençal (thk). Dâru'l-Me'arif, Kahire.